

شورا

عدد ۸

آپریل ۱۵ = سنه ۱۹۱۵

محرری: رضاء الدین بن فخر الدین

ناشری: «م. ساکر و م. زاکر رامیفلد»

مندرجه سی

کیوملر حقنده

ر. ف.

شرع نظرندہ دنیا، فقر،

غنا، توکل ہم کسب

امام: محمد صلاح ازدانوف.

«آلتی شهر» تورکلری

طورمشندن

نوشروان یاوشف.

حلب خاطرہ لری

صاقاری.

بیوک خدمتله اوفاق بر

تقدیر

شاه کال صالحیف.

بعض بر اجتماعی مسئلہ-

لریمز حقنده

ناراضی.

استانبولده آیا صوفیہ

مسجدی

ح. بستانف.

حفظ صحت

ع. حطی.

ربا حقنده

ذاکر آیوخانوف.

سیاحت خاطرہ لری

نور علی نادیف.

تربیه و تعلیم:

«فن تربیه» - علی حبیب.

«تل وادیات اوقتو اصوللری».

معام عبدالرحمن سعیدی.

مطبوع اثرلر

مراسله و مخابره:

مالئز، قران، کرکی و کوچاندن.

حکایتلر «جدیدی مکتبده».

حطی.

مرجانی حضرت تریک بر مکتوبی

معتبر «شورا» ادارہ سینہ!

استاذ مز مرجانی حضرت تریک: «ناظورہ الحق کتابی ہندستان غہ واصل بولغان ہم دہ ہندستان عالم لری تقریض یازغانلر دیب ایشته مز، شوشی خیر درست می؟ دیب ۱۲۹۶ نجی ہجری تاریخہ بر مکتوب یازغان ایدم. مذکور مکتوبہ استاذ حضرت لری بزنی التلمات نامہ لری برلہ مشرف ایتدیلر. حضرت تک اوشبو مکتوبینی نیچہ یلردن بیرلی صاقلاب طوندیم. شوندن بر نسخہ کوچروب سزگہ یبارہم. برر اورنغہ درج ایتسہ کز و منگو قالوینہ سبب بولسہ کز ایدی.

«استرخان» شہرندہ مختار بن یادگار المرحوم. ۱۳۳۲ نجی سنہ.

مذکور مکتوب نسخہ سی اوشبودر:

(عینا)

بسم الله الرحمن الرحيم

عزیز القدر کرامی شاگردمز ملا مختارکا اهل واقارب نکری شمولاً ادعیہ وافرہ واثیہ متکثرہ لرمزی اهداً وابلغ ایلدکمز بعدندہ جانب فقیر لله الحمد والمنہ کا کان سلامت تصور ایدلہ اوزنکر ارسال ایلامش مکتوب متعدد وهدایا کل فی میعادہ واصل اولب حقنکرذہ طیب قلب وخلوص طویت ایلہ دعاً خیرلر قلندی تقبل الله آمین لکن ثمرۃ الفؤاد عزیز اولادنکر نک فوت خیرلری بعضی مکتوبنکر دن وبعض دیکری افواہ ناسدن سماع ایلہ زیادہ۔ سیلہ تحسر وخرن ایلہ قلبمز ازحد فزون مکدر اولدی انا لله وانا الیہ راجعون الحکم لله نہ قلہق کراک حق جل وعلا فرط وذخیرہ آخرہ و یوم آخردہ شفیع و مقبول الشفاعۃ ایلاب حلف صالح و عقب صادق لر نصیب ایلاب کندنکرکا فرحان و خیرلری عمرلر عطاء ایلہ آمین اللهم لا تحرمننا اجرہ ولا تفتنا بعدہ الی الآن ہندستان علماسندن ناظورہ الحق عہ تقریض کلکان یوق لیکن ناظورہ الحق بلاد ہندستانہ واصل وعلماسنہ منظور و مقبول اولب مکہ مکرمہ کا دخی نسجہ لر صوراب یازغان خیرلری نیچہ کشیدن ایشدوب ایدک ہم موندن نیچہ اشخاص ارقلی سوراب یارکان لر ایکان آندہ ناظورہ الحق بارغاندن و بارماغاندن خبرمز یوق ایدی فی الواقع بو خبرلر صحیح ایکان ہم مقبول بولب اعیان اعلام علماسندن بعض اکابر افاضل لری یعنی امیر الملک ابو الطیب صدیق بن حسن بن علی بن لطف الله بن عزیز الله بن لطف العلوی الحسینی الہندی القنوجی الخفی نام ذات کمالات سمات لقطۃ العجلان فیما تمس الی معرفتہ حاجۃ الانسان نام کتابندہ ۲۷ شار سطرلی

۶ صفحہ سندہ تماما عبارت ناظورہ الحق نی سرد ایلمش بو موضع دہ عبارتہ ایراد ایدہمز و ہذہ عبارتہ واقول وصل الینافی ہذا الزمان اعنی سنۃ الف و مائین و احدی و تسعین مؤلف للشیخ الاجل والخبیر الاکمل ہارون بن بہا الدین المرجانی شہاب الدین الباغاری سلمہم الله تعالی علی یدالحاج الحبيب الشیخ محمد حسن الطیب الحاج یوری الفہ فی مسئلتنا ہذہ واطال فیہا غایۃ الاطالۃ ولم یدع لقتل عدم الوجوب حجة ولا مقالة وسماء بناظورہ الحق فی فرضیۃ العشاء وان لم ینیب الشفق فانخلص کلامہ هنا ولنحرم رمرامہ بما یتضح بہ الصواب ویحیی الحق ویزہق الباطل ویتحلی بہ کل جید عاقل فاقول قال سلمہ الله تعالی و عافاہ وعلی معارج العلی رقاہ قد ثبت فرضیۃ کل واحدۃ من الصلوات الخمس بالکتاب والسنة واجماع الامۃ علی کل واحد من مکلفین الخ انتہی کلام الناظورہ و هو حرف من الکتاب و قطرۃ من العباب و کم فیہ من اولۃ وبراہین علی فرضیۃ صلوة العشاء علی جمیع مکلفین من الامۃ علی السواء غاب عنہم الشفق اولم یغب ترکناھا محافۃ الاطالۃ فمن شاء تفصیل ذلك فلیرجع الیہ ہذا کلامہ بو صاحب لقطۃ العجلان نک موندن ماعدانچہ تصنیف فدائد الیف لری بار ایکان بو کتابندہ معلوم اولانی فتح البیان فی مقاصد القرآن اسملی دورت جلد تفسیر قرآن ۲ نجی حجج الکرامۃ فی آثار القیامۃ ۳ نجی رحلۃ الصدیق الی البیت العتیق والدی۔ مرحوم حسن بن علی بن لطف الله ۱۲۵۳ سنہ ہجریہ ہندستاندہ قنوج شہرندہ وفات ایتمش اوزلری نسبا حضرت حسین اولادندن اوشبو کتابندہ حضرت علی کہ واصل اولغانچہ جمیع اجدادلری بیان ایتکان رحمہم الله ینہ بر بخارادن قایتقان ملا ایتدی ہندستاندہ ناظورہ الحق طبع ایدلگان نسخہ لرندن بخاراغہ ہم کیلدی دیدی والسلام.

یوم چہار شنبہ رابع شوال ۱۲۹۶ سنہ .
شہاب الدین بن بہا الدین مرجانی سلمہ الله .

اوتنچ

اوتکان «شورا» نک ۲۱۷ نجی بیتندہ «تبریک» دیب یازغان دورت شعر بار. شونی تشطیر ایتولرینی یا کہ تخمیس یا خود تسدیس قیلولرینی حرمتلو شاعرلر مزدن اوتتہ لر. «شورا» ادارہ سی .

تصحیح

اوشبو «شورا» دہ ۲۲۶ نجی بیت ۲ نجی باغانا ۱۷ نجی بولده غی «سوزی» دیگان کلہ نی «سوزلری» دیب اوقورغہ تیوشلی .

۱۵ آوریل - ۱۹۱۵ سنه

۱۴ جمادی الاخر - ۱۳۳۳ سنه

مقاله لر:

کیوملر حقنده

۱

بزنگ عصر مزده مسلمان دنیاسینگ «دین» اسمندن شاولاشقان نزاعلرینگ بری کیوم مسئله سی بولدی. درست، کیوم مسئله سی الکندهده یوق توکل ایدی. فتوی کتابلرنده مجوس فلسفه سینی کیوم سببلی مسلمان کشی کافر بولامی یوقمی؟ روشنده سوزلر بار. لکن الکن وقتلرده بعض اورنلرده و بعض کشیلر آراسنده غنه بولغان بو مسئله، بزنگ زمانمزده عمومی روش گه کردی و باش غه توشکان مسئله لردن بولوب کیتدی. شوننگ ایچون بو بحثنگ بزنگ زمانمزده غی صورتی بو طوغروده بولغان بتون نزاعنگ خلاصه سی و عصرلردن بیرلی صوزلوب کیلگان دعوالرنک نتیجه سی و خاتمه سی سانالورغه تیوشلیدر.

بابالرمز بولغان تورکلرنک کیوملری بعض بر رسملرده کورلسده مونلردن درست بر حکم چیقاروب یولورلق توکل. عرب عالملی «روسلر سقسه و بلغار تورکلری اوزون کیوملر کیملر» دیبو برله گنه قناعت ایتلر و لازم بولغان قدر معلومات بیرمیلر.

ابن فضلان، بلغار تورکلرنک ایرلری و خاتونلرنک برگه صو کرولرینی سویلی و خاتونلر برله ایرلرنک آبروم اورنلرده صو کروگه عادت ایتدررگه طریحوبده موفق بولا آلمغانلغینی حکایت ایته، اما کیوم مسئله سینه کرشمی. موننگ سببی ایسه تورکلرنک کیوملری، عرف و عادتلری ابن فضلان غه الکنده معلوم بولغا. نلقدر دیب ظن ایتوله در. چونکه تورکلر شول وقتلرده بغدادده کوب بولالر ایدی.

ابن بطوطه، اوزننگ سیاحت نامه سنده دشت قیچاق

تورکلرنک کیوملری حقنده بعض نرسه لر بازوب اوتهدر. ابن بطوطه سوزینه کوره دشت قیچاق تورکلرنک ایرلری قوی تبریسندن تگولگان طوون وشوگا مناسب بورك کیگانلر و بو بورکنی کلا (کلابوش) (۱) دیب یوردوتکانلر. خاتونلر کولمه کلرنک ایتکلری بیک اوزون بولغانلقدن عادتی آدهلر خاتونلرنک ایته. کاری ده برده سورده لوب بارماسون ایچون دورتار و توره لر خاتونلرنک ایتکلرینی اوتوزار جاریه کوناروب یورر بولغانلر. ابن بطوطه دن صوگ، کیوملر نیندی حاللرگه کرگانلردر، بزگه معلوم توکل. اورنبورغ موزه خانه سنده مسلمان خاتون قز کولمه کلری و زینت اسبابلری بار دیلر. لکن اورن یوقلغندن بو نرسه لر صندوقلرده، اشکافلرده بیکه نوب طورغانلقدن کورو بر قدر چیتون. شولای بولسه ده مذکور نرسه لر بیک کوبدنکی اثرلر بولمازغه، تاریخلری یتمش سیکسان، نهایت یوز یلردن یوقاری چیقمازغه اوخشیدر.

روس عالملرندن بعضیلری اوشبو موزه خانه ده کی مسلمان خاتون قزلرینه مخصوص بولغان شوشی ایسکی کیوملر و جهازلرینی کورگان صوگ، مسلمان خاتون قزلرنک الکن زمانده قول اشلرینه اوستا بولغانلقلرینی و صناعت نفیسه گه خدمت ایتکانلکلرینی استخراج ایتوب شول وقتلرینی صاغغانلقلری و «کاشکی شول حاللرنده دوام ایتوب کیلگان بولسه لر ایدی مسلمان خاتونلری صناعات نفیسه فننده امتیازلی اورن آغان بولورلر ایدی، شوندی کمالاتلرینی موده اسمی برله چیقغان یوق نرسه لرگه، آلداوچلرغه، فابریک اشلرینه قریان قیلدیلر!» دیب قایبرغانلقلری ایشتوله در.

(۱) کلا وکلاهوش، عربلرنک فلسفه لری، مطلقا باش کیومی معناسنده بولغانلغی آگلاشله در. قازان کلابوشلری ده شول «فلسفه» و «کلا» آستینه کره طورغاندر.

حقیقت حالده بورونئی قزلر اشله گان اشلر آراسنده بیک نفیس صنعتلر، بیک گوزل چیگو و چوبلاولر بولغانلغی کوبلرمزگه معلومدر.

نیچه یاشده ایکانلگنی بلمه سه مده بیک یاش و قتم ایدی اوز اصولزدن بولغان حرمتلو بر خاتوننگ صندوق آقارغان وقتنده آیروم بوچقه غه سالونغان بر قالپاق کوردم. «بو نرسه؟» دیب سوراموه مذکوره: «قز وقتنده اوزم اشله گان قالپاغم ایدی، بز شونی کییوب یوریدر ایذک، ایندی حاضرنده بو، هیچ کیمده قالمادی» دیدی و اوزی کییوب کورساتدی. کاغد بک آق مامقدن به یلاب اشله بنگان و توبه سینه زور آق چوق تاغولغان، باشینه کیگان صوگ شول چوقنگ یرگه تیهر تیهر طورغانی بو کونگی بک خاطرمدده در. ایسکی جبرولده غی «آق قالپاق» شوشندی قالپاقلر بولسه کبرهک.

مرجانی حضرتلری، خاتون قزلرنک کیوملری وزینتلیری اوزگرو طوغروسنده بایناق تفصیلات بیرددر. (مستفاد الاخبار ج اص ۳۱-۳۳).

مرجانی زماننده تدریج برله اوزگرگان فورمه لر، بزنگ اوز زمانمزه دفعی روشده و «طرفه» دیرگه لایق بر حالده اوزگردی.

بو کونده، باشنده قارا کول بورک و اوستونده قایتارما یاقاسینه بارخت طوتولغان کیوم برله یوروچی کشی ابو یوسف سانالادر. اما موندن اوتوز بیش یلر مقدم، شوندی کیوملر «روسجه کیوم» حساب ایتوله در ایدی. شول روشده کیوم کیونگان و بز طوراً طورغان مدرسه گه کروب چیقغان بر مسافر حقنده قارت خلفه لر: «ایندی بو آدمنگ ... تاغاسی غنه قالغان، باشقه شرطلری همه سی تابلوب بیتکان ایکان» دیب سویله شولری خاطرمدده.

اوقا شهرینه امتحان قیلنورغه باروچی شاگردلر، مدرسه گه قایتوب قاضیلرنک روسجه کیوم کییوب یورولرینی سویلیلر ایدی. مونی تفصیل قیلدروچیلرغه: «باشلرنده کچکنه قارا کول بورک، اوستلرنده قایتارما یاقالی چیکمان، آیقلرنده بیوک اوچکلی ایتوک» دیلر ایدی.

اول وقتنده غی شاگردلر، ملالر اوزلری طویپی یا که کامیچات وقاما، قوندز و آق ایتوردن بورک کیهلر ایدی.

یوندن باسقان قالوشلر، ایتوکلر، آق اشله به لر کییو مسلمانلر آراسنده عادت بولغانی حالده (بو سوزم اوللرغه کوره در، اول وقتلرده غی شهر عادتلرنندن خبرمن یوق) کون قالوش، قارا اشله به ویلک زور ضرورت بولمی طوروب کون ایتوک کییو زور عیب

سانالادر ایدی. کون قالوش کورله باشلاغاندن صوگ بوگولمه اویازنده بر امام. قهستانی شرحندن بر عبارت کوجروب شول کیومنی کییو حرام ایکانلگنی سویله دی، اول زمانلرده فقه قنده قهستانیدن زور آدم بارلغی بلنمگانلگی سببلی خصملری سکوت قیلورغه مجبور بولدیلر. بو وقتلرده بزینکه قالوش، بوتینکه، شیبلیت لرنک اسملری بولغانلغینی ده بلیمیم.

مدرسه ده یاش شاگرد وقتمزده غی نزاغنگ زورسی «چالبار» حقنده بولدی. بر آزدن صوگ بو نزاغ، اصل کییو ماده سندن بالاقلرینی چیتوک اوستوندن صالندروب یوروگه کوچدی. طوغروسوی «چالبار» دشمنلری ایکی گه آیرلیدی. بری چالبار کییونی مطلقاً حرام ساناغانلری حالده ایکنجیسی ایسه چیتوک و اویوق قونچینگ ایچینه کرگروب یورگنده ضرر یوق (لاباس) دیدیلر.

زمانینه کوره بیکت سانالا طورغان بر حضرت، شریکمز بولغان اوغلینه: «اوزگه چالبار تکدروب یباردم، لکن بالاقلرینی یباروب یورگه رضالغم یوق!» دیب خط یازغان ایدی (۱). اش خاقینک چالبار کییولرینه هیچ سوزی بولمغان حالده شول وقتنده غی عالمرنگ اشچیلردن باشقه لرنی چالبار کییودن منع ایتولرنده گی سببلی بو کون که قدر بله آلمیم. بو طوغروسده غی سندلری نیندی نرسه بولغانلغی ده معلوم توگل. اکرده «من تشبه قوما فهو منهم» بولسه ایدی اول وقتنده اشچیلرینی ده طیفان بولورلر ایدی.

بز اوفاده وقتمزده دوخاونوی صوبرانیه ده خدمت ایتار ایچون کیلگان بر قاضی قسقه کیوملر، باتینکلر کییوب خلقنگ کوزینی اوگره توب بترگاتدن صوگ اشله به کییه باشلاغان ایدی. مونک شوشی اشینه عجب ایتوچی بولمادی یا که بولدی ده بز بلماذک. بر وقت اورامده بارغانمزه بوغروسلان اویازنده گی عباس آخوند اوچراب کورشکانی صوگ: «آخوند حضرت! مونه بو یاگا قاضی فلان افندی بولادر، کورشکر! ..» دیگان ایدم. «های یاتلی بولدم بیت، مین آنی ارمن دیب طورام!»

(۱) اوشبو یل «آک» ژورنالینگ هنجی صائنده «چالبار» اسمنده کچکنه بر حکایت بار ایدی. «آک» اوقوچیلری احتمال، شول واقعه نی خیالی بر حکایت ایتوب اوقوغانلردر لکن بز شاگرد وقتمزده شول حکایتنگ عینی دیرلک روشده حقیقی واقعه لری بیک کوب بولادر ایدی. «چالبار» حقنده مدرسلر برله شاگردلر آراسنده غی ماجرالر برلکده جیولوب یازله، کچکنه بر «الستطرف» کتابی بولور. مدرسلر، نی ایچون شول «چالبار» غه اوچله ندیلرده، شاگردلر، نی ایچون شوگا قانقدیلر؟.. مونک سببینه همیشه همیشه توشونه آلمیم چالبار حقنده مدرسدن قولوچی شاگردلرده بایناق بولادر وشول آدملر «چالبار» قربانلری سانالار ایدی.

دیدی. لکن بو قاضینک شوشی فورمه‌لری اوفاده رواج تابمادی، آگا تقلید ایتوچی بولمادی.

قسقه کیوم کیو تاریخی اوفاشهرنده ۱۹۰۴نجی یلدن سانالورغه تیوشلی. مین اوزم قسقه کیوملرنی الک شول یلده مسلمان مغازینلر نده خدمت ایتوچی پریکازچیکلرده کوردن. طوبقندن یوری طورغان کازاکیلر بو کون، نی درجه ده کولکو بولسه لر شول وقتده مذکور قسقه کازاکیلرده شول درجه ده کولکی ایدی. خلقلر مونلرنی کورگنده طیولا آلمی کوله لر وقویرقلرنی کیسوب یارگان ییگانلر که اوخشاتار ایدی.

قازاندن قایتوچی بر سوداگر قسقه کازاکی، قارا بورک، باتینکه کیوچیلر که قارشی بر آخوندنک مسجد منبرندن طوروب یک قزو وعظ سوبله گانلگینی، جنازه لرینه بارماو برله تهدید قیلغانلغینی حکایت ایتکان ایدی.

11

ابن خلدون سوزینه کوره مغلوب و عاجز هم ده علمسز و معرفتسز قوملر؛ کیوم سالوم، یوروش طوروش، جهاز واسباب طوغروسنده، غالبلر و کوچیلر که، علمی و معرفتی قوملر که تقلید قیلورغه طبیعت طرفندن مجبورلردر.

ابن خلدون. اندلس مسلمانلرنک کیوم سالوم. عرف و عادتلرده حتی اویلرینک دیوارلرینه رسملر آصوده ده چیتلر که ایهرولرینی اوشبو قاعده نک حکمی ایتوب کورسه ته و اندلس مملکتینه چیتلر خواجه بولاچغینه اشارت دیب بله در. ابن خلدون هجری حساب برله سکرنجی عصر باشنده وفات بولغان عالملردن ایدی.

ابن خلدوننک بو سوزی شبهه سز درستدر. روسلر بر وقتلرده دشت قیچاق حکومتندن یک کوب عرف و عادتلر، مملکت اداره سی و عسکری اشار حقنده اصطلاحلر و ترتیب روشلری آلوری کبک کیوم موده لری ده آغانلر ایدی. روس خاتونلر نده «سارافان» (سربای) دیب یورتوله طورغان کیومنک فورمه سی ده اسمی ده دشت قیچاق تورکلرندن آنگان دیب ایشکانمز بار. صوگ وقتلرده ایسه فرنکلر که تقلید ایتار که باشلادیلر. روسلرنک یوقاری صنفلری (یک ایسکی بیار عائله لری بولماسه) اوزلرینک ملی کیوملرنی ایندی تمام تاشلادیلر و فرنک کیوملرنی قبول ایتدیلر.

ابن خلدون قاعده سینته کوره روسیه مسلمانلری قایچان بولسه ده کونلرنک برنده کیوم سالوم، یوروش طوروش، یورت و اسباب طوغروسنده، اوزلرندن اوستون بولغان روسلرغه ایهره چکلر نده شبهه یوق ایدی. لکن بو حالتی ایکنجی بر حال آشقدردی

ویکرمی بیش یلدر قدر بر مدت، وقتندن الک کیلور که سبب بولدی. بو ایسه کوب مسلمان سوداگرلرنک امانت که آز رعایت قیلوری، مغازینلرنک اوز مسئولیتلر نده تگوجیلر طوماولری، ایاق کیوملر نده نومیرلر بولماو، پخته معامله قیلماو، آدشولر کوب بولودن عبارتدر. شوشی اشار خلقلرنک ایسکی ملی کیوملرندن ییزولرینه و باشقهلرنک کیوملرنی اختیار قیلورینه سبب بولدی. کیتلردن کیسدروب آغان نرسلرنی فقیر و امانت حرمتی بلمگان تگوجیلر تکرمه سهر، کوبره ک بولغانده آرتقانی اوزلرینه آلوب قالا طورغان بولسه لر، قیمتلی کیوملرنی بوزسه لر، قدرلی نرسلرنی آندن موندن غنه تکسه لر، مغازین خواجه لری تگوجیلر حقنده مسئول بولماسه لر، شول مغازینلر ده، مثلا طومولرنک ایچی تابلغانده طشلغی تابولماسه، طشلغی تابولغانده یاقلغی بولماسه، تگوجیسی ده اولگرتنه آلمی آیلر برله وقت اوزدرسه خلقلرنک حاضر کیوملر که اقبال ایته چکلری معلوم.

اوقا شهرنده بر روس مغازیننده باتینکه قاراوچی باشقردغه: «فلان کشینک کیتینه باروب چیتوک کاوش آلورغه یارامیمی؟» دیگان ایدم. «آلار آدیلر، تابانچاسینه قوم طومورغان کاوشلرینی ایندی (کوب کیدک دیمیم چونکه کوب کیار که ممکن بولمی بلکه) کوب آدیق، موندن صوگ تاتار کیتینه کرماز که توبه ایتدم، بو روسلر قیمت صانلر، اما نرسلری برله ده کیه ندرلر، موندی نرسلر که آقچه پیرسه کده اورتنده!..» دیدی.

معتبر آدملردن بری: «روسچه کینومونک سیبی باری تاتار تگوجیلردر. یک یاخشی نرسلردن کیوملر تکدروب قازادم اما جانم راحتله نوب بر کیوم کییه آمادم. کیوملرنک یا جابولری صالقی یا که آدی و آرتدن بررسی قسقه بولا یاخود بوکله نوب جیورلوب یوری و افراط درجه ده کیفیتی بیاره ایدی. مونه کوره سز، بو کیوملر اوستومه یا بشدروب قوبغان شیکلی، شوشی کیوملر کوگلمنک خوشلانوینه و طنچلق غه، نیرؤالرنک یواشلانولرینه سبب بولدی» دیب سویلیدر.

موندن آ کلاشلغانغه کوره خاقمز نک کیوم اوزگرتور که مجبور بولولرینک کوچلی سیبی «تقلید» توگل بلکه یاخشی نرسلرینی جانلری تلگان روشده تکدروب کیو طوغروسنده مشقت کورولیدر.

فرنک مودالری بو کونده رواج غه کیتکان بولسه. مونک حقنده نی قدر اجتهادلر ونی قدر بایقلار صرف ایتکانلکلرینی البته اوزلری گنه بله طورغانلردر. اگرده بزنگ، کیوملک برله سودا قیوچیلر مز صناعت و هنر اشلرینه کوز صالغان و اوز اشلری دیب قاراغان و فقیر تگوجیلرینی ثباتی، اشانچلی بر صناعت اهللری

شرح نظرندہ دنیا، فقر، غنا، توکل ہم کسب

(باشی ۷ نچی عددده).

بیغمبریز دیگان: «ان بربکم فی ایام دهرکم تفحات الاقترضوا لها» (۱). بو حدیثنگ معناسی بزنگ آکلاوچه بویله در: «سزنگ سورگان عمر کرده الله تعالانک رحمت بیلری ایسه چک (ایسمی قالاجق توگل)، سز شوگا اوزگرنی عرض (اظهار) ایتوگر» یعنی: برر سبیکه - کسبکه کرشوب شول رحمت بیلی ایرشکانچی شونده دائم بولوگر، کسبدن کسبکه نلیدن ئلی کوچوچه ننده بولماگر. نفعه - رحمتدن قاجقاندی کسبکه کرشمی ده طورماگر. الحاصل: بای هم بختلی بولو ایچون، (هیچ بولماسه آدملرگه خصوصاً چیت ملترگه محتاج بولماو ایچون) توشوب قالغان آفیه تویونچگی یا که کومولگان قازنا طابوننی کویوب یاتورغه یارمی بلکه کسبلردن بر حلال کسبکه اورنوب شوگا کرشورگه، الله ننگ رحمتی - بایلقنی، بختنی شوندن کویورگه، آرمی طالعی (بخت ایرشکانچی) شونده دائم بولورغه تیوشلی.

ایمدی بواورنده، یوقاریده سویله نگان (کسبنگ لزومی، هم آندن باشقار حقدنغی) سوزلرنگه دلیل اورتنده شارعنگ کسب حقدنغی امر و ارشادلرینی کیتره چک بولدم:

الله حضرتی سورة جمعه ده دیور: «فاذا قضیت الصلوة فاتشروا فی الارض وابتغوا من فضل الله...» اوتکانده فضل الله، رزق، نعمت. رحمت دیه انسانلرنگ فائدهلری ایچون یاراتلغان دنیا نرسه لرینه اطلاق ایتلگانی بیان ایتکان ایدک. آیتدگی غازدن جمعه غازی مراد بولوب الله حضرتی بو آیتدن آداغنه: اذان ایتلگاجده صاتو آو (اش کوش) نی قویوب شول غازغه باررغه قوشقان ایدی. ایدی بو آیه ایله مذکور قویلغان اشکه یا گدن باررغه قوشوب ایته: «نماز اوتله گاج یر یوزینه طارالوب الله ننگ فضلنی استه گر - کسب ایتوگر».

بونده امر وجوب ایچون بولوب، عموم علما کسبنگ فرضیتی حقدنغی اوشبو آیتکه تمسک ایتکانلر. فقط شول قدر بارکه بونده وجوب علی الفور - یعنی انسانی یوگر تو ایچون توگل بلکه یوقاروده دیدکمزچه انسانی عطالتدن، ذلتدن، ظلمدن صاقلانو، اوزینگ

(۱) بو حدیث حقدنغی ۱۳ نچی یل ۱۴ نچی عدد «شورا» ده، «بخت» اسمنده گی مقاله ده بعض ملاحظه لر یازلوب اهل قلم علماغه مراجعت ایتلگان ایدی.

روشینه کیتورو حقدنغی فداکارلق کورستان بولسه لر ایدی احتمال ملی کیومارمز بر آز یلرغه قدر دوام ایتوب طورلر ایدی. امین هم اعتبارلی سوداگرلردن بولغان بر آدم: «آیاق کیوملرینی یاخشی وگوزل ایتوب اشلی باشلاومزنگ تاریخی بیک کوبدن توگل. شولای بولسه ده بیک یاخشی نمره سینی کوره باشلادق. مسلمانلرغنه توگل حتی روسلرده بزدن آیاق کیوملری آلا باشلادیلر. درست، کاوشمز برله ریزینگه قالوش غه رقابت قیلو ممکن توگل اما چیتکلریمز برله مغازینلرده صاتولا طورغان آیاق کیوملرینه رقابت قیلوغه ممکنک بار» دیب سویله دی. بو مسئله حقدنغی معلوماتمز ناقص بولغانلقدن محاکمه لرگه کرشورگه جسارتمز یتیمی. باتینگه هم شیبلیت کبک کیوملر برله یاخشی چیتکلرنگ اقتصادی جهتدن قایسیرلی فائدهلی ایکانلگی حقدنغی حکملر، اوزینگ اربابینه قالدردلدر.

کیوم نزاعسی وقتنده «مسلمان کیومی» و «مسلمانچه کیوم» دیگان سوزلر کوب سویله نه و یازلدر. شونک ایچون «مسلمان کیومی» و «مسلمانچه کیوم» ننگ نیندی نرسه و نیندی فورمه دن عبارت ایکانلگینی بلورگه لزوم بار. بو طوغورده کیله چک باده یازسه ق کیره ک. ر. ف.

عبرتلی سوزلر.

آدمنگ اگ بختلی وقتی باشقارغه ایزگولک ایتدگی ساعتدر. شهر، ایچندن آنور. کوب کولوچیلر، باشقارنی کولدره آمازلر. کچیلک کورساتو و حرمت ایتو یاخشی آدملرنگ کچر ایولرینه و بوزوق طبیعتلی آدملرنگ غرورلرینه سیدر. اقبال کیسه، فضیلت ایله مزیت آگا ایهروب کیلور. دشمنلرینی اوزینه دوست قیله بلوچی، آنلرغه یاخشیلق ایدوچی اگ بیکت و اگ بختلی آدملدر. بر مرتبه کورمک، یوز مرتبه ایشتمکدن یاخشیراق. طریشمق بنده لرنگ بورچی، بیروب بیرمامک ایسه تگری اشیدر.

توزه آماسلق قایغولر، باشقه کیلمگان قایغولدر. دنیانک اگ عقلسز آدملری، ضعیفلرگه ظلم و جبر قیلوچیلدر.

عائله سينگ، اقتدارى بار ايسه ملتینگ حياتى نامين ايله مقصد اصليسينه تابا حرکته امکان بئرو اوچوندر.

بناء عليه بره ونگ شول جهتلى نامين ايتلگان بولوب جمعه سوکنده کسبکه بارمى استراحت ايتسه، زیارت صله کیلر ايسه مشغول بولسه، امرنگ وجوبى انى آندن طيعی، اول اشلر آننگ اختيارنده در.

بو اورنده هم شونى ديه يم که: الله حضرتى غازى آلدنده اشدن توقارغه قوشقانده دنيوى معامله لردن برينگ: دنيوى اسمين - بيع لفظنى ذکر قیلدى. نمازده کو گئلرنى پاکلاب اللهغه يونه لدرگان سوکنده اشکه یا گادن باررغه قوشقاند: فضل الله تعبيرنى کيتوردى. بوندن آ گلا رغه ممکن: عبادت لر هم باشقا دینی وظیفه لر يوکله ننگن و قنده ايتلگان کسب. دنيوى معامله ننگ مذموم بولورغه ياقترانغى ايگان؛ عبادت لر وظیفه لر اونهلگلاج، توبه ن دنيا پچرافلردن کوکل بر آز آرنغاج ايتلگان کسب. حتى (ابتعا من فضل الله) تعبيرينه لايق بولور روشده پاکله نه ايگان.

اوشانداق الله حضرتى «مزملم» سوره سنده تخفيف سبيلرينى بيان ائناسنده ديور: «علم ان سيکون منکم مرضى و آخرون يضربون فى الارض يتبعون من فضل الله و آخرون يقاتلون فى سبيل الله...» الله حضرتى بو آينده عبادتنى يیکل ايتووينه اوچ سبب کورسه ته: (۱) مرض - چير، (۲) کسب - ابتعا اوچون سير فى الارض (۳) جهاد فى سبيل الله.

الله حضرتى بوندن باشقه يک کوب اورنده ابتعا هم اعتبار اچون سير فى الارض ايله امر، سير ايتمه گانلرنى بعضا توييحده ايتکاني کي شهردن شهرگه، مملکتدن مملکتگه ابتعا هم اعتبار اچون يور وچيلرگه؛ يور وچيلرنى يورتوچى قوماندان، مکتيرلرگه يورمک سير ايتمک يیکل بولسون اچون دورت رکعتلى نمازنى ايکیگه فالدروب، بروقت قضا قيلمق شرطى ايله روزنه ده قويا رغه رخصت ايله گان - امتياز لر بيرگان.

اوشونلرغه بنا مذكور آيتدن آ گلا نادر: (۱) صرخوا بولماغان کيمسه گه مطلقا ايکنگ برى: ياکه جهاد فى سبيل الله ده بولتمق ياکه کسب ايتمک اچون دنيا گيزمک. (۲) شرع نظرنده کسبنگ اهميتى جهاد فى سبيل الله ايله بر درجه ده در. قاضى حاشيه سى شيخ زاده اوشبو آيت تفسيرينده ديور: «الله تعالى بو آينده حلال کسب ايتوچيلرنى الله يولنده جهاد ايتوچيلر ايله بر درجه ده قیلدى. بوندن کسبنگ الله يولنده جهاد ايله بر درجه ده ايتکاني آ گلا نادر. ييغبرمز هم: «بره و بر شهردن ايکنجى گه طعام کيتروپ شول کوننگ بهاسى ايله ساتسه، الله قاشنده آننگ اورنى شهيدلر اورنى ايله بر در» دیدى ده سوگره استدلال اورنده اوشبو:

«و آخرون يضربون...» آيتىنى اوقودى.

يعنى: حلال کسبنگ شرع نظرنده هم اهميت هم انسانغه لازم بولو جهتدن جهاد ايله بر درجه ده ايتکاني هم آننگ مزمل آيتدن آ گلا نغانى ييغمبر مزنگ اوزينگ مبارک سوزى ايله ده هم آيتدن استدلالى ايله ده ثابتدر.

کسبنگ جهاد بولووى ايکي جهتدن: (۱) حالدن طايدرلماس اوچون نفس ايله جهاد، (۲) اقتصاد ميدانده هم قازانور، هم يیکلماس اوچون بوتون عالم ايله جهاد. بو حال هم ايلکي هم حاضرگي عالمرنگ سوزلرى دقتکه آنسه آچق کورلور:

غزالی حضرتى «احياء» ده ديور: «ابراهيم دیدى: ميگا عبادت کنه قلوب ياتوچيدن توغرى سوداگر (تاجر صدوق) سويو کلى. چونکه سوداچى جهادده: آ گلا شيطان اولجو، آلو يرو يوللردن کيله. اول آنلر ايله جهاد قيله.»

رفيق بيک (تسيه الافهام) نده ديور: «ماقتاولى يول - يعنى مشروع روشده کسب ايتو نفس که آغر مشقتلى بولغانى اوچون الوغ جهاددر». ييغمبرمز اوزى ده: «مسنون يول ايله کسب ايتگان کيمسه جهادده در» ديگان. الله تعالى نگ: «وجاهدوا فى الله حق جهاد» ديگان سوزى، ماقتاوولى يول ايله کسبکه تحريضدر.

ايشته بو سوزلردن کسبده نفس ايله جهاد بارلغى آ گلا نادر. «ترجمان» غزته سى ديور: «تجارت و اقتصاد ميدانى هيچ توقماماغان قانسز محاربه ميدانيدر. بو ميدانده يیکلگان ملت محاربه ميدانلر نده غلبه ايدمز. کسبده ترقى هر تورلى باشقه غلبه لرنگ هم مياه سى، هم کيفليدر». (۱)

«اقتصاد» مجله سى ديور: «قلاج و سونگوسز بولغان اقتصادى محاربه؛ محاربه لرنگ قورقنچر اغيدر. بو محاربه ده يیکلگان ملت مطلقا منقرض بولاچق. بو بابده هلاکتدن قوتقارچق اش: مدافعه - اشله مک، کسب ايتمک در (۲).

ايشته بو سوزلر: کسبنگ قازانو هم يیکلماو اوچون عالم ايله محاربه ايتکاني آ گلا تالر.

کسب حقتده ييغبرمز حضرتدن کوب حديثلر روايت ايتلگان. بز هم بونده بر قدرينى يازامز: (۱) گناهلر نندن شوندى گناهلر بار که آ گلا باری کسب قايعيلر يغنه کفارت بولا آلميلر، (۲) ايرنگ آشاغان نرسه لر ينگ حلال رانغى اوز کسبندن آشاغانيدر، (۳) عمللرنگ افضللى حلال کسب ايتودر، (۴) بره وده اوزينگ قولى ايله اشله طباقان چاقلى خيبرى رزقنى آشى آلمادى. الله نگ ييغمبرى داود (عليه السلام) ده قولى ايله اشله ب آشار ايدى. (۵)

(۱) ۱۹۱۳ يىل نومر ۸۱:

(۲) ۱۹۰۸ نچى يىل. نومر ۳.

الله حضرتی مینم رزقمنی سونگم کوله گه سی آستنده قیادی .
(پیغمبرمز حضرتی : میگا رزق ؛ نیک یاتوبده کیله دیمه گان) (۶)
بر کون پیغمبرمز صحابه لر ایله اوطورا ایدی ، شول وقت ایرتوک
اشکه بارا طورغان بیک طازا ، کوچلی بریکتتی کوردیلر . اصحاب
دیدي : «قزغانچ ! بو طازالغی ، بو بیکتدگی ایله الله یولنده
بولساجی ! . . .» پیغمبرمز آنلرغه فارشی دیدی : «آلای دیمه کز !
اول اگر اوزینی صورادون صاقلاو ایچون سی قیسه الله یولنده ؛
اگر ضعیف بولغان آتا آناسینی یا که قارنداشلرینی انسانلرغه محتاج
قیلماو ، کشیدن صوراندروماو اوچون سی قیسه الله یولنده ؛ اما
ماقتانو کویاتو اوچون یورسه شیطان یولنده . (۱) .

کسب ابتغاً حقه بونده یازغانلرمزدن باشقه بیک کوب
حدیث شریفلر آیت کریمه لر باردکه بعضلرینی بز هم کیله چکده
یازارمز .

پیغمبرمز حضرتینک : رزق سونگم کوله گه سی آستنده
دیگانتی کورگان ایدک . پیغمبرلرنک باشقارلی ده هیچ بری
کفایه ایغارغه اعتماد ایله غالزق اوستنده یا که مسجد پوچاغنده
یاتماغانلر . بلکه «ما اسئلمک علیه من اجر ، ان اجری
الاعلی رب العالمین» دیه بتون عالمگه استغنا کورسه توب طاماق .
لرینی قوللری ایله اشله ب طوبدرغانلر ؛ نوح هم زکریا پیغمبرلر
بالطاحی - نجار بولغانلر . ادریس تگوجی ، داود تیمر کیوملر
اشله وچی ، موسی ، ابراهیم ، شعیب حیوان آصرا وچی (۲) ،
سلیمان خلیفه بونک اوستته صنعت ایه سی بولوب خطبه اوقغان
وقته یله قولی ایله اشله بطورر بولغان (۳) .

یوسف پیغمبرنک بتون مصر خزینه لرینی اداره ایتکانتی
حضرت قرآن خبر بیره : «قال اجعلنی علی خزائن الارض .
انی حفیظ علیم» . یوسف .

خلفای راشدون ، اصحاب حضرتلرنک ابتغاً - کسبه
اجتهادلری چیکسز ایدی : صاتو ایتلر ، تیمورچیلک ، تگوجیلک
ایتلر ، باقچلرده اشیلر و باشقه هر توری هنر صنعتلرده بولنالر
ایدی .

فقط الله طرفندن برر امر کیسه یا که عمومی برر اش
قوزغاله یا که عبادت وقتی ایرشسه قاداغان بزلرنده آلمی ؛ کوتهرگان
چوچکلرینی ده صوقمی اجابت ایتلر ، ماللرین ، جانلرین ، هیچ
نرسه لرین قزغانمی ، آیامی اشنی باشقارلر ایدی (۴) .

حضرت ابو بکر حقه پیغمبرمز حضرتی : «میگا ابو بکر
مالی ایتکان فائده قدر هیچ مال مال فائده ایتمه دی» دیور بولغان .
(۱) البته بو مال ، حضرت ابوبکر نک اوشکروب توکروب یا که
مرید حیوب طابقان مالی توگل بلکه صزغانوب کسب ایتوب
طابقان مالدر .

خلیفه بولغاچ کوبسنجه یاماولی کیوملر کیه . قاتی بیرگه
یاطوب یوقلار بولغان . حضرت عمر : «سز نک هیچ برکز کسینی
قویوب : ای الهم ! بنی رزقلاندردی تیک یاتمان ! کوره سز ، کوکدن
آلطن ده یومی کومش ده ! دیور بولغان . همده : «مین اولمنک
اهل عیالم اوچون بیک دردله نوب صاتو آو ایتکان اورنده کیلویی
یارانام» دیور ایدی .

بر وقت زید بن مسلمه نک آغاچ اوپر تقاتی کوروب
دیدي : «یاخشی ایتسن ! آدملردن مستغنی بولورغه طرش دینک
صاقلانور ، آدملر قاشنده حرمتک آرتورا ! (۲) .

امام نخعی سوزینه کوره حضرت عمر اوز طابقانی ایله
یاشار اوچون خلیفه بولغاچ ده صاتو ایتدر ایدی . حاضرگی ایقو-
نومی پولتیق چه اینک معتبر بولغان : (اشسز طورماو) قاعده سینی
حتی جیری صورنده اجرا ایتهر ، صورانوب یوروچیلرینی جزا
قیلور ایدی (۳) .

حضرت عثمان بر «تبوک» صوغشنده هر بر قوزالی ایله :
یوز تهوه ، یتمش آط ، اون بیک فلور آقچه اعانه ایتکان . البته
بو ماللر گور صدقهلرندن ، فدیهلردن یا که مسجده دعا قیلوب
یاتوبقنه یاخود صومینه فلان تین ایله بورچدن قوطلوبقنه جیولغان
ماللر توگل بلکه بتون اطرافقه کروان یورتوب صاتو ایتوب طابقان
ماللردر .

کسب - ابتغاً حقه آیتلر حدیثلر کوب بولغانی کبی خبرلر
اثرلرنک ده چیگی یوقدر . صحابه لر نک ، صحابه لردن صونک کیلگان
محترم عالملرنک بایقلری هم بایلق طابو ، مال کوبه توب خصوصنده
(حلالدن حلال یول ایله) اجتهادلری حقه غی خبرلر شول قدر
کوبدرکه اگر یازاچق بولساق جلدلر طولوسی یازمق لازم کیله در .
بزنک مقصودمز بو اورنده آنلرنک بارنده کوجرمک
بولمی ، باری شارعتک هم شریعت علماسینک نظرلرینی غنه کور-
سه تمک بولغانغه شمدیلک شول قدر ایله طوقتاب بعض کسب
نوعلری حقه خالص کیلگان : آیتلر ، حدیثلر ، خبر و اثر-
لرینی یازاچقمن .

یوقاریده کسبک طبیعی صورته بیک کوب نوعلرگه بولنگانتی

(۱) احیا ، کتاب الکسب

(۲) ارشاد الساری جلد ص ۲۳ .

(۳) بصیرت لعن عطا .

(۴) ارشاد . کتاب الکسب .

(۱) . (۳) بصیرت ، لعن عطا القاضی ؛

(۲) احیا ، کتاب الکسب .

بری ایقونومی پولتیق نظر ندهده هم شرع نظر ندهده تجارتدن سانالار .

تجارت حقنده شارعدن انسانارنی قز قدررغه تمام بیته رالت اسرار ، ارشادلر وارد بولغان . پیغمبرمز دیور : «علیکم بالتجارة فان فیها نسمة اعشار الرزق .» ؛ «الجالب فی سوقنا کامجاهد فی سبیل الله» ؛ «التاجر الصدوق یحشر یوم القیامة مع الصدیقین والشهداء» (۱) .

خاتمه

بتون مقاله ننگ خلاصه سی : انسانغه کسب ایتمک هم طبعاً هم شرعاً لازم - فرض ایتمک . فقط بو لزوم ، طابلقان مالنی آشاب یا کادن دخی کسب که یوگرو اوچونده مال حیوب آنی او یوب قالدرو اوچونده توگل بلکه ایک ایلمک اوزینک ، سوکیره عائله سینک ، سوکیره اقتداری نستنده ماتینک حیاتی تأمین ایله آزمی کوبمی مقصد اصلی غه حرکت ایته آلو . منگولک نجات ، ابدی مقام طابو اوچوندر . شوک کوردهده کسب ایتهر ایکن انسانک یتتی توزک بولمق ، کسبی حالادن ، حلال بوللر ایله بولمق ، ظلم - فساددن چن صافلانو ایله صافلانمق لازمدر .

انسانغه کسب لازم بولغانغه کوره آتنگ نمره سی بولغان «بایاق» الله ننگ نعمتی رحمتی سانالوب معدوح ، فقیرلک ایسه کهران ، جزاسی - عذاب سانالوب مذمومدر . اوشانداق قانون تکوین بو نیچه رزقنک ، بایلقنک هم باشقه مسیبلر ننگ طابلو سی که مترتب بولوب بو ترتب تجربه ایلهده ، ارشاد شارع ایلهده معلوم بولدیغندن آنلرنی تحصیل اوچون سیبلرینه تشبث ایتمو توکل که منافی توکل ؛ بلکه توکل اوزی شونده تابولا ؛ سیبلر که تردسز الله ننگ ضمانته اعتماد ایله تشبث ایتمو اوزی - توکل در .

اوشبو سیبلر اوچون کسب هم آنگ نمره سی بولغان بایاق شرع نظر ندهده مذموم بولغان دنیا بولمی ، مذموم «دنیا» ایسه کبرک قایو حالده بولسهده کوکلنگ التهاسندن ؛ کسبی ایتهر ایکن مشروع بولدن چغودن عبارتدر .

«ما الهالك عن ذکر مولاك فهو دنياك» .

صوگ .

امام : محمد صلاح ازدانوف (جهتی) .

سجده

(۱) منگولک - یعنی اخراوی مقام آلو ، منگولک خوراقندن قوطلو انساننک اخس آمانندن بولو تیوش بولغانغه پیغمبرمز شونی وعده ایتمو تحریف ایته همده محض تجارت برابریه گنه توگل بلکه تجارتده طوغریلق برابریته وعده قیله .

سویله گان ایدک ، شول قدر کوب کسب نوعلری علم اقتصاد نظر نده اوچکه بولندهدر :

(۱) انسان حاجتینه کبرک نرسه لر ننگ اصل ماده لرینی حاضر - له مک - اشچیلک .

(۲) ماده لرینی حاجت که یارارلق حالتکه کیتورمک - هنر صنعت ، (۳) حاضر له نگان نرسه لرینی کبرک که گان بیردن - قولغه آلوب کبره ک بیر که ایتمک تجارت .

برنجی قسم : اشچیلک جمله سندن سانالادر : ایگون هم باقچه اشلی . بونلر حقنده پیغمبرمز دیور : «مامن مسلم یزرع زرعاً او یغرس غرساً فیاکل منه طیر او انسان او بهیمة الا کان له صدقة» .

حیوان آسرامق صنعتی . بونک حقنده دیور : «اتخذ الغنم فانه بركة» .

صودن بالق اولامق اصل جوهرلر چقارلق صنعتی . بونک حقنده الله تعالی نحل سوره سنده دیور : «هو الذی سخر لکم البحر لتأکوا لحمها طریاً و تستخرجوا منه حلیة تلبسونها . . .» آو اولامق کسبلری . بونک حقنده دیور : «و اذا حللتم فاصطادوا»

بیر آستنده غی طبیعی بایلقلرنی - آتون کموش . تیمور ، باقر کیلرنی چقارمق اشلی . بونک حقنده دیور : «وانزلنا الحدید فیه بأس شدید و منافع للناس» حدید .

ایکتیچی قسم - هنر صنعت جمله سندن سانالا : تورلی معدنلرنی ، تورلی حاجتلر که یارارلق حالتکه کیتورمک صنعتی ؛ حداده - تیمورچیلک . بونک حقنده الله حضرتی دیور : «و علمناه صنعة لبوس لکم . . .» انبیا . «و انزاله الحدید . ان اعمل سابغات و قدر فی السرد . . .» سباء . آغاچلرنی تورلی حاجتلر که یارارلق حالتکه کیتورمک - نجاره . بونک حقنده الله حضرتی ارشاد ایته : «فاوحینا الیه ان اصنع الفلک باعیننا ووحینا . . .» آیتی ایله . پیغمبر که طوفان بلاسندن قوطلو اوچون کیمه یاصامق ایله امر ، البته بلاردن قوطلو ، احتیاجلرنی کیتورو اوچون طبیعی یولنی کورسه تو هم انسانلرغه شوندی وقتندهده شول طبیعی یول ایله یورونک تیوشلکنی بلدرو اوچوندر . یوقسه موسی پیغمبر ایله قومینه بولغان کبی آنلرنی ده برر خارق العاده طریق ایله قوتقارر ایدی .

پیغمبرمز عموماً هنر صنعت حقنده دیور : «ان الله یحب المؤمن المحدثف» .

اوچونچی قسم - تجارت جمله سندن سانالغان نرسه لر دخی کوبدر : ساتو آلور سلم ، صرف ، دلاللک . اجاره و باشقهلر هر

اشلردن حسابيلر . « اوزى توقنگ قايسى بوق » ديب بيك بلوب ايتكانلر شول .

كبرهك شهرلرده وكبرهك اولمده اوراملر بيك تار وپچراق بولا . بو ترتيبنى خطايلر بخارادن يا كه بخاراليلر خطايدن آلغانلرمي ؟ بو قدرين بلميم . شولايدم خطاي ، بخارادن قارتراق بولغانلقدن بو حقدن آنگ استاذ بولووى خاطرغه كيله .

اويلر بالچقدنغنه اويوشدرلغان بولوب تارالوب كيهرگه گنه طورالر . يورترلرده زينت نفاست يوق . اوستدن قاراغانده زور بر قبرلكه اوخشاب طورالر . خانهلر بربرلرینه توتاشدروب صانغانلقدن ايشك آلدی فلان كبی آچقلاق بولمی . شونلقدن تيرزه قوبارغده اورن قالمی - اويلرگه تيرزه قوبولمی . اوی توبه سنده گی كچكده بر تيشكدن آزارقغه ياقتی توشوب طورال . اوی اچی قوباش نوری كورمی . ايدنه نى يير و بالچق بولا . قش ، خيلى صووق بولسه ده هيچ صالتمی . تيشكلر بيكده نه ، شونلقدن هم قوباشده توشمه گانلكدن هوا بوزلا ، اوی اچی صاصوب طنچوب كيه .

اچه تورغان صولرغه تورلی نجسلر تاشلانا ، ياز كونلرنده يون - ياباغه يوولا .

ديوانلر

بو ييرده ديوانه و قلندارلر بيك كوب بولانر . « تيسه تيمر اوزدرلك » اورشسه ييش كشيلى بردن صوغوب يغازلق تازا ته نلى يه ش يه ش يكتلر ، باشلارن ديوانه لقهه صالوب ، اورام بوينچه تله نجيلك قلوب يوريلر . بو ديوانلر آراسنده بيك اوصاللمرى ده بولا : بره ر كشيگه آجوى كيلسه اورامده يورگان كچك بالالرنى قينارغه طوتهلر . نان ساتوچى خاتونلرنگ نالرن تالاب آلوب اشيلر ، سوتچى خاتونلرنگ سوتلرن اچلر . اوطنچيلرنگ بوگندن اوطنن صوروب آلوب قالالر .

بو ييرنگ آدملىر آندى ديوانه لرنگ بد دعاسندن بيك قورقالر . شونلقدن آنلرغه بر سوزده ايه آلميلر . آرنى چندن « مجنون » ديب اويليلر . اما حقيقتده آر مجنونده توگل ، ديوانه ده توگلر ، فقط يالقاولق و اشسزكارندن - اشدن قورقانلقلر ندىن شولاى بولوب يوريلر . بولرنگ قايسيلرى بتونلى آندان طوما يالانچاچ يوريلر .

مداح - بو ييرنگ مداحلرى ، كوچلرده « ابا مسلم » حكايه سن سويليلر . « رستم » و آفرسياب قصه لرن اوقيلر . ييرلى خلق شوندى حكايه لرني بيك اخلاص بله طمكليلر . ل كن غزته اوقوميلر

« آلتى شهر » توركلرى طورمشندن

مونده غى طورمشنى ايكيگيه بولوب كورسه تورگه ممكن : برى ايرلر طورمشى ، ايكنچيسى خاتون قز طورمشى .

ايرلرى غايت ساده و پراستوى بولديغى حالده ، خاتون - قزلىر بتونهى مونگ كيريسنچه ، غايت تكلملى در .

ايرلرنيك كيوم صالمرى كوبسنيچه اوز قوللرى بلهن امله نگان نرسه لردن بولوب ، خاتون قزلىرنيك كيوملرى عموماروس مالندن عبارتدر . مونده خاتون قز بار تابقان طوتا . آلتون آقاسى كومش بلازگى ، ييش آلتى دانه ياخشى چاپانى بولماغان خاتون قز آدم ره تينه كرمى . بارچه فضيلت و بتون سعادت و كمالت يالغز كيومده گنه تابولا .

باشلرينه ، ايرلر كبي بورك و توبه تهى كيوب يوريلر ، آياقلرنده بيوك اوكله كلى كه پش بلهن صرلى قونچلى چيتك بولا . موندن باشقه كيوملرى عموما خطايچه در .

يوزلرينه كرشه ن - آقور ياغوب ، بيت اوچلرني قزل بوياو بلهن بويلر . قاشلرني قارالاب ، ايكي قاش آراسينه ده قزل بوياو سورتلر . قسقهسى ، بيزه نو - توزه نوده كيمچيلك كيتلمى .

كوچه ده يورگانده يوزلرينه « چمبل » ديگان چلته رلى آق نرسه يابوب ، بورك اچندن آياق ياولقنى آرقاغه چغاروب سالالر . ياولق ، چالماق كبي آق و يوقا نرسدن بولا . باشدن آياقه قدر صالوب توشه . تمام جينا قاق - و قار بله گنه يوريلر . يورگانده ممكن قدر كشيلىرني قز قدررغه طرشالر .

خاتون قزلر بيزه كگه اومراق (۱) بولغان كبي ايرلرى ده شوندى مانور كيوملى يورغالاب يوروجى قزلىرغه ويورغه آنلرغه اومراق بولالر . بولرچه : خاتوننى كوبرهك آلو سنت و برنچى درجه ده ثوابلى اش . شوشى اعتقاد نمرهسى بولسه كبرهك بو يرده بر عمرده يوزدن آرتق قز نكاحله نگان كشيلىر كوب اوچرى . خاتون قزنى اورو - صوغو ، آغزندن فان كيلگانچى قيناو ايكنچى درجه ده طورال . بولرچه : بارلق سعادت و بارچه كمالت كوبرهك خاتون آلوب آرنى قاتيراق قيناوده در .

خاتون - بالالرى نك كونلك رزقلىرى اوچون ۱۶ پول (۳ تين) يوروب ، اوزلىرى كوندز آشخانه لرده آشاب ، كچه سى مشربخانه لرده كيف قلوب يورونى مستحب درجه سنده ياخشى (۱) اومراق : هوس ، آرزو . سويوچن ديبك در .

لکین چاتولر باش بیرمه دیلر. آرادا قاتی محاربه باشلانیدی. یعقوب بک عسکری چاتولرنی قردی-قتل عام قیلدی. یعقوب بک، نی قدر طرشه ده مقصودینی آگللاتا بلمه دی. چونکه چاتولرده آنی بلورلک آک یوق ایدی. نادان خلقنی او بوشدرو تاشدرو قومدن آرقان ایشو قیلندن آغر بر اشدرو. درست آلاز صوغشیدن صوگ یعقوب غه بوی صندیلر، لکن اوز فائده لرن بلوب توگل، یعقوب ننگ تایاغندن قورقوبغنه باش ایدیلر.

یعقوب بکنک بو اشی اساسسز ایدی. اول آلازنی آدم قیلو، آلازغه آک بیرو کیردک ایدی. شونگ اوچون یعقوب بک-نگ اوتورتقان یغاچی تامور جهیه آلمادی. یعقوب بک اولو ایله چاتولر یوزلرن صولغه بوردیلر. یعقوب بک ایشکان آرقان سوتادی. منصب طمعسی بلن اوز آرا تنازع باشلانیدی. بر آز تارتقالاشو بلن جین ده تارالیدی. شونگ بلن یعقوب بک قورغان نیگر جیمردی. لکن اش آننگ بله ننگنه ده بتمه دی. چاتولر بلن «اندیجانق» لر آراسنده مناسبت کیسلیدی-قرده شلک یبی اوزلیدی، اخوة و محبت اوطی سونوب آراغه صووقلق توشدی. منه شوندن صوگ باشلانیدی دشمانلق!

حاضرده بو دشمانلق ننگ برده بتو-یوغالو احتمالی کورنمی.

قایجان بولر اوقی باشلاسلر، ابتدائی تعلیمی گنه بولسه ده یولغه سالوب آلسلر، اوزلرن تانوسلر، باشلرینه آک کرسه، شوچاقده غنه یوره کده گی «بوز بلن طوز» نرسه نرر. یوقسه بو دشمانلق آتادن بلاغه میراث بولوب قالا کیله وطورغان صاین اوسه، کوچیه گنه بارا.

چاتولر ننگ مادیات عالمی بلن علاقه و مناسبتلر ننگ یوقلغی خیال، اوهام و خرافات عالمنده نیچک اوچولری حقتده یازونی باشقه وقتقه قالدروب تورام. نوشیروان یاوشف «کوچا».

قطعه

کیلدی کونلر ایله تونار برکه تزلوب «یل» بولوب،
یل صایون مین اولسکانه یدم «دنیا» سن ییلگه قوبوب.
فلجق.

ایچدیکم زهرک بک آز بر جرعه سین ویرسم سکا
خالمه واقف اولورسک بک آچیرسن سن بگا.

و آننگ نی ایکاتده بلعیلر. مطبوعات جدیدده دن هیچ خبرلری یوق. ایکی مگ یادن ییری دوام ایتوب کیلگان یالغانلردن، خیال و خرافاتدن لذت آلالر.

علوم معارف، هنر صناعت، جمعیت و مدنیت، انصاف و عدالت، ملت و ملیت دیانت و شریعت، شورا و مصلحت، حسن معامله و حسن معاشره، اوقو اوقو، مکتب مدرسه، ملی مطبوعات ملی ادبیات کیلر نی بلعیلر، دینی و اجتماعی مسئله لرنی آگللامیلر. بتون طور مشلری، قوم اوستینه بنا قیلغان، آزغنه چیل چقسه حاضر طوزوب تارالوب کیتهرگه گنه طورا.

مناظره

تورکستان چینی مسلمانلری اوزلر ننگ کم ایکانکلرن بلعیلر. «سز کم بولاسز؟» دیب صورالسه «چاتو بولامز» دیب جواب بیره لر.

«چاتو» چینیلر طرفندن برلگان اسم بولوب، «جالمالی باش» دیمک اولور. خطایچه «جان» اورالغان، «تو» باش دیگان سوز بولا.

چینیلر بو اسمنی تورکستان چینی مسلمانلرینه غنه بیرمیلر، بلکه (دونکلردن باشقه) همه مسلمانلرنی «چاتو» دیوب یورته لر. بو بیرده ملی تاریخ، آنا تلی و ملی ادبیات. اوقوتا تورغان مکتب مدرسه لر یوق. بولسه ده بخارا اصولنده. منه شونلقدن بولر اوزلر ننگ کم ایدکلرن بله آلمی طورالر. مونده اوز آنا تلنده درست یازا و اوقی بلگان و ملی تاریخدن خبردار برگنه کشی ده یوق. فقط، کاشغرلک داملا عبدالقادر افندی مستثنا بولا بلور.

— سز کم؟

الحمد لله چاتو.

منه جهالت!

بولر اوزلرن «چاتو» دیب بلدکلری کیی، نورکستان روسی ده غی اوز بکلرنی ده «اندیجانلق» دیوبکنه یورته لر. بو ایکی «اوز بک» ننگ آراسنده قرده شلک اثری بلنمی. قرده شلک بر یاقده طورسون، آرالارنده دشمانلق حکم سوره. بولرنک آلالری شولقدر آچق، شولقدر صووق که گویه بوز بلن طوز. بولارده دشمانلق، یعقوب بک زمانده طوغلقان. چونکه یعقوب بک تورکستانک، چاتولر تعییرنجه «اندیجانلق» ایدی. موندن ۵۰-۶۰ یلر الک، تورکستان روس اوز بکلری بلن تورکستان چینی اوز بکلرن برله شدروب مستقل بر حکومت قورمق املی بلن بولسه کیرهک، چاتولرنی اوز ادارمه سینه آلمق بولدی

شیکلی یورگان اعضا زده، کوربهك یتده پیدابولوی ایکنچی تخمین نی بر آز قوتلی سویله ولرینه کوره شوندی بر آورو «بغداد» دده بار ایمش.

حلب خاطره لری

II

حلب شهری

ایسکی وقتلرده حلب نه یله نه سی آلی چاقرم غه یاقین بولوب ییدی قابقلی بر سور برله احاطه ایتلگان بولغان. حلب دن تورلی طرفه چغوب کیشکان کاروان یوللری نك صانلری ده قابقلرننگ صانی قدر بولغان. وقت ننگ اوتوی برله شهر طبیعی یك کوب آرتقان وسورلری ده شهر ننگ اور تاسنده بنالر آراسنده طوروب قالغان. حاضرده سور دن نام و نشان یوق دیرلک. تیک جنوب طرفه بر اورنده غنه آرزاق ازی بار. چونکه شهر اول طرفه هیچ آرتماغان. حاضرگی حلب ننگ نه یله نه سی اون چاقرم جاماسی دیرلر. ایسکی سور ننگ قابقلرنندن بعضیلری اوشبو کونده ده سلامت. بر نیچه سن باروب تماشا ایتدم. یك قالون وتوتغوب بتکان تیمرلری، چلبلری، یوان زور توتقلری برله جون ملتون نك «یوغالتلغان اوجماخ» نده تصویر ایتلگان جهنم قبولن ایسکه توشروب طورالر. شهر ننگ بر جیتنده قرون وسطی ده عربلر طرفندن بنا ایتلگان قالقو بر قلعه ده بتون شهر اوستینه حاکم بولوب طورالر. اطراف غایت محسولدار قزلردن عبارت. شهر اوزی باقچه سز بولسه ده تیره یاغنده غی باقچه لری بتون دنیاده شهر تکه چقانلر. چیکله وکلری، بالخاصه فستقلری تیره یاقده مشهوردر.

حلب ننگ خان و بازارلری غایت زور. آنک کوزگه بهرلوب تورغان خارا کتیرستیکالردن برسی ایتوب خانلرننگ کوبلگن کورسه تو ممکن، «خان» لریز ننگ میناوی دؤورلر و یادؤوریه لرگه اوخشاغان کوبلاب صاتو - آلو ایچون یاصالغان اورنلر بولا. نومیر، اصکلا د، صراف شیکلی تاجرلرننگ احتیاجی توشه تورغان نرسه لرننگ باری ده اوزنده طابلا. حلب ده شوندی خانلرننگ یوز ییکرمی بولووی آنک ایسکی وقتده تجارت میدانده یك مهم بر اورن توتقانلغن کورسه تسه کیرهک. بو کونده اول خانلرننگ بارسن طوتوررلق سودا و معامله البته یوق. لکن زورراق و مشهورر اکلری آده ده قایتاب طورالر. خانلرنک، «خان الصابون»، «خان الحریر» دیگان شیکلی اسملرینه قاراغانده هر مالغه آیرم برسی تعیین ایتلگانلگی آکلاشیله.

حلب ننگ بازارلری اوستدن قابلاولی، لکن آر شام ننگ مدحت پاشا و حمیدیه چارشولری، یا که استانبول ننگ چارشو کبیری شیکلی مهابت کورنوب طورمیلر.

اوراملری، برسن گنه استننا برله، تبریسز، طار، بچراق، واکری بوکری در. لکن بارسینه ده طاش جه یلگن. طازالقده شام برله بیروت دن آده. استننا ایتوب قالدراغان اورام آروپا شهرلری

«حلب» شهری شول اسمده گی ولایت ننگ مرکزی بولوب «قویق» اسملی کچکنه گنه بر یلغه ننگ ایکی طرفینه اوطورغان. حلب اوطورغان قالقوننگ ارتماغی ۱۴۰۰ قدم بولغانلقدن هواسی قوری و صالقون بولوب سلامتک اوچون یاخشیدر. تیک اوزنده «حلب تویمه سی» اسملی هر کنگه کیلوب اوته تورغان بر آورو غنه بار. حلب ده طوبوب اوسکان کشیلرگه اول آورو تیمی قالمیدر. جیتدن کیلو جیلده آگرغه دوچار بولالر. اول بعضا اوتوب کنه کیشکان کشیلرگه ده نله کوب قالا ایکان. «حلب تویمه سی» دائما آچیق یورگان اعضا لردن برسی اوستینه چغه طورغان، چه چهک شیکلی، زور بر صاری «کوربهك» دن عبارتدر. اول اوزی آورتی؛ نه ننگ تورلی اورنینه طارالو شیکلی خصوصیاتلری ده یوق. قایده ظاهر بولسه شول اورنده غنه قالا. لکن یك اوزاق - تام بریل - دوام ایته، و ظاهر بولغان اورنینه چه چهک اورنی شیکلی ایتوب قالدرا. اول اوزی زور بولغانلقدن قالدراغان ازی ده خیلی یه مسز بولوب طورالر. بورون و قولاق شیکلی یومشاق اعضا لره پیدا بولسه آلرنی بتونلای برده ایکان. حلب ده تورغان بر انگلیز قونصولی شوکار دوچار بولوب بورنندن آیرلغان. شول اوکغایسز - لقنی اعتبارغه آوب حاضرگی کونده انگلتره حکومتی - اول شهر ده گی قونسولستواده خدمت ایتوچلرننگ هر یلن یل یارومغه حسابلی.

حلب ننگ اورامنده یورگانده بیتلرنده تویمه ازی بولغانلر آلدن آلی اوچری تورالر. اول اوزی یاشرهک وقتده چغوب قالا بولسه کیرهک. چونکه مکتب شاگردلردن باشقلرده «تویمه» ننگ ازی کورنمادی.

اول آروننگ سبین دوقورلر تورلیچه تخمین ایتلر. بعضیلری آنی حلب ننگ صووندن کوره لر. ایکنجیلری حلب که مخصوص بر چین که اسناد ایتلر. بو کون که قدرلی بروده تخمین - ننگ آریاغینه چغا آلفانی یوق. لکن آنک، یت، قول، آباق

شونده یا صارغه اوبیلیر» دیوچیلرده بار. تورکر نیندی اویده در مین بلمیم. لکن توری یاقغه طبیعی یوللر طارالغان. اطرافی تعمیر واصلاخنی بیک گوزل قابل بولغان حلبنگ بیک گوزل بر مدینت مرکزی، اوگغاییلی بر پای تخت بولا آلاچاغنده شهبهم یوق. حلب پای تختکه ئه یابه نوب عثمانلی حکومتی میسوپانامیه جیگینه کوجسه فرات بوینده غی مهمت فلانلرنگ کاپریز و استبدادلرینه بلسکه یول قالماس ایدی.

حلب بیک ایسکی بر شهر بولوب آنک «حیتت» لر طرفدن بنا ایتلگان بولون ظن ایتلر. اوز عمرنده اول اسمنده بر نیچه مرتبه آماشدروب آغان. آنک ایسکی اسمی «خالیون» بولوب سوگندن حلبکه ئه یابه ننگان. «خالیون» ننگ حلبکه ئه یابه نووی حقنده توبه نده گی قصه نی سوبیلیر؛ «ابراهیم عه اورفدن کنعانغه بارشلی آنده طوقناب تورغانده هر کون ایرته بلن فقیرلرکه سوت صواب اجرگان ایمش. ابراهیم عه صغرن صاودی ایسه فقیرلر اوز آرا «حلب ابراهیم» دیه تورغان بولغانلرده حلب اسمی شوندن قالغان ایمش. حلبکه «الشهباء» لقبن آرتدروب «مدینه منوره» دیگان شیکلی «حلب الشهباء» دیبده یوریلر. «الشهباء» ابراهیم عه ننگ فقیرلر ایچون صاوغان صغری ننگ اسمی ایمش.

اگرده ابراهیم عه اورفدن کنعانغه اوتکان وقتده (میلاددن) ایکی مک یل مقدم) حلب اطرافی ننگ اهالیسی عرب بولغان بولسه حلب اسمی حقنده غی قصهغه، قصه بولو جهتدن ئه یوله چک سوز یوق.

لکن سوگنی یلارده غی تحقیقات نتیجه سنده ابراهیم یعقوب علیهما السلام لرننگ یهودیلر قاشنده طانالغان معنار برله تاریخی ذات بولولری تزلزلرکه اوغراب تورغان بر زمانده ابراهیم عه نی شرقدن کیلوب فلسطینغه اوتکان انسان دولقونلری جمله سندن صاناو قیین. غرب مدققلری آراسنده: «یعقوب و ابراهیم (علیهما السلام) لرننگ تاریخی ذاتلر بولوب کورنولری هر ملتنگ اوز نسلن، اوز باباسن الله برله بیک یاقین مناسبتده بولغان بر کشیگه آلوب باروب تره رگه طرشوندن و شونک برله اقتخار ایتوندن گنه کیلگان نرسه» دیب قاروچیلر بار. بو دعوی غه یول یرو قرآنده مذکور ابراهیم و یعقوب لرننگ پیغمبرلر لکن انکار ایتو توگملکن ایضاح ایتوب توروغه حاجت بولماسه کیرهک.

حلب شهری میلاددن آلطی یوز اون بر سنه مقدم پرسیا میدیا حکمداری «کی اخساز» طرفندن اشغال ایتدی. اسکندر کبیر دورنده حلب آنک قولی آستنده ایدی. اسکندرنگ وقتدن سوک آنک الوغ دولتی دورت کینیرالی آراسنده تقسیم ایتوب

نک اوراملری شیکلی، کیک، توز و یاخشی توشه لنگان بولوب وافزال یاغندن آلوب شهرنگ ایکنچی بر حیتده گی قبرلرکه قدرلی بارا. اول اورامده یورطرده ماطور و زور؛ اوزنده یاخشی ماغازینلرده بار. «حلبنگ اورام و بناری استانبول برله القاهره نک اورام و بنالردن اوستون» دیب یازغان سیاح احتمال شول اورامنی غنه اعتبارده طوتوب یازغاندر.

حلبنگ صووی، سیگر چاقرم مسافده بولغان بر چشمه دن، بر آستینه صالغان کوشه لر واسطه سی برله کیله ایکان: قویق بلغه سی شهرنگ اورطه سندن آغوب یاتسه ده آنک صووی اچهرگه یاراماس ده جده پچرانوب کیله. حلبنگ بیک ایسکی وقتلردن بیری بولوب کیلگان بر آستی صو یوللری روما ایمپراطوریتسه سی هیلینا طرفندن بر، و صلاح الدین ایوبی ننگ اوغلی طرفندن بر مرتبه تعمیر ایتلگانلر. حاضرگی کونده اول چشمه نک صووی آزلق قیلغانلقدن یوز یکرمی چاقرم یراقفده بولغان فراتدن واداپراوود یاصارغه لایحه لر حاضرله ب یاتار ایدی. لکن حاضرگی احوال آندی نرسه لر نی اوبیلارغه وقت ویزدن وجودکه چفارغه امکان و اقتدار قالدرماغان بولسه کیرهک ایسکی وقتلرده حلب اقتصادی مرکز بولو جهتدن «انطاکیه» نی، شرق کاروانلری ننگ منزلی بولو جهتدن «تدمر» نی اوتب کیتکان ایدی. اول حاضر ایسکی اهمیتن یوغاللقان بولسه ده آنک بو کونگی تجاری موقعی خیلی مهم. یلینه اون میلیون صوملق اخراجاتی، ویکرمی میلیون صوملق ادخالاتی بار. آندن چققان نرسه لر باشلیجه، یفاک، یون، مامق اشیلر، کله و فستق در. اهالیسی یوز اوطنر مک قدر حساب ایتله. شونک بيشدن دورتی اسلام، قالغانی خریستیان و یهودی در. لکن بو ایسکی بر حساب بوینچه. حاضرگی تخمین بوینچه ایکی یوز مک اعتبار ایتله.

شهرده گی بنالر اون دورت مک دن آرتق بولوب (۱) ۱۵۵ جامع، ۱۶۴ مسجد، ۲۳ مدرسه. بر اعدادی، بر رشدی عسکری، بر دارالمعلمین، بر صنایع مکتبی طوقسان دن آرتق ابتدائی مکتب. غیر مسلملرکه مخصوص ۳۸ مکتب بر فرانسوز، بر انگلیز مکتبی، ۵ کتبخانه، ۲ مطبعه، ۲ خسته خانه، ۲۳ تکیه، ۲۱ تربه، ۱۵ کلیسا، ۷۳ حمام، ۱۲۵ خان، ۱۱ کوپر بار. تورکر قاشنده حلب عثمانلی دولتی ننگ ایک مهم شهرلردن برسی صانالا. «آوروپادن قوللا قالسه لر تورکر پای تخت لرن

(۱) بو ایسکی بر حساب بوینچه بولغانلقدن مکتب، خسته خانه مطبعه شیکلی لر حقنده بیک درست بولوب بتماس، چونکه سوگنی یلرده آلر یاخشوق آرتدی بولسه کیرهک.

بيوك خدمتله اوفاق بر تقدير

(باشی ۷ نچی عددده)

۶۳ - ۸۸ صحیفه لرده محترم مؤلف حضرتلری، اجماعه قیاسک حقیقتی، اهمیتی، شرطلرینی، محللرینی تفصیلاتیه سونلای اجماعک حجتینه قرار ویرمش ایسهده قیاس حجتی حقیقده نیچوندر مؤلفک مستقیم قلمی، بر قدر اضطراب یولیه کیتمش. «اجماع، قیاس حجه می دگلمی» مسئله سندن بحث ایتک، ظاهره معناسز، عبث بر اش کبی ایسهده لکن حقیقتا اولیه دگدر. عصمت، عدالت مسئله سی، عمومیت، ابدیت مسئله سی کبی مهم فروعاتی وارلغنه کوره بر قدر اهمیتی واردر. آلرمزده کتب اسلامیه نامیه متداول اسکی کتابلرک بو مسئلهده بحثلری، غایت واهی، غایت قاصر اولدغنه کوره شو مسئلهده محاکمه ایتک حقی هامان باقیدر. شوگا کوره غایت قسقه هم اوفاق ایسهده بن ده فیکرمی یازایم:

بیم نظرمده برهان شرعی، یالکز «کتاب» ایله «سنت» در. اجماع، قیاس هیچ بری حجه، برهان دگدر. «حجه شرعی» سوزندن اراده ایدله بلور ایکی معنا وار. بری الوهیت قدرتیله وضع قیلنوب جناب اعلی عالیه سندن بشریت نازل سنه اینمش الهی قانونلر، سماوی برهانلر. دیگر، براهین سماویه لسانیه حجه لگی، برهانلگی اقرار قیلنمش دلیللر.

برنچی معنا ایله برهانلک، «قیاس» دده «اجماع» دده قطعاً هم بالاجماع یوقدر. زیرا اجماع، قیاس الوهیت قدرتیله دگل بلکه بشریت احدائیلله وضع قیلنور قاعده لر دندر.

ایکنچی معنا ایلهده یوقدر. زیرا اجماعک، قیاسک حجه لگینی قطعاً فاده ایدر برکنه سماوی برهان طابق، غایت مشکدر. درست، سلفلر هم خلفلر طرفندن برهاندر دعواسیله ایراد ایدلور بر قاج آیات قرآنی، احادیث نبویه وار. ال قویلرینی ذکر ایتسهک مثلاً: «اطيعوا الله واطيعوا الرسول واولی الامر منکم». «ومن یشاقق الرسول من بعدما تبین له الهدی ویتبع غیر سبیل المؤمنین نوله ماتولی وفضل جهنم»، «لا تجتمع امتی علی الضلالة»، «علیکم بالجماعة یدالله علی الجماعة»، «فاعتبروا یا اولی الابصار»، «کتاب انزلناه الیک مبارک لیدبروا آیاته ولیتذکر اولوالالباب» آیتلری، حدیثلری کبی. لکن بونلرک هر بری، اجماعله قیاسک برهانلگنه، حجه لگنه دگل بلکه یالکز معتبرلگنه، مهملگنه. مطاعلگنه دلالت قیلهدر.

سوریه، میسوپاتامیلر «سیلیکس نیکاتور» قولینه کرگج اول حکمدار (۳۱۲ دن ۲۸۱ گه قدر حکم سورگان) حلب ننگ اسمن «بیریا» گه آلماشدردی. لکن اول وقتده ولایت مرکزی حلب دن بر آز جنوب ده بولغان «خالسیس» شهری بولدی. شولای بولسهده حلب وطنی و ملی حیاتنگ مرکزی بولوب طوردی.

میلاددن آلطی یوز اوطوز سیگزنچی یلده عربلر طرفندن فتح ایتلگج اسمی تکرار حلب که آلماشدردی؛ آندن صوگ حلب اناطولی و سوریه دن، بغداد، میسوپاتامیا، ایران غه بارا تورغان کاراوانلرنگ منزلی بولدی.

قولدن قولغه کوچه تورغاج ۱۰۹۰ ده سلجوق تورکاری تصرفینه کیچدی. ۱۱۸۳ ده صلاح الدین ایوبی ننگ باش کوارتیری بولدی. ۱۳ نچی عصرده غی مانعول استیلاسی صوکننده مملوکر قولینه کیچوب ۱۵۱۷ نچی یلده عثمانلی تورکاری طرفندن آلدی. اوزکسز صوغش و طارظش آستنده قانو سبیلی حلب ننگ تجارتی بیک ضعیفله نگان ایدی. لکن عثمانلی اداره سی آستینه کرگج یا گادن کوته رلوب کیتدی. اول مذکور یلدن بیرلر عثمانلی دولتی قولنده طوروب کیله. مشهور محمدعلی پاشا عسکری طرفندن اشغال ایتلدی ایسهده یا گادن تورکیه گه قایتارلدی.

ئهلدن ئهلی بولا تورغان صوغش اوستینه زلزله و تورلی بوغشلی آورولرده حلب ننگ اوستینه بلا بولا کیلدیلر. ۱۲ نچی عصرده غی بر زلزله دن اول بتونلای خراب بولغان. شولای بولسنده توبنده ذکر ایتله چک واقعه لر میدانغه کیلگنچی آنک اقتصادی و تجاری اهمیتی توشماگان. هندستان غه دیگر یولی کشف ایتلگنکه قدر اول مملکت برله آوربا آراسنده بولغان تجارت حلب آرقلی اوته ایدی. ایسکی وقتلرده آنده انگلیز سودا گاه پانیازی ننگ شعبه لری ده بولوب توردی. لکن هندستان غه دیگر یولی آچلو، بحر احمر گه مصر آرقلی قوریدن یول صالنو، شونر اوستینه سوبش قنالی ننگ یا صالوی حلب ننگ سودا جهتدن بولغان اهمیتن کوب کیمتدیلر. شولر اوستینه نینی چری اختلاللری ده آکارغه بیک زور ضربه بولوب توشدی.

بو کونده بغداد تیمر یولی ننگ صوغلوب اوتوی اول یول تمام بولو برله حلب ننگ اهمیتن کوب کوتارسه کبرهک. آنده اشله نوب یاتقان زور و اقرال بنالرینه قاراغانده اول بیک مهم بر استانسه بولوب کیتهرگه اوخشی. آنک کوتارلوب ایسکی موقع و اهمیتن قازانوب کیتوبنه امکان بارغنه توگل زور.

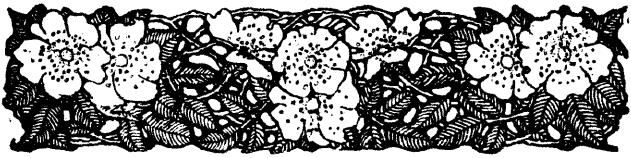
صاقاری .

بر امر آن شرعاً معتبر لگي، مطاعلگي ايله برهانلگي آراسنده هيچ وقت هيچ بر صورتله تلازم بولنماز. شريعت اسلاميه حكمنچه آتا، آنا سوزي دوكتور، مجتهد امري، مهندس، ماشينيست تدبيری، عموماً هر بر شده او اشني اداره ايدر مدير فكري معتبردر. مطاعدر. لکن برهان شرعي اولدقلرندن دگل بلکه اهميتلری، مصلحتلری ايجوندر. قرآن، شريعت نظرنده اجماع و قياس بلکه عموماً عقلي قضيه لرك هر بری، معتبردر. اتباعی، اطاعتی دیله لازمدر. لکن شرعاً حجه لگي چون دگل بلکه اسلامیت قانونلرینی تنفيذ ايدوب حقوق بشريه یی حفظده، عدالتي اقامتده، فضائل عاليه، حقائق مكنونه یی قرآنندن استنباطده، قرآنك طبیعته مطابقتینی، ترقیاته دعوتینی ایضاح ايدوب اسلامیتك فضیلتی، علوتینی همه انسانلره اراونده غایت بيوك اهمیتی، حاجتی وارلنی ايجوندر. سماوی برهانلر طرفندن بر امرك برهانلگنه اجازت ویرلمك ايجون شبهه یوق، او امرك برهانلگنده بر قدر فائده، حاجت بولنمق ضروردر. لکن اجماعك، قياسك برهانلگي، بنم كوزمده، بر پاره لك فائده یی، حاجتی حائز دگلدر. درست اجماع، قياسك عملی لری، بيك كوب جهته غایت مهمدر. شريعتچه ده حیاتچه ده بلکه ضروردر. فقط عملی لرك اهمیتی، ضرورتی، برهانلگك اهمیتته، ضرورته تماماً باشقهدر. بز تله سهك نه قدر تدبيرلره تحديد قیلور ایسكده «قياس» ده ده «اجماع» ده ده خطا بعضا واقع اولا بلور. یوز دگل مگ شرطلری وضع ایديك لکن قياسلرك، اجماعلرك هر برنده كلا اصابت شرفی هاما میسر اولاما ز. مدنیت دنیاسنه میلیون معارف بر كه سیله ده نصیب اولاماش «اصابت كلیه» رتبسی، بر قاج شرطلر بر كه سیله گنه بزده نصیب اولاماسه كیرهك. الوهیت یا نبوت درجه سی یوق ایكان اجتماعلركده، انقرا دلركده هر بری، بعضا بر قدر تخطی، اضطراب كوستره بلور. یالكر ثبوت اعتباریله. گنه دگل بلکه صدق جهتیله خطاسی واقع اولا بلور عملی لری «شريعت حجه سی» ديك عقلاك مساعده سندن طش اولسه كیرهك. بوتون شريعتلرك الك اكملی اولان شريعت اسلاميه برهانلر نده تخطی ذلتینی، اضطراب نقصانی التزام ایتك، بزده مناسب اولماسه كیرهك. «الموطأ» ده مالك بن انس حضرتلرندن حدیث مرسل اولمق صفتیله روایت قیانش: «ترك فيكم امرين لن تضلوا ما تمسكتم بهما كتاب الله وسنت رسوله» حدیثك ارشادنه كوره، صاحب القرآن، نبی حكیم محمد (عليه الصلوات والسلام)، بزده احكام شرعيه ده برهان شرعي اولمق اوزره یالكر ایكي امر قالدردمشدر. بری، كتاب خدا. دیگری، سنت رسول. بوده، بزم فكر مناك عینیدر. بن، شویله ملا حظه لرك سويله اجماعدن هم قیاسدن شرعاً برهانلگي نسفی ایدرم. بوگا كوره اجماعك، قياسك

اهلنده عفت، عصمت شرط قیلنماز. حكملر نده ابدیت، عمومیت لازم اولماز. صحتده خصوصی برده سندگه، «وحی» گه استناد ركن ایتلماز. اقلیتك مخالفتی، اجماعك اعتبارنه، نفوذنه خلل ویره مز. قیاسده یا اجماعده خطا واقع باخود ممكن اولور ایسه، قصور و گناه مقدس شریعتده دگل بلکه یالكر اوزمزه عائد اولور. مونه بزم بلگانمز شودر. قياس، اجماع عملیه سینك شرعاً حجه لگنده بز، برده معنی طابا آمادق. طابوچی ذاتر اولور ایسه، كراما مطبوعات صحیفه لرنه یازوب كوسترلر. خطاسی بگا آگلاتورلر. عموم برلكده بن هم فایده لئور، ممنون اولورم.

محترم مؤلف حضرتلری، ۱۸۳-۱۸۷ صحیفه لرده «امامت و خلافت» مسئله سندن بحث ایدوب خلافتك غیردینی ایدكینی، خلافت حقتده شرعده هيچ بر فرمان یوقاغینی دعوا قیلمشدر. لکن شو دعوا، رضاء الدین حضرت قلمنه مناسب اولور درجه ده اساسی، توپلی اولماسه كیرهك. حیات انسانیه ده خلافتك اهمیتی، ضرورتی كلی تجربه ایلده، عقلي قضیه ایلده ده هيچ شبهه سز صورتده قطعاً ثابتدر. بونی مؤلف اوزی ده اعتراف قیلمش. اویله ضروریه ده قرآنده ده، سنتده ده هيچ بر فرمان یوق دیمك، نصل جهته اساسی اولا بلور؟ بعضا خصوصی مصلحتلره تكلیف ایدر شریعت اسلامیه، خلافت كبی عمومی اجتماعی هم سیاسی ضرورتلری تكلیف ایدر فرمانلره مالك اولماز ایسه، او وقت شریعتك نه اهمیتی وكالتی، نه استقامتی و قدسیتی قالدور. بر دین، خصوصی مصلحتلره اعتنا ایدوب ده عمومی ضرورتلری اهل قیلور، تخیر ایدر ایسه، افضل الادیان، شریعت كافله، صراط مستقیم كبی وصفلر، اویله دینك نرسنه صادق اولور؟ اویله مضطرب، دون بر دین، او قدر الوغ عنوانلری نصل بر قدرته تحمل ایده آور؟ هيچ... فرض ایتك بر دین وار، او دین، خصوصی یا عمومی فرمانلریله حیاتده كی اجتماعی، سیاسی ضروریه لری ده تكلیف قیلمش، ضروریه لرك تركنه مرتب شلره خیار بر اقامش. شو دینی کمالات میزانك بر كفه سنه قویایق ده جاحظارك كسیلرك، رضارك ابن كيسانلرك فكرنچه طالای ضروریه لری تكلیف ایتاز، خیره شر آراسنده تخیر ایدر اسلامی دیگر كفه سنه قویایق. انصافله محاكمه ایدهك. میزان کمالاتده شو ایكي دینك اولگیسی، البته راجیح كلور. زیرا همه شلردن طیمق شفقتی، عزتی بونده واردر. شو بيوك شفقتدن، عزتدن محروملك سیلی بالضروره اسلام، مرجوح قالدور. لکن شریعت اسلامیه ده مرجوحیت محال. شوگا كوره شریعتده عمومی، حیاتی ضروریه لرك همه سی حقتده یا خصوصی یا عمومی برده فرمان بولنمق، قطعاً لازمدر. حیاتا

بعض بر اجتماعی مسئله لریمز حقتده

(مسوده لر)

قولمزده اونکان سنه « پیتروغراد » ده ایونتک ۲۵-۱۵ لرنده بولغان ۴ نجی مسلمان اسپیزدینگ باسلغان «Проектъ положенія объ управленіи духовными дѣлами Мусульманъ Рос- сійской имперіи, (۱) بوداقومینت حقتده بولسون، یه شول اسپیزدنک اوزی حقتده بولسون، مطبوعاتمزده سوز آز بولدی.

بو اش اوستنده موسی افندی اوطورا ایدیکن «شورا» صحیفه لرندن آ کلادق؛ لکن اول اشنگ بو کچه دنیاغه چقانی یوق. حالبوکه، بو اسپیزدنک اشی حقتده نقتدر الک سویله شه باشلاساق، شولقدر فایده لی بولاجق.

بو «پرایکت» ده سویله نگان بعض بر ماده لر، اوزونمی، قسقه می بزنی فکر لرگه تالدردیله. شول فکر لریمزنی اوقوچیلرغه هم سوکنی مسلمان اسپیزنده حاضر بولوچیلرغه عرض ایتوب اوزونی تیوشسندک.

برنجی فکریمز «پرایکتده غی» بر نیچه §§ لرننگنه آ کلایلوب یتمه ون کورسه تو ایدی. لکن سوکندن یازغان فکر لریمز کیگه یوب کیندیله؛ اولگی رامکلرندن چقیدیلر. یازغان لریمز بر نیچه مسئله گه بولینورلک بولغاچ، آلا حقتده تفصیللره ک تفتیشلرگه احتیاج توشدی. فقیر کزنک قلمی تیره ن یورمه گاندن بز- اول اشنی کوچمز یتمه سلک اشدن حسابلاب - یازغانمزنی دنیاغه جفارماسقه ایسه بله دک. لکن صوگ مینونده «بو یازولرده برگنه درست فکر بولسه ده، شول فکر ایکنچی قلملرگه کوچوب فایده لی بر صورتکه کرمه سمی؟ دیه یازولریمزنی قالدردق هم مطبوعاهده جفارمق بولوب اوستینه «مسوده لر» دیه یازوب، «شورا» اداره سینه کوندردک.

بز بو اوزنده «پرایکتده» نیندی مسئله لر حقتده سوز بولغان، نیندی بابلرغه بولنگان ایدیکی حقتده یازماساق ده یاری.

وجودی ضرور اشلرک شرعا وجوبی، مطلقا ضروردر. فلان اشک ضرورتی، حیاته وار، شریعتده یوق دیک، بنم کوزمده سوز دگل، تاقصدرد. درست، دینیک ایچون صلاتک اجتهادک فرمانلری کبی خصوصی فرمانک وجودی شرط اولسه ایدی، مؤلفک فکری درست بلکه اولا بلور ایدی. لکن شرط دگلدر. دینیک ایچون، دینده، قرآنده خصوصی یا عمومی بر فرمان بولتمق، آرتقیله کفیدر. سیاسی، اجتماعی جهتدن ضرورتی وار شیلرک وجودنه کلی، عمومی صورتده دلالت ایدر برهانلر، فرمانلر قرآنده سنتده کوبدر. «ولالتقوا اییدیکم الی التهاکة»، «والفتنة کبر من القتل» «والله لا یحب الفساد»، «فاستبقوا الخیرات» آیت کریمه لری شو جمله دندر. زیرا سیاسی، اجتماعی، عمومی حیاتی ضروریه لرک ترکی. اهالی، تهلکه در، قته در، فساددر. تهلکه لرک، فسادلرک دفعی، خیراتک ال یوکیدر. درست، روایتلره کوره صحابیلرک صحابه لرک یوکلرندن بعضیلر، خلیفه لرک بعضیلر نه بیعت ویرمه مش. لکن معین ذاتلره بیعت ویرمه مک، شرعا واجب خلافتی انکار دگل بلکه او ذاتلرک خلافت منصبه اهلیتلی، فلانک اهلیتته کوره ناقص دیمکدر. اوز نظر کده اهلیتی ال یوک ذات وار ایکان، فکر کچه اهلیتی دون آدمه بیعت ویرمه مک قته چقارماق شرطیه هر کمک ال حلال حقیدر. خلافتک دینیکلی، شو حلال حقنی هیچ بر جهتله ابطال ایده مز. شریعت اسلامیه، خلافتک مستحق بر ذاتک انتخایینی حسابی یوق فرمانلریله امتک ذمه سنه فرض قیلمش. لکن «فلان کشی ال مستحقدر» تعیینندن، «ابوبکر می، باشقه می احق» مسئله سندن شریعت سکوت ایتمش. دیمک خلافت هم انتخاب وظیفه سی لسان شرعه تعیین سز تحدید سز صورتده بیان قیلمش «فرائض کلیه» دندر. فرائض کلیه یی ادا یوللری، مختلف هم کوب اولوب اویوللرک هر برنه بردر عقل ذهاب ایده بلور. لکن فریضه نی ال تام روضده تحصیل نیتیه معین بر یولی اختیار ایتمش عقلک دیگر یوللره بر قدر انکاری، هیچ بر وقت فریضه، کلیه یی انکار اولاماز. خلافت، خلیفه یی انتخاب بر فریضه، کلیه در. ابوبکرک، عمرک، عثمانک هم باشقه لرک خلافتلری، او فریضه ننگ خصوصی یوللریدر. سعد بن عباده، حضرت فاطمه کبی بیوک عاقللر، عمرک یاخود دیگرک زیاده اهلیتته قناعت قیلوب ابو بکرک خلافتنه بر قدر رضاسزلق کوستره بلورلر. لکن بونک ایله خلافت فریضه سنی انکار جنایتی، اصلا لازم کلماز. خصوصی فرمانلری شرط قیلوب خلافت کبی ال یوک ضروریاتی دینیک دنیاسندن قوومق، عاقبت جهتیله - غایت خیر سزدر.

شاه کمال صالیف. «قازبای».

1) «Примѣрная программа мусульманской духовной семинаріи» بولغان «صباح» کتبخانه سنده بر صومغه صاتیلا. بلکه باشقه کتابچیلرده باردر.

ہونی بلہ سی کیلگان ذاتر اول «پرایکتنگ» باصافانن کوردرل
یا کہ ۱۹۱۴ نجی یل «شورا» نك ۱۵ نجی عددینہ مراجعت ایتارلر.

۱

صوگنی مسلمان اسپیزدندہ محلہ اماملری ہم آلارنک وظیفہ لری .

صوگنی مسلمان اسپیزدینگ «پرایکتندہ» محلہ اماملری
حقندہ بولغان مادہ لرنی سویلہ و دن الک شول اسپیزدنگ اشی
بوینچہ بزنگ روحانی ادارہ لرمز نك توزولوشی حقندہ بر۔ ایکی
سوز ایتوب کیتیک .

صوگنی اسپیزدنگ فکر نچہ روحانیلرمز باشند آیق
(یعنی ایک یوغاربلرندن ایک توبانلرنہ قدر) مسلمانلر طرفندن
سایلانوب قویبولاچق (۱) .

بو فکر بیک موافق فکر ایدیکن سویلہ میمز۔ اسپیزد بو
مسئلہ دہ ہر ہر مسلماننگ сочувствіہ سنی تاباچق .

«پرایکت» دہ ہر ہر محلہ دہ ہر ملا بلہ ہر مؤذن بولورغہ
تیوش ایدیکی سویلہ ننگان (۲) . (محلہ لرنک صانن ہم زورلغن ،
بعض محلہ لردہ ملانک صانن تعین ایتو «ولایت مجلسلری» نہ
تابشرلغان) .

اسپیزد محلہ بلہ ادارہ روحانیہ آرا سندنہ۔ بو ایکی مؤسسہ نی
بر برسینہ بالغاغان دینی محکمہ لر تأسیس ایتار کہ تیوش کورگان (۳) .
بو فکر نی دہ بیک موافق فکر دن صانارغہ تیوش : ادارہ
روحانیہ لریمز نك اشلرن بر نیقدر کیمتو — شیکسنز — تیوشدر ؛
اوستدہ کی § ایلہ آنک بر آز اشی توبانرہ ک دینی محکمہ لر کہ
کوچہ چک . اش کو بلکدن ادارہ روحانیہ مز محلہ کیرہ کلرندن
کوبس کوزتہ آلمی . «قاضی» «ولایت مجلسلری» کی
دینی محکمہ لر بولدیغندہ روحانی ادارہ مز نك مرکزی اش کو بلگندن
بورلور حالگہ یتیمی .

اوشبو «پرایکت» بوینچہ بزنگ روحانی محکمہ لرمز اوشبو
رہ و شچہ توزولہ لر : محلہ بولا ؛ آنک بر ملاسی ہم بر مؤذنی
بولا ؛ ہر نیچہ ملاغہ باش ایتوب بر قاضی قویولا (اویاز کہ بر
یا ہر نیچہ قاضی توغری کیلہ چک ؛ قاضیلر نك صانی ہم مرکز
ادارہ لری۔ ادارہ روحانیہ۔ دوخاونوی پر اولینیہ طرفندن ییلگیلہ نہ چک) .

(1) „Проектъ положенія объ управленіи духовн.
дѣлами мусульм. Россійск. Имперіи“. С-ПБ, 1914.

ص ۲۶ ؛ § ۱ نجی .

(۲) شوندوق . § ۳ .

(۳) شوندوق . ص ۲۸ ؛ § ۲۸ .

قاضینگ سیکریٹاری ہم سیکریٹارنک معاونی بولاچق . قاضیلر
«ولایت مجلسی» نہ تابع بولاچقلر . «ولایت مجلسی» ندہ شول
اورننگ قاضیسی پریدسیداتل بولوب ، آگاردن باشقہ ہر نیچہ
اعضا ، سیکریٹار ہم آنک معاونی بولادر . «ولایت مجلسلری»
«ادارہ روحانیہ۔ دوخاونوی پر اولینیہ» لرغہ تابع بولالر . شیعیلر نك
ادارہ روحانیہ سندنہ پریدسیداتل شیخ الاسلام اسمندنہ ، سنیلر
ادارہ روحانیہ سندنہ مفتی اسمندنہ بولاچق . بو پریدسیدانلر دن
باشقہ ادارہ روحانیہ دہ (آلار روسیہ دہ ہر نیچہ لہب بولورغہ باصالغان)
۱۳ اعضا بولورغہ تیوش . «پرایکت» بوینچہ باصالاجق ترکستان
روحانی ادارہ سی بلہ اورنبورغ روحانی ادارہ سندنہ آتیشار اعضادن
کیم بولماسقہ تیوشلگی ایتلوب اوتلنگان) .

شیخ الاسلام ، مفتی ، ادارہ روحانیہ اعضا لری . ولایت
مجلسی اعضا لری ہم قاضیلر الوغ روحانیلر دن صانالوب ، ملا ،
امام ، خطیب ، مؤذنلر کچی روحانیلر دن صانالغانلر (۴) .

ایندی مقالہ مز نك موضوعی بولغان محلہ اماملری ہم آلارنک
وظیفہ سینہ قایتساق ، بو حقندہ مسلمان حیولشندہ اوشبو § § قبول
ایتلنگان :

§ 26. Приходское духовенство совершаетъ бого-
служеніе въ мечетяхъ и отдѣльныхъ приходахъ
(мечетскихъ обществахъ), а также религіозные обряды
и требы, завѣдываетъ мечетями и обязывается вести
книги метрическія: о новорожденныхъ, умершихъ. соче-
тавшихся бракомъ и разведенныхъ со включеніемъ въ
книги и брачныхъ договоровъ по правиламъ и формамъ,
утвержденнымъ правительствомъ. Равнымъ образомъ,
чины приходскаго духовенства обязаны вести по
утвержденной формѣ общіе списки всѣмъ мусульманамъ
принадлежащимъ къ приходу или отдѣльному мечетскому
обществу. Сверхъ того они обязаны доставлять Казіямъ,
въ опредѣленные сроки, вѣдомости о мечетяхъ и
школахъ, а также о новорожденныхъ, умершихъ,
сочетавшихся бракомъ и разведенныхъ.

ہوندن باشقہ دخنی ہر۔ ایکی § بار ؛ بولاری قاضیلر حقندہ :

§ 39. Казіямъ въ предѣлахъ ихъ вѣдомства
принадлежитъ:

1) . . . . .

2) разбирательство дѣлъ брачныхъ въ качествѣ
второй инстанціи.

§ 43. Вѣдомству Казіевъ надлежитъ разбиратель-
ство дѣлъ по заключенію и расторженію браковъ, въ
качествѣ второй инстанціи.

بو § لردن ہوندہ کیتلنگان اشلر محلہ اماملری اوستینہ
„въ качествѣ первой инстанціи“ یوکلہ نگان ایدیکن بلدرہ در .

ہونک اوستینہ „О мектебахъ и медресе“ ہابندن دخنی

(۴) „Проектъ“ ؛ ص ۴ ، § ۲ .

بر § کورسه تسهك، محله اماملرینگ وظیفه لرن صاناب چققان بولورمز:

§ 107. Непосредственное завѣдываніе мектебами и медресе принадлежит по учебной части приходскому духовенству, по хозяйственной организованному приходу.

دیمك، عادتی (рядовой) محله ملاسی اوستینه نماز - نیاز، جنازه کبی عبادات اشلرندن؛ اولم - تووم، نکاح - طلاق کبی اشلرنی دفترلرگه قید ایتوب، آلاز حقنده قاضیلرغه معلومات بیروب طورودن؛ نکاح هم طلاقنگ شرطلرن رعایه ایتونی قارادن باشقه دینی مکتبلرنگ معنوی یاغن قاراو هم آلازغه یوکلنگان ایمش.

دفترلرنی یورته بلو اوچون کوب علم کیره کمی. بو اش - چیتن اش توگل. عبادات مسئلهسی دخیده شولایوق. قالا مکتب مسئلهسی بله شریعت مسئلهسی.

مکتبنگ معنوی یاغی دیب آنک شاگردلرینه بیره تورغان روحی بله دنیاوی هم دینی معلوماتینه آیته مز. بو مکتبلر بیرله چک معلوماتنگ مقدارن اداره روحانیه حضورنده غی «اوقوتو شعبه - سینگ» بر هیثی تعیینلی (۱). دیمك بو بابده محله ملاسی نگ ایک زور خدمتی - بالالارغه بیرگان روحده در. محله ملاسی بو خدمتن یاخشی اوتسن اوچون آکا بایناق دنیاوی معلومات بیررگه کیرهك: محله امامینگ общее развитие سی یاخشی بولو اوستینه، اول مکتب - مدرسه نی اداره ایتو، بالالرنی اوقوتو هم تربیه ایتو یوللارندن یاخشی خیردار بولورغه تیوش.

محله ماللرینه شریعت مسئلهلرندن کوب نرسه یوکلنگان: آلازنگ ایک مهملری نکاح هم طلاقنگ شرطلرن رعایه ایته بلو. بو مسئلهلرنگ همسیده شریعتمزده اوزلوب ایتلنگانگه کوره محله امامینه بو مسئلهلرده تیرهن معلوماتگه احتیاج یوق. محله امامی بربر نرسهده شبهله نه ایکان، اول محله اوزینگ قاضیندن مسئلهنی چیشوون صوری آلا؛ ملا حضورینه کیلنگان طرفلرنگ بره رسی آنک حکمندن راضی توگل ایکان، اشن شریعت حکملرینگ فلسفه لری بله تلمش قاضیغه تابشرا آلا. مهر، نفقه، آناری ایله آریلوب کیتکان بالاچاغالرنگ تربیه سی، میراث مسئلهلری باریده قاضیلر قاراماقینه تابشلمش. دیمك، محله اماملرینه شریعتدن یک آز مسئله تابشلمش ایکان.

محله امامی اوستینه اوستده سویله نگان اشلر یوکلنگان ایکان، اول آنک برابرینه معلوم مقدارده وظیفه آلاچق. بو وظیفه شهر اماملری اوچون یلینه آلتی یوز سومدن، اوللرئقینه

یلینه دورت یوز سومدن کیم بولماسقه تیوش دیب «پرایکتنگ» ۲۹نجی § نده ایتلمش (ص ۸). بو وظیفه نگ یارتیسی محله طرفندن یارتیسی حکومت طرفندن بولورگه دیب توزولنگان § (29). محله اماملری حقنده صوکلگی مسلمان اسپیزدینگ پرایکتندن آلتغان فکرلر اوشبو نده قام بولدی. بونده غی فکرلر باریده یک معقول فکرلر.

بزگه محله ملاسینگ وظیفه سن بلوب، آندی ماللرنی یتشدرو ایچون تاسیس ایتلورگه تیوش بولغان مدرسه نگ پلانن یاصاو ممکن. آنی بو اورنده سویله ب توزیمیز. لیکن بزده حاضرنده آندی مدرسه یوق ایدکن هر کم کوره در. اوستده گی «پرایکت» اشکه چقسه، بزگه حاضرگی مدرسه لریمزنی بوزوب یا گلرنی توزره گه توغری کیله چک: حاضرگی - بر قالبقا صالغان - مدرسه لریر کیله چکده بر نیچه تورلی قالبقا صالناچق: بر توریلرندن محله روحانیلری - کچی روحانیلر، ایکنچی تورلیسندن الوغ روحانیلر چقا تورغان بولاچق، چونکه بو ایکی صنف روحانیلرنگ وظیفه لری آراسنده زورغنه آیرما بار.

صوکلگی فکریمز بر آزیات طویلسه ده، بونگ بر زمانده فعلگه چغوونده شبهه بولماسقه تیوش.

اسلام عالمنده اول «مدرسه لر» گنه بولغان؛ بر آزدن صوکل آگردن «مکتب» آریلوب چققان. حاضرنده روسیه مسلمانلرنده مدرسه بله مکتب بار. مدرسه لریمز ماللرده، معلملرده حاضرلیلر. حاضرنده بو مؤسسه نی ایکیگه آروب، برسن معلملر چقا تورغان «دارالمعلمین» گه ایلندروب، ایکنچیسن روحانیلر چقارا تورغان مؤسسه ایتوب قالدرو فکری میدان آلدی. بو فکر اوزاق اوتمی اشکه آشما کیرهك. حاضر ایندی بزنگ باریشمز روحانیلر یتشدره تورغان مؤسسه لریمزنگ اوزلرن ایکیگه آروننی تکلیف ایتدر: بولارنگ برسی روحانیلرنی، ایکنچیسی الوغ روحانیلرنی، یتشدررگه تیوش.

ترقینگ قانونی شولدر: بره ر ملت ترقی ایتکان صاین آنک احتیاجی تورلیله نه بارا؛ احتیاجی تورلیله نه بارغان صاین آنی اوتدر ایچون تورلی خدمتکارلر کیرهك بولا؛ اول خدمتکارلرنی یتشدرو ایچون تورلی مؤسسه لر سالورغه تیوش بولادر. (آخری بار) . ناراضی.

استانبولده آيا صوفيه مسجدی

۱۹۰۸ نجی یلده حاجیلرنی اوطورطقان زور پاراخود آکرینگنه بوسفوردن اوته، قارابده غی حاجیلرنگ بارسیده اوستکا جغوب استانبولنی خصوصاً آنده غی زور مسجدلرنی یراقدن بولسده سیر ایته ایدی. تقدیر، مینی ده شوشی سیرچیلر آراسینه کیتروب کرتکان ایدی.

حاجیلرنگ، مینم یانده طورغان بر تورکومی، غایت مراق بلن: «قارا الی طوغان! روسیه ده و قتده، استانبولده چیرکهدن مسجد یاصلغان آيا صوفیه بار دیب ایشته ایدوک، قایسیسی بو نه؟» دیب، میندن صوری باشلادیلر. مین آلاغه: «مونه مویسی، حاجی افندی!» دیب، بارماق بان کورسه ته باشلادم. فقط آلا میندن مسجدنگ تاریخن صوری باشلاغاج، مین آلارنی تمام قناعتلندرلک آجیق بر معلومات بیره آلامد.

آندن صولک بو مسجد بلن یالگر، حاجیگنه مزاقلامی ایکان، ینه اولغه قانتاج، ثلله قایدانغه (آيا صوفیه) سوزینی ایشتب آغان بر نیچه آبطی، میندن الک ینه شوشی مسجدنی صوراشدیلر.

حاضرگی و قتده ده ایسه یالگر مسلمان دنیاسی غنه توکل بلکه بتون یاورویا عالمی، استانبول و آنک معظم آيا صوفیه سی ایچون بیک مراق ایته. آنک حقنده مقاله لر بازار . . . . .

فقط آيا صوفیه باشقه کشیلرنگ قولینه کررمی یوقی، آنک باشندن آی توشارمی یوقمی؟ بو، استقبالنک حل ایته جگی بر مسئله. شونک ایچون، بولارنی بر یاقفه قویوب، یش عصردن بیرلی عثمانلی سنجانی حکم ایوب کیلگان بو تاریخی بنا حقنده ممکن قدرلی طوغری، بر معلومات بیروب کیتو فائده سن بولماس دیب طنز ایتمن. بو حقده بازار ایچون مین، تورکجه و فرانسوزجه اثرلردن فائده له ندیم. منه شونی توبانگه یازمن:

معلوم که، دورتجی عصرده «استانبول» شرقی روما ایمپراطورلرینک پایتختی ایدی. منه شوشی عصرنگ اورتالرنده ایمپراطور (قونستانس) استانبول چیرکهدن (حاضرده مسجد) سالدرغه باشلادی. الله اسمینه باغشلا نوب صالحینه باشلانغان بو چیرکهدو (بر کشی اسمینه باغشلا ندی دیگان سوز یا کلس) میلادننگ ۲۶۰-

نده غام بولغاننگ صوکنده، آنی تقدیس ایتدیلر، برنجی اوله ردق آنده عمل قیلدیلر. فقط بو چیرکهدو اوزاق یاشی آمادی، آنی ۴۰۴ نجی یلده (ژان خربزیستوم) طرفدارلری اوط تورتوب یاندردیلر که مقدس چیرکهدو که قارشی قلغان بو جنایت بتون پایتخت خلقینی زور هیجانغه کیستردی. بو واقعه دن صولک ۴۱۵ نجی یلده (کنج تئودرو) طرفندن یا گدن تعمیر اولمشدر. ۵۲۴ نجی یلده، ایمپراطور (ژوستینن) اوزینک ماطور و کوچلی معشوقه سی مشهور «تئودارا» نگ شرفینه، سرایده بیوک سیرکلر آچدروب، کیفلی گنه وقت کیچرگان زمانده ایدی که، اول و قتده ایگ قوتلی و ایسکی بر یارتیه بولغان (ویکتوریا) طرفدارلری، زور بر اغتشاش و بونت چغاروب، چیرکهدونی ایکنچی مرتبه اوله ردق یاندردیلر و ژوستینن-نگ تختده اوطورونده بیک مشکلشدردیلر. حقیقه (ژوستینن) بو اغتشاشدن صولک موقعینک، بیک خراب بر حالده قالغانون سیزه و بر طرفقه قاچارغه حاضرله نه ایدی. مینیستری بلن مشاورده اوطورغان و قتده، آنک ماطور «تئودورا» سی مینیستریلر یانیه کرده. ایمپراطور و ناظرلرنی اش باشینه اونده گان توسلی بر طاوش بلن: «اگر حیاتی قوتقارا آلام، حفاترلی بر قاجو بلن بولسده. مین موندن قاچارغه قرار بیردم. مینی، ایمپراطور بچه دیب سلاملامی طورغان هیچ بر خلقنی کورسه مده، آنک یانده طوراسمده کیلمی. سه زار! اگر سین ده قاچارغه تله سه ک، بو بیک آصات بر اش، بزنگ خزینه مز، ثروه تمز بیک کوب، آنا قارشیمزده دینگر! آنا طوراً کیمه لر مز! . . . فقط جانم شونی ده اونوتماکه، قاجو بزنی، بلکه ده تماما سلامتککه چفارده آلامس، آندن صولک سین مینی بله سک بیت! مین حکمدار کیومی آستنده غایت نازک کهنلرنی طوزدره آلا طورغان قاعده کلپه نی ده بیک سویه من!» دیب، ایمپراطورغه انتقام بالقللین ده صالوب قوبدی. البته بو سوزلر ایمپراطور و مینیسترلر که الکتریک شیکلی تاثیر ایتدیلر و مونگ نتیجه سنده، عاصیلر که قاتی و صولک بر ضربه اورو ایچون عسکر که امر بیرلیدی. «هیودروم» میدانده ۲۵ مک خلقنگ اوتریلوی ایمپراطورغه مظفریت بیردی . . .

قاریشیقاق تاما باصدرلغاننگ صوکنده (ژوستینن) غایت زور بلان یلن چیرکهدونی سالورغه قرار بیردی. مقصدقه یشو اوچون ولایتلردن تورلی تودلی ماتیر یالگر کیتلیدی. مصدرن، قزل پورقیزدن معمول غایت زور سیگر دانه ستون کیتورلیدی، تسالیادن ینه سیگر دانه قیمتلی مانولیت طاشلر کیتلرگانی شیکلی، باشقه بیک کوب مختلف مملکتلردن ده انواع قیمتلی و سیره ک طاشلر کیتورتلیدی. آسیای صغرا ده یاشانغان وزماننگ دای معمارلرندن سانالغان ایکی کریک: آته میوس بلن ایزیدور، چیرکهدونک پلان دین

صزوب ايشکه باشلا ديلر : متماديا ايشلهب ظورغان اون مگ خدمتچينگ غيرتي و (ژوستينيەن) نك همتي سايه سنده ، بتون تزيياتي بلن ، آلى يىل ديگانده چيركه و قام بولدى كه بو بنا دنياده «روما» ده كي «سن يهر» چيركه و نندن صولك الك زور و مزين چيركه و لوردن سانالادر .

چيركه و ننگ بتون مصارفي ، هر نه اول عصرده اش و اشچي حقي حاضرگه نسبتا يىك اوچسز بولسه ده ۲۶۰ ميليون فرانقغه باروب جيتدى . چيركه و كه قوبولغان غايت زور قيمتلى مانوليت ستونلرني طابو و حاضرله و ننگ قينلغن نظر دتكه آلساق ، حاضرگي عصر مزده ، مونگ شيكلي بر بنا ميدانغه كيترو ايچون ثلله نيقدرلى سرمايه ننگ ده يتشيمه چكي درحال آگلاشيلور .

ايمپراطور (ژوستينيەن) ۵۲۷ سنه ۲۷ نچي ديكابرده محتشم بر صورتده كيلوب چيركه و نني تقديس ايتدى . هر وقت مظفر كيلگان ايمپراطور ، سرايندن چغوب ، چيركه و يانينه كيلگاج ده : « ميگا ، بو قدر مقدس براشني تمام ايترو ايچون موقفيت بيرگان جناب حقه شكرلر ايتمن ! » ديب بر ريج سويله ب ، اوز تله كارينك دائما اوستكه چقانلغين بلدره ايدى ؛ فقط چيركه و ننگ تمامندن صولك بكرمي يىل قدر اوتكان ايدى كه . چيركه و ننگ قوبولى بردن بر كه چوكوب . ايلك قيمتلى طاشلاردن ياصالغان ، محراب ، منبر و باشقه ايلك اهميتلى اورنلرينك يمريلووينه سيب بولدى . يا گادن تعمير ايتو ايسه ، يش يلاغه طارتلدى . نهايت (ژوستينيەن) اوزينك اولومندن ايكي يىل مقدم يعنى ۵۶۲ نچي يلده ينه چيركه و نني آچوب تقديس ايتهر كه موفق بولدى . ۹۸۹ و ۱۲۴۶ سنه لرنده قبه ينه چيمريلوب يا گادن تعمير اولمشدر .

البته ، حاضرگي كونده مسجد بولغان بو ييزاتيك يورتيه كروب بر آز دقت ايتكان كشينگ ، بو عظمت و احتشام قارشسند حيران قالمووي هيچده ممكن توگدر ! . بو بناغه كروچيلرنك ايلك زباده نظر دقتلريني جلب ايتكان منظره : قاعده سنده ۴۰ تيره زه بلن احاطه قلنغان زور قبه و بو قبه ننگ آستنده ده بر برسين تعقيب ايتوب كيتكان و نقطه اتنادلري كوزگه كورنمي طورغان يارطى قبه لدر . چيركه و ، بر شكل مستطيل اوزرينه بناء قلنمشدر كه ، چيركه و ننگ ايچكي زورلغي ۷۵-۸۰ نده طولاً و عرضاً ده ۷۰-۷۶ متره در . چيركه و ننگ اورطه سي يوقا يده سويله دكتر قرق تيره زه لى بر آز باصيق قبه بلن احاطه قلنمشدر كه . قبه نك يوكلگي ۵۰-۵۵ متره كه جيتمكده در . اچده كي اصل نماز قلينه طورغان ، ميدانده ده ايكي ياتازلى ، زور ، قالىن و قيمتلى مانوليت ستونلر بلن احاطه قلنمشدر . اون دورت عصر دن بيرلى باشي طورغان آيا صوفيه . خصوصاً ييزانس ايمپراطورلري زماننده ، غايت جانلى واقعه و در امارغه

ميدان اولمشدر . دشمانغه مظفر بولوب قايتقان اردولر ايلك ايلك شوشى بناني زيارت ايتكانلري شيكلي ، تاج كييو ، رته بيرو . روحايلرنك تقديسي ، ديسزلرني حكم و الحاصل ييزاننگ ديني و سياسى بتون حياتي شوشى چيركه و ايچنده بولمشدر .

۱۰۵۴ نچي سنه ده بايا طرفندن يياريلگان واليرنك ، شرق روحايلرين آفوروز ايتمه سي شوشى چيركه و ايچنده واقع بولمشدر كه بو واقعه ، ريم و گريك روحايلري آراسينده هم قزيق هم قورقونچ زور دشمانق اورقلرني صالحمشدر .

۱۲۰۴ ده اهل صليب طرفندن استانبول آلتاننگ صوگنده «فلاندر» قوترو «بو دوده» ، بر نچي لاتين ايمپراطوري اولهرق ينه شوشى چيركه و ده تاج كيمشدر .

نهايت ۱۲۶۱ ده يونان ايمپراطوري «بالا ثولوغ» لاتينلر اوزرينه غالب كيلوب . استانبولني آلتاننگ صوگنده ينه شوشى بناده تاج كيمشدر الخ . . .

۱۴۵۳ سنه و ۲۹ ماينه تورك اوردولري استانبولني محاصره ايتكان وقتده استانبولنك بتون اهاليسي ديه رلك ، دشمان قلاچندن قوتولو اميدى بلن شوشى چيركه و كه طولمش ، مقدس يورطنگ ياردمينه صغنمشدر ! . . .

خرافات بلن باشلري ايله نگان گريكلر گويا ، توركلر گريكلرني آيا صوفيه غه قدر قووب كيتوره آلاچاقلر ، فقط آيا صوفيه غه جيتكاج ، آنده گريكلر كه ، بر فرشته كورنوب آلاغه ياردم ايتهر چك و توركلرني ده شهر دن قووب چغار اچاقلر ديب ظن ايتلر ايدى . تورك عسككلرلى طرفندن طوتولوب بره ، برر چيركه و دن بر چغارلغانلري وقتده غنه ، گريكلر اميدلرينك بوش ايتكانلگن آگلامشدر .

آيا صوفيه غه صغنغان كشيرنك ، توركلر طرفندن بورونى ده قاناتلاماش بله كه سلطان فاتح نماز قلغانك صوگنده ، گريك باتريارخين قبول ايتوب ، دين و جانلرينك هر وقت تمام قالاچفن قچقروب سويله مش وسوزين طوتديغي ده تاريخا مشته در . بزانسيلر زمانندن خرافات ياطاغى بولغان «استانبول» توركلر قولينه كراچ ده خرافاتده ياكه نمه مش بله كه ينه ايلكگي قوتى بلن توركلر كه ده تاثير ايتمشدر . شونگ ايچون ده توركلر نك آيا صوفيه حقتده بايتاق مصاللري بار . موني ايندى ايكنچي وقت يازارمن .

اسطودينت ح . سلطانف . «بيتروغراد» .

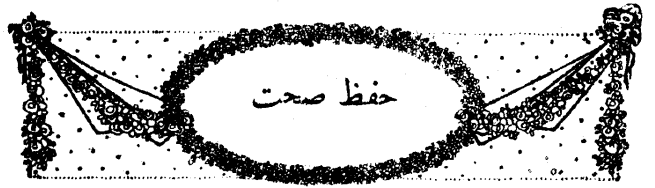

یاخشیلاب بله . همه آورونی یاخشی بلونی دعوا ایتوجیلر شار .
لاطان (جاهل مرکب) حسابلانار .

« جنوه » شهرنده بیک یاخشی ساعتار اشله ندکی معلوم .
لکن آنده بر ساعتی بتونله ی اوزیگنه اشله بتره طورغان بر
ساعتجی ده یوقدر . هر قایسی ساعتچینگ بر اختصاصی بار ، اول
ساعتنگ یالغز برگنه قسمن اشلی آلا . مونه شوگا کورده ده
جنوه ده ساعتچیلک بو قدرلی آغه کیتکان . آدمنگ اعضالری
ساعت مایشناسدن کوب نچکه ، شولای بولعاج برگنه کشی نیچک
ایتوب بتون طبینی بلب بترسون ؟ . . .

لکن شولقدرلیسی بار : باشقه هیچ بر اشد افراط درست
بولماغان شیکلی ، اختصاص فکر نده ده افراطقه کیتمه سکه تیوش .
فیزیولوگیا عالماری ئه یکانچه « انسان مایشناسی » نله نیچه
کیسه کار دن مرکب بولسه ده ، اول کیسه کارنگ ده بر برینه
رابطه لری (باقلقلمری) باردرد . هر قایسیده کیره گنچه اشله سون
اوجون باشقه لری طازا بولورغه تیوشدر . برسیگنه بوزولسه ده ،
باشقه لری نه هم تاثیر ایتهدر . شونگ اوجونده هر دوقتور طب نگ
بر شعبه سنده (بوللنده) متخصص بولو اوستینه باشقه شعبه لرنده نده
خبردار بولورغه کیره ک . مثلا . عصبی آورولرنی یاخشی آ کلا .
ماغان دوقتور یاخشی کوز دوقتوری ؛ هضم اعضالرینگ آورولرن
یاخشی آ کلاماغان دوقتور یاخشی عصبی آورولر طبیی بولا
آلمی .

اختصاص حقنده بر آز سویله دک ؛ ایندی هر کم نیچک
ایتوب متخصص دوقتورنی صایلی آلا مسئله سی قالدی . اینک
تیوشلیسی هر عائله نگ بر دوقتوری بولویدر . چونکه طب نگ
وظیفه سی صاولق کیتکاج آنی قایتارو توگل ، بلکه بار چاغنده
صاولقنی صاقلاودر . «ماشینا» بر قات بوزلغاج ، کوب وقتده
دوقتورغه آ کور فایده ایته آلمی . آورونگ یاخشیلانو (اوگالو)
امیدی بولا ، دوقتور البته آ کور یاردم ایته آلا . یوغینه اولده
خسته لکنی یونه لدره آلمی . طب یاردمی بله ن توزه له تورغان ،
یعنی آیرم دارووی طابلقان آورولر نله بیک آذر . اما صاولقنی
صاقلاوده دوقتورنگ بیک زور خدمتن کوررگه ممکن . بوده ،
هر عائله نگ مخصوص بر دوقتوری بولوب ، شول عائله ده کی هر
بر کشی دوقتورنگ کیتکاشلرن بیرینه یتکرو بله بولا . هر عائله نگ
شوندی بر دوقتوری بولا ، اول صاولقنی صاقلارغه طرشور ،
عائله اجنده آورولرده شبهه سز آزایور . اگر عائله ده دوقتور
بلوب یتکره کان بر آورو بارلنی سزلسه ، شول وقتدوق مذکور
آورونگ متخصصی جاقولوب آورونگ جاراسی کورلور .

عصیلر ایچون حفظ صحت

XII

دوقتور صابلاو

بر دوقتورنگ کیتکاشندن امید ایتلگان صاولق تیکسز بر بایلق
بولغانه ، دارولانغانده یاخشی طیب کیتکاشی بله ن دارولانوتیوشدر .
حالبوکه بزده آلا ی توگل : دوقتورلرغه اشلانما اوجیلر حقنده
ایندی سویله ب طوراسی ده یوق ؛ حتی اشلانوجیلر ده تله سه کمتک
سوزینه اینانوب ، تله سه نیندی دوقتورغه بوریلر .
درستن ئه یکانده بو چنلابده جیتن اش ؛ لکن شولای ده بز
بو حقنده بر تجربه یاصاب قارارغه تلیمز .

زور شهرلرده بولغان کیتکاشلرنگ برگنه توگل نله نیچه
دوقتوری بولورغه تیوش . چونکه ایندی طب علمی بیک کیتک
عاملک هم همانده کیتکاشمکده ، بو کونگه قدر معاموم بولماغان طی
چاره لر آقرنلاب معلوم بولماقده در . شوگا کوره بره ونکده عمری
بتون طبینی بلوب بتررگه یتیمی . بر عالم کیتبخانه سینک اجنده
اوطوروب علمی ترقیاتنگ بارسندن خبردار بولورغه ممکن ، بر
طیب اوجون طبی ترقیاتی کتابرده ، ژورنالرده اوقوغنه جیتمی ،
بلکه آلازنی تطبیق ایتوب (صناب قاراب) بلورگه تیوش بولا .
ایکنچی باقندن حاضرگی دوقتورلر هر کون آورولر بله ن شغله نگانگه
طبی کشفلرنگ یا کالری بله ن طانشوب بهرگه آلازنگ وقتلری ده
فالعی . مونه شونگ اوجونده باشقه هر اشد بولغان شیکلی
طب نکده عمللری بر نیچه تورلی اختصاص لر (спеціальности)
لرگه آیرلغان .

مثلا : کوز اوجون ، بورون ، وقولاق اوجون ، یوره ک
اوجون ، هضم اعضالری اوجون ، خاتون قز آورولری اوجون ،
عصبی آورولر . . . اوجون آیرم آیرم دوقتورلر بار . بعض
دوقتورلر دارولونگ ده برتورلیسنده گنه اوستا بولوب ، قایسیلری
ئلیکترویجستوو ، قایسیلری ماساز ، قایسیلری دوش . . . بله ن
دارولیر . قایسیلری ایسه آورونی ترکرر اوجون آنک بعض
اعضاسن کیسوب طاشلی ؛ بولارینه جراح (اویزانور) دیلر .
دوقتور مذکور آورولرنگ برسیگنه (یا که بره رسنگنه)

قاپشاغانده (طوقلاب قاراغانده) آنک بارماقلىرى كىرى، طرناقلىرى قارا بولسه، آوروونگ كىيىگىنه بوزلور. ايگ ياخشىسى اينه، اويده دوكتورلرغه مخصوص كيوم (بتون كهوده نى قاپلى طور - غان آق آلباقچلر) حاضرلهب قويودر. موندى آلباقچلرنگ آق بولولرى ارتقدر. چونكه آق نهرسهنگ كرله نووى وقتنده يىلگولى بولا. دوكتور قوللرن يروارغه نلهسه، قول يووار اوچونده اوگيايلى اورنگز بولسون.

اوزاشى بولغان طبدن باشقه اشلر بلهن شغله نوچى دوكتورلرنى اختيار ائتمه كر. مثلا اول دوكتور، دوكتورلغندن باشقه ساتو ايتو بلهنده شغله نوچى بولسه، آوروونگ جراحتينه مامق بهيله گانده، مامقنگ بهاسى حقنده اويلاز. بتون ذهنى، فكرى سودا بلهن مشغول بولور!...

ياخشى دوكتورنى طابقاندىن صوگ تاغنى برهراش قالا؛ آلارد: دوكتورنگ قوشقان كيگاشلرني بيك دقت بلهن ييرينه ييتكرو، دوكتورنگ اوستالغنده (علمنده) آنك ييرگان دارولرينك كيشوونده شهبه ائتمه ودر.

۲ - عائله طبيى

«دكتور سايلاو» عنوانلى فصلده هر عائلهنگ بر طبيى بولورغه تيوشلگن سويله ب اوزغان ايدك. بو فكرنى تاغنده ارتقراق ايضاح ايتو تيوشلى كورلگانگه، اول بحثنى يا گانن آچامز.

بر وقتده غزتهلرده قنای مملكتتده هر عائلهنگ بر طبيى بولوب، يورطده غيلرنگ هر قايسى صاو طورغانده طبيى كه وظيفه (ژالووانيه) بيرلدى، يورط اچنده برهونك صرخى باشلاوى بلهن مذكور وظيفه طوقتالدىق - بيك قزقلى خبر حسابلانوب يازيلا ايدى. لکن بو قزق توگل، بلدىك قطاييلرنگ طبنى تيوشنچه آكلولرينه دليلدر. چونكه طبيىنگ اصل خدمتى آورواله گگاندىن صوگ آنك بلهن كوره شو آنى بيهره توگل، بلدىك آوروغه مانع بولو، يعنى صاولقنى صاقلادور...

طبدن تيوشنچه فائدهلر نورگه تلهگان كشى آورى باشلاغانچى (يا كه باشلاغاچده، بر مينوت كيچكيجه) طبيى كه مراجعت ايتهرگه كيرهك. لکن، تاسفكه قارشى، صاو چاغنده بره وده دوكتورغه يوروب، سلامتگن صاقلالو چارلرني حقنده قايرمى.

حفظ صحت قاعدهلرينه رعايه ايتكانده بيك كوب آورولرنگ باشلانولرينه مانع بولورغه ممكن. طب، دوالو اشنده، يعنى آورو

- شولاي هر عائلهنگ مخصوص بر طبيى بولورغه تيوش! لکن بو نهلى وجودكه چغووى تيوشلى بولغان بر خيالغنه... ايندى حاضرگى حالگه قاراب، يعنى هر عائلهنگ مخصوص بر دوكتورى بولماغان وقتقه كوره بر آز سوز سويليك:

ايك ياخشىسى آورونى بر متخصص كه كورسه تودن نلك «محلله دوكتورينه» مراجعت ايتودر. بو دوكتورنگ زور بر علم، بر متفنن بولوى لازم توگل. ناموسلى، وجدانلى، صاق (احتياطلى) اوزينك درجه سن بله طورغان بر كشى بولوى چيته. آورو يىكل بولسه، شول دوكتور بلهنده رضا بولوب طوررغه ممكن. اگر آورو شاقنای نق بولسه، متخصص دوكتور كيترگه كيرهك بولا. آوروونك نوعسن، نيندى متخصص كه مراجعت ايتهرگه تيوشلى ايكانن ئهليگى طبيى ئه يتوب بيرر.

لکن اول متخصصنگ شخصن (اسم فاميليه سن) تعيين ايتونى طبيىدن طلب ايتهرگه يارامى؛ هر كىك بولغان شيكلى اول طبيىنگده دوستى بولور، اول اوز دوستينى توصيه ايتهر. شوگا كوره آوروونگ نى تورلى ايكانن آكلاچ، دوكتورنگ شخصن يىلگله و اوزيگه قالادر.

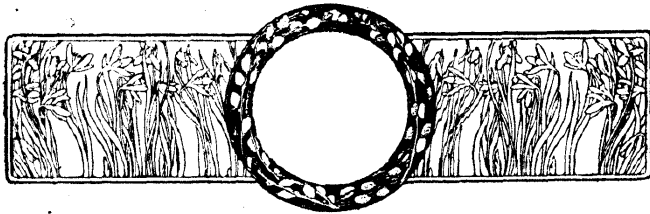
اگر اش آشغىچ بولوب اوزاقلاب اويلازغه، تيكشورگه وقت بولماسه، شول آوروونك متخصصلرندن ايگ مشهورينى، ايگ ايسگينى چاقركز. وقت بولسه البته صوراشدررغه، تيكشورگه كيرهك. دوكتور آور تهلى، صانابقنه آطللى طورغان - ايچ پوسترغىچ بولماسقه كيرهك: اول آوروونك عصبلرن قوزغاتا، ايچن پوسترا...

بيك آشغوچان دوكتورلرغه قزقاسقه تيوش. بر قاراو بلهن آورونى آكلاب ييتكردم، ديگان دوكتورغه اشاغزغ؛ آورونى تيوشنچه آكلو نقلاب تيكشور و اوزاقلاب اويلاودن صوگنه ممكندر.

دوكتورنگ نازك - تريهلى (вѣжливый) بولووينه دقت ايتكز؛ دوكتور يالغز دارولرى بلهنگنه آورونى اوگالدرمى، آنك بتون وجودى بر يووانچ بولورغه تيوش.

قوللى ييزگهك طوتوب صاناشوب ياطوجيلرنگ دوكتور كيلو بلهن حاضر آچلوب، اوزلزن راحترك حس ايته باشلاولرى كوب مرتبهلر تجربه ايدلگان حقيقتلر دندر. نازك و ادبلى بر دوكتورنگ معنوى تاثيرى، طوباس و تريه سز بر دوكتورنگ بيره طورغان يبولولى لرينگ مادي تاثيرندن كوب ارتقدر. دوكتورلرنگ (آنى - سه پر اصولندن باشقه سنده) عادى پاكلك (چيستالوق) غه رعايه ايتولرى ده لازمدر. آنك كيومى كرى - جيره ندرگىچ بولماسقه تيوش، آوروچينك كوكره گينى، بوغازينى... بارماقلىرى بلهن

حیکلمه سلك خالدہ طوتارغا طرشور .
دوقتور ، شول عائله ده گئی کشیلرنک اخلاق و طبیعتلرن
ئلكده نوك بلوب همه سینک ده ضعیف نقطه لرینی آکلان بولا .
شوگار گوره باشلانوی ممکن بولغان آورولرنی آدانوق چامالاب ،
ضعیف بولغان بیرلرنی قوتله ندررگه طرشور .
بتدی . ع حطی .

ربا حقنده

(باشی ۷ نچی عددده) .

ایکنچی حدیثدن استدلال درست توگلدرد . . زیره ، اول
آنلر ، حدیثک آخری بولغان « لا یصلح صاعین بصاع ولا درهمین
بدرهم » جمله نافیه سیندن ، بتون مکیلاتده ربانک حرمتی استدلال
ایتمشلدرد . حالبوکه « لا یصلح صاعین » جمله سنده اعراب جهتدن
غایت فاحش خطا ثابت بولغانغه شون حالتده ، رسول اکرم
حضرتلرندن صدوری ممکن توگلدرد . بناء علیه رسول الله نک
شول سوزنی سویله دگی وقت بر نرسه که اشاره ایتووی لازم
بولادرد . که : اول نرسه (مشار الیه) که قایتا طورغان ضمیر « لا یصلح »
فعلینه فاعلدر . « صاعین » لفظی تمیزلک بله منصوبدر . یا حالدر .
شونلقدن بو جمله ننگ هر مکیل که دلالتی یوقدر . بلکه معین
بر نرسه نک بر صاعن ایکی صاعینه صاتو یاراماوغنه افاده ایتهدر .
حدیثده مذکور نرسه خرمة بولغانغه مقصود خرمة بولادرد . معناسی :
خرمة نی اوزندن آرتق خرمة که صاتو درست توگلدرد ، دیکدر .
نایا : شول خبر ، شول حالتده صحیح بولغان تقدیرده ده بو
طائفه نک خبر که تمسکی درست توگلدرد . زیره بو خبرده ، بر
جنسندن بولوده ، ایکی جنسندن بولوده بیان ایتلمه گانگه ، خبرنک
عمومیتی ، جنسلری باشقه باشقه بولغانده مکیلاتده ده فضل نک
حرمتن افاده ایتهدر . حالبوکه بو طائفه ، جنسلری باشقه باشقه
بولغانده مکیلاتده ده فضلنی درست کورده در ایدی .

بونلرنک « جنسلری باشقه باشقه بولغان مکیلاتده فضل نک
درستلگی ، باشقه خبرلرنک دلالتیه ثابتدر » دیولری ده بیگوک
اساسلی توگلدرد . بلکه اول خبرلرنک « لا یصلح صاعین بصاع »
سوزندن مراد : بغدای ، آرپا ، خرمة ، توزغنه بولووینه دلالتی
قوتلیر کدر . بلکه قطعیدر . زیره ، آنلرنک شول سوزلری ، قوری

ظاهر بولغاچ آئی ییبرو توغروسنده ئله آرتده ایسنده ، آورو-
لرنک سیلرن تدقیق (جنتکلهو) خصوصنده بیک ترقی ایشکان
و ایتمکده در .

اوزغان عصرنک آخرغی یارطیسنه قدر آورولرنک سیبلری
بانمی ایدی . یاستورنک میدانغه قویدقی « باکته ریولوژی » علمی
سایه سنده ایندی بله مزه که کوب آورولر میکروبلردن ، میکروبلرنک
وجودلرمزده قالدردقلری ضررلی ماده لردن حاصل بولادرد . باقتهر-
یولوژی بزرگه میکروبلرنک بارلغن بلدرگان شیکلی ، آلارنک
قایسی اورنلرده بولدقلرن ، و نیچک ایتکانده آلاردن صاقلانو
ممکن ایدکنده بلدردی

میکروبلرنک آدمنگ ته تنده ناچار تاثیرلرنی اجرا ایتووی
اوچون ، یعنی آورونک طوووی اوچون وجودنک شوگار ایرک
بیرووی ، ایکنچی تورلی ایتوب ئه یتکانده ، میکروبلرغه قارشى
ظورا آلماسلق قدر قوتسز بولووی لازمدر . خسته لک - وجود-
نک آورو سیبلری (میکروبلری) بله ن صوغشووی دیگان سوزدر .
آدمنگ اچینه کرگان میکروبلر - دوقلونک اوخشاتووینه
کوره - هر اورنی یولچیلر طرفندن اشغال ایدلگان اورونغه
جبراب کررگه تله وچیگه اوخشسی . اکر واکونده غی ئلک
اورنلاشقان یولچیلر (یعنی اعضاء ، طامرلر ، اچده گی بوله لر . . .)
قوتسز بولسلر ، اوزلرینی صاقلی آلماسلر ؛ صوکنندن کیلگان
یولچیلر (یعنی میکروبلر) باصوب کره آلرلر . واکون اچنده
صوغش باشلانور . ئلکگی یولچیلر بتون قوتلرن صرف قیلوب
صوگفیلرن ته ره زه دن ارغترغه طرشورلر ؛ اکر موفق بولسلر
آورو تزلدی دیمکدر . اکر ئلکگی یولچیلر صوگفیلرن چیگه
آلماسلر ؛ میکروبلر بتونله ی اورنلاشالر ، هم اورچی ده باشیلر
بو وقتده ایسکی یولچیلر ایزبله لر ، طن آلا آلمیچه بوولالر . بو
ایندی آوروچینک (خسته ننگ) ئولووی دیمکدر .

بر مثال بله ن مونی آچفراق ایتوب سویلیک : هر طرفینه
چاخونکا میکروبی طولغان بولمه ده بیش کشی اوطورالر . شولار-
نک بارسیده شول میکروبیلی هوانی صولاسالرده ، بارسیده
چاخونکانی آله کترمیلر . آرالردن یالغز برسینگنه چاخونکا بله ن
آوری باشلی . مونگ سیبی بیک آچق : چونکه اول باشقلرینه
قاراغانده ضعیفره ک ، شوگار کوره میکروبلرغه قارشى طورا آلی .
آنک وجودی میکروبلرنک کرووینه ، کوبه یووینه ، یعنی آورونک
طامرانووینه مساعدلی بولا .

عائله طبیی بر یاقدن میکروبلردن صاقلانونک چارالرنی
اویرده تور . اکر آنسی ممکن بولمسه ، میکروبلر بله ن قارشى
طورشونک سیلرن حاضرلر . یعنی وجودنی هر وقت میکروبلرغه

منیم شول تاویلیم البته حقدر. بو تقدیرده شول سوزنک معناسی ده درست بولور، کلامده غایت فاحش لحن دن سلامت قالور، اوزمزده رسول الله نك شول سوزن تحریف رذالتدن قوتلورمز. زیره بو تقدیرده «هذا» اسم اشاره سی مبتدا. «لا یصاح» فعلی خبر بولوب «یصاح» تحتنده مذکورکه یا مشار الیه که قایتا طورغان ضمیر فاعلدر. «صاعین» لفظی تمیزلک بله منصوبدر.

«لا یصاح هذا لا یصاح صاعین بصاع» جمله سنده «هذا» اسم اشاره سن اولگی لا یصلح فعلینه فاعل قیلحق درست توکلدر. زیره اول تقدیرده «لا یصلح صاعین بصاع» جمله سنده لحن واقع بولادر. رسول اکرم حضرتلرینک لحن دن صاقلانورلق قدر عریجه بلووینه اوشانغان هر آدم، بزنگ شول سوزمزی البته قبول ایتور.

اگر بو طائفه نك استدلال ایتدکلری شوشی ایکنچی حدیث، «المحلی» دن کوچردگمز حدیثنک عینی بولسه، بو طائفه نك ایکنچی حدیثدن استدلال ایتولری بتونله یوک اساسمز بولوب قالادر. سوبله دگم شول سوزلر، بو طائفه نك ایکنچی خبردن استدلال لری باطلدر دیوموه اوجونچی «حجت» بولاچقدر. الحمد لله الذی لولا هدا نا لما اهتدنا.

واقعا ابن حزم حضرتلری شول حدیثلر نك بر واقعه دن عبارت بولون یقینی صورته جزم ایتمش و بو حقه غنی بتون روایتلری جمع ایتوب بو طائفه نك استدلال ایتدگی خبر، محمد بن عمرو دن روایت ایتوچی ابن ابی زائده طرفندن اقتصار ایتدکن بیک آجق کورساته شدور.

ابن حزم حضرتلرینک «المحلی» ده شول حقه سوبله دگی سوزلرندن راولرکه متعلق برن عینا کوجرم: «قال أبو محمد وأما حدیث ابن ابی زائده عن محمد بن عمرو عن ابی سلمة بن عبد الرحمن بن عوف عن ابی سعید الحدری فانه رواه عن محمد بن عمرو من هوأ حفظ من ابن ابی زائده وأوثق فزاد فيه بیانا کما نا أحمد بن الطلمنکی نا ابن مغریج نا ابراهیم بن أحمد ابن فراس نا أحمد بن سالم النیسابوری نا اسحق ابن ابراهیم هو ابن راهویه نا الفضل بن موسی والنضر بن شمیل قالا جمیعا نا محمد بن عمرو عن ابی سلمة عن ابی سعید الحدری قال کان رسول الله علیه السلام یرزقنا قرأاً من تمرالجمع فستبدل قرأاً طیب منه.. الخ» فاقصره ابن ابی زائده عن محمد بن عمرو او وهم فيه علی ما ذکرنا قبل لان هذا خبر رواه. عن یحیی بن ابی کثیر بأسناده الاوزاعی وهشام الدستوائی وشیبان ابن فروج ولسن الاوزاعی وهشام دون معمر ان لم یکن هشام أحفظ منه وفيه لا صاعی تمر بصاع آه. شبهه ایتیم شول ایکی خبر بر برینک عینی در. ایکیسی

ظن غه غنه مبنی بولدیغی کبک، حدیثنک معلل بولوی ده متنازع فیه بولغان مسئلهدر. لکن بزنگ دیدگمزچه «لا یصاح صاعین بصاع» خبرینک (شول حالنده درست بولغان تقدیرده) شول دورت شیگه دلالتی، اول شیلر رسول الله نك قولنده صراحتا مذکور بولغانغه هم قطعی هم مجمع علیهدر.

اگر: «جنسلی باشقه باشقه بولغان مکیلاتده فضل نك درستلگی اجماع بله ثابتدر» دیسه لر، بو سوز شبهه سز یا فغاندر. زیره: بو طائفه نك مذهبنده، بر صاع بغدادینی ایکنی صاع آرپا برابرینه صاتو درستدر. حالبوکه باشقه عالم لر قاشنده، آرپانی بغدایغه متفاضلا صاتونک درست بولوب بولماونده اختلاف بار. شولایوق یاسحق نی حصغه، حص نی بورچاقغه متفاضلا صاتودهده عالم لر اختلاف ایتمشلر. مالک مذهبنده بو نرسه لر نی متفاضلا صاتو حرامدر. دیمک: اجماع دعوا ایتولری ده باطلدر.

شولایوق: «رسول اکرم حضرتلری «اذا اختلفت هذه الاصناف فبیعوا کیف شئتم» دیمشدرکه صنفلری باشقه باشقه بولغان بتون مکیلاتی استه دگمزچه صاتارغه رخصتدر» دیولری ده باطلدر. زیره: «اذا اختلفت هذه الاصناف فبیعوا آه» جمله شرطیه سنده واقع اسم اشاره حدیثنک اولی بولغان آلتی شیگه اشاره در. سوبله دگم شول دلیلرکه بناء بو حدیثنک عمومیتی بله عمل درست توکلدر. شونک ایچونده بو طائفه، شول «لا یصلح صاعین بصاع» خبرن، بر جنسدن بولغان مکیلاتکه تخصیص ایتو مجبوریتینه توشمشلر. فقط شول تخصیص قوری ظن غه غنه مبنی در. اگر بز، شوشی «لا یصلح صاعین بصاع» خبرن حدیثنک اولنده مذکور خرمه که تخصیص ایتسه که نه لمزده غایت قوتلی حجتمز بولاچقدر. اصابت ده، شاید، بزم طرفده بولور. آنلر نك حدیثکه تمسکلری ده باطل اولور. ثالثا بو خبر ابن ابی زائده طرفندن تحریف ایتلمشدر. ابن حزم حضرتلرینک «المحلی» سنده بیان ایتلوکه بناء اصلی بودر. «عن محمد بن عمرو عن ابی سلمة ابن عبد الرحمن بن عوف عن ابی سعید الحدری قال کان النبی علیه السلام یرزقنا تمرنا من تمرالجمع فستبدل تمرنا طیب منه ونزید فی السمر فقال علیه السلام لا یصلح هذا لا یصلح صاعین بصاع ولا درهمین بدرهم الدینار بالدینار والدرهم بالدرهم لا فضل بینهما الاوزنا». شارع کریم حضرتلرینک شول خبرده گی «لا یصلح هذا لا یصلح صاعین بصاع ولا درهمین بدرهم» سوزی یوغاروده مذکور تمرکه اشارت بولوب باشقه احتمال البته ساقطدر. یعنی رسول اکرم حضرتلری اولاً، آرتق بیروب الشدرولرینه اشارت ایتوب «لا یصلح» دیمش. صوکره، سوزینی «هذا لا یصلح صاعین بصاع ولا درهمین بدرهم» دیب باشلاب تفصیل غه کرشمشدر.

تمرهم فقال من أين هذا فقالوا بدلنا صاعين بصاع فقال عليه السلام «لا يصلح صاعين بصاع ولا درهمين بدرهم» خبرننده بو طائفه ایچون استدلال ایتلرک یرلر بار. لکن ایکنچی خبر حقدنه سویله دگم دلیلرکه بنا شول خبردن استدلال درست توکلدر. بو خبرده شول صورتده کتب سته ده مذکور بولماسه کیره ک. صحیح البخاری روایتی بتونله ی بو روایتکه خلاقدر (فتح الباری ج ۴ ص ۳۲۶). صحیح مسلم روایتلری ده شول صورتده توکلدر. بری صحیح البخاری روایتنه یاقن؛ ایکنچیسى «عن ابی سعید قال أتى رسول الله عليه السلام بتمر فقال ما هذا التمر من تمرنا فقال الرجل يا رسول الله بغنا تمرنا صاعين بصاع فقال عليه السلام هذا الربا فردوه ثم يعوا تمرنا واشتروا لنا من هذا» خبریدر (ج ۱ ص ۶۳۴). سنن نسائی ده «عن أبی سعید الخدری أن رسول الله عم أتى بتمر ريان وكان تمر رسول الله عليه السلام بعلا فيه بیس فقال أبی لکم هذا قالوا ابغناه صاعا بصاعين من تمرنا فقال لا تفعل فان هذا لا يصلح ولكن بع تمرک واشتر من هذا حاجتک (ج ۲ ص ۲۲۰) صورتده واقدر (بو حدیثکه خاص ملاحظه لر مرنى سوز اوزونغه کیمه سون ایچون ترک ایتدک). بو طائفه ننگ دلیلرن انتقاد بتمدی ثلی.

مدرسه حسینیه ده دین معلمی ذاکر آبوخانوف.

عبرتلی سوزلر.

عشق ایله مبتلا اولمش ایر هر نرسه نی بلدیکنی و یاش قزده هیچ نرسه یلمادیکنی دعوی قیلورلر لکن هر ایکیسى ده اوشبو دعوالرنده یالان سویله رلر.

خاتونلر اوج نرسه نی تره زه دن تاشلارلر: وقتلرینی، آنچه لرینی، سلامتکلرینی.

قلجنگ کوچینه کوره قامنگ اوجی اثرلیره کدر.

عقلیلرنگ درست دلیلرینی اشدن جیقارر ایچون احققلرنگ حقیقروبو کولورلی ییتدر.

کونلر، عمر کتاینگ کاغدلریدر.

عشق، احق خاتونى عقلی قیلور و عقلی ایرنی احق قیلور.

خاتونلرغه ائک اول ویرلمش هدیه کوزلک اولوب اول محروم اوله جق زینتی ده کوزللکدر.

ایکی قویاتى بردن قووجی برینی ده طوتا آماز.

ایرته کون قایغوغه سبب بولا جق بو کونگی شادلقده معنا یوقدر.

بر واقعه دن عبارتدر. بو حدیثلرنگ بر واقعه دن عبارت بولوینه همده ابن ابی زائده خبرینگ اقتصار ایتلوینه بر نیچه شاهده بار. اولاً: ابن ابی زائده روایتده لحن بارلغی، ثانیاً: شول حدیث حقدنه سویله دگم ایکنچی دلیلگه بنا معنا ننگ فاسد بولووی، ثالثاً: شول خبرنگ، شول صورتده اعتمادلی محدثلر طرفندن قبول ایتلمه وی و باشقلر.

بزنگ شول دعوا مرننگ درستلیگه صحاح کتابلرنده مذکور روایتلرده یك آجق دلالت ایتدر. زیره کتب سته ننگ هیچ برنده «لا يصلح صاعين بصاع آه» صورتده مذکور توکلدر. آجقراق نه یسه ک شول حدیث، محرفدر. استدلال درست توکلدر. بلکه صحاح کتابلرنده مذکور روایتلر اعتمادلیرا قدر. آنده هیچ برنده شول حدیث شول صورتیه قبول ایتلمه مشدر. صحیح البخاریده «عن أبی سعید الخدری قال کنا نرزق تمرالمع وهو الخلط من التمر وکنا نبیع صاعين بصاع فقال رسول الله عم لا صاعين بصاع ولا درهمين بدرهم» (فتح الباری ج ۴ ص ۲۱۶). صحیح مسلم ده «کنا نرزق تمرالمع على عهد رسول الله عم وهو الخلط من التمر فکنا نبیع صاعين بصاع فبلغ ذلك رسول الله عليه السلام فقال لا صاعى تمر بصاع ولا صاعى حنطة بصاع ولا درهم بدرهمين» (ج ۱ ص ۶۳۰). ابن ماجه ده «قال کان النبی علیه السلام یرزقنا تمرأ من تمرالمع فنستبدل به قرا أطيب منه ونزید فی السعر فقال علیه السلام لا یصلح صاع تمر بصاعين ولا درهم بدرهمين والدرهم بالدرهم والدينار بالدينار لا فضل بينهما ألاوزنا (ج ۲ ص ۱۹) خبرلری نابتدر. شول خبرلرده رسول الله ننگ تمرنی قصد ایتووی یك آجق آکلانادر. بنا عایه ابی سعید الخدری دن روایت ایتلگان شول خبرلر، عموماً، استه سگنه نیچوک بولسون معناسى بله گنه روایت ایتلگندن محرفلدر. ابن حزم حضرتلرینگ بیانیه بنا حقه ایگ یاقن بولغانی، مسلم طرفندن روایت ایتلگانی در. صحیح البخاری کتابنده ثابت روایت حقدنه «الحلی» دن بر سوزده کوچرمه گابمن. لکن کتب سته ده واقع روایتلر، نی قدر تحریف ایتاسه لرده مناغنه خلل کیلورلک درجه ده توکلدر. ابن ابی زائده روایتی ایسه، سویله دگم شول دلیلرکه بنا «لا يصلح هذا لا يصلح صاعين بصاع» خبرندن محرفدر. بو اورنده کوچردگم شول خبرلرنگ اصلی بر و بر واقعه دن عبارت بولوب بر سوزنگ باشقه تورلی تعییرلرینگه در. بو خبرلر بر واقعه دن عبارت بولدی؟ بو طائفه ننگ شول ایکنچی خبرکه تمسکاری ده باطل بولادر. زیره بو تقدیرده یوغاروده دیدکچه هر مکیلگه دلالتی یوقدر. بو اورنده ابو سعید الخدری دن روایت ایتلگن «أن النبی علیه السلام دخل علی بعض أهله فوجد عندهم تمرأ أجود من

قلعه نك اچنده بيك كوب يا كا بنار هم تاريخي چيركاولر آراسنده غراناوتی هم آروژینی پالاتار، كنه زلردن قلعه اثرلر بار. اوچونچي ايوان دورنده صالحان غراناوتی پالاتاغه كروب مذكور كنه زنگ كچه خانه سینی، قایینه سینی، آش و پاتاق بولمه. لرینی، آنده بولغان جهازلری كورگانده بيك یراق زمانلر ایسكه توشه. اول زمان خلقلرینگ اخلاق و عادتلرینگ، صنعتلرینگ نی درجه ده بولغانلقنی آكلاب بولا. قچاندر بر وقت بزنگ بابالمزنگ بونده قدرلی قوناق یاكه شول قایینه ده غی بارماق اشاره سی بله ن قربان بولولری كوز آلدندن اوزوب كیتلر. اول وقت بو پالاتانك ته به نك اسؤودلری، قارا گئی، طار بولمه لری اچنده جان صقاه، ایدن اولغان، ایمه ن اورندقلر سلكنگان كبی بولالر. تیزرهك چغارغه قاریسن.

بو پالاتاده زالرننگ بری اوستونده بولغان سندرهنی «بو زلده زور مجلسلر بولغانده. موزیقه اوینالغانده مونه بو كچكنه تره زلردن كنه ز عااله سنده بولغان خاتون - قزلی قاجنوبقنه مجلسنی قاشا قیله بولغانلر» دیب كورسه تدیلر. دیمك كه اوج دورت یوز یل ئلیك روس خاتون - قزلی ده حیات اجتماعیه كه شول كچكنه تره زلردنگنه قازارغه حقلی بولغانلر... قریملده بوندن باشقه آروژینی پالاتا، سار- پوشقه، سار- قولقول، تورلی صوغشلرده غنیمت آلونغان قوراللر. ایوان ویلیکی مناره سی، ایكنچي آلیكساندر حضرتلرینگ هیكلی كبی تاریخی اثرلر بار. بوندن قراسنی پلوشچادقه چنوب حكومتكه حیاتی سیزلگان آدملرنی بورون جزا قیله طورغان «любное мѣсто» دیگان اورتنی كوروب مسكاوننگ كیتای غورد دیب یورتولگان بیرنه چقدق. بو اورن تجارت مرکزی بولغانغه غایت ماتور بنار بله ن معمور و مسكاوننگ اینگ قایناشقان ایگ جانلی اورنیدر.

«تربتیا قوفسقی غالیری» - تربتیاقوف فامیلیلی بر آدم اوزینگ بيك كوب قارتینلردن عبارت موزه خانه سینی شهر اداره سینه تابشروب عمومی قارتینلر موزه سی آچارغه وصیت ایتمش. بونده روس حكمدارلرینگ، ادیبلرینگ، عالملرینگ رسملری، دنیانگ مشهور رساملرینگ بيك مهم اثرلری صاقلانادر. بزده صنعت نفیسه ذوقی غایت توبه ن بولغانغه بونده غی اثرلرینگ عموماً ماتورلقینه كوبلكینه حیران قالدون باشقه اثر چغارعه آلامد. شولای ده ایکی قارتینا مینمده خصوصی دقتمی جلب ایتدیله: بری فیرشچاگیننگ «تورك - روس صوغشی»، ایكنچيسی توركستان جامعلرندن بره وینگ قپوسی. «تورك - روس صوغشی» قارشنده طورغانده كشی اوزینی تمام صوغش میدانده حسن قیله، آدملرننگ بر برسینه مرحمتسزلكلرینه حیران قالا، اعضالرتی، دنیاده همه

سیاحت خاطرهلری (*)

مسكاور

«مسكاور» ایسكلكده روسیه قلالری آراسنده اوچنچي اورن طوتادر. موندن طوقز - اون عصر مقدم تأسیس ایتولگان بو شهرده روسیه بیومشدر. روسیه ننگ تاریخی ترقیسی، اقتصادی اوسووی مسكاوره باغلیدر. شونك ایچون بونده کیلگان كشینگ تاریخی اثرلر نزله وی طبیعیدر. لکن اوزمگنه یوروب قاراغانده بر تاریخی اثرده آغزیمه كرمه دی. غایت زور، افراط حرکتلی ماتور عمارتلی آوروپا شهری؛ باشقه یوق. شولای ده بونده همه نرسه دن روس ایسی کیله، روس روحی قوتلی. میلیونلرغه توشكان چیركاولر، ماناستیرلری غنه ده روس خاکی قارشنده بو شهرنگ قیمتی نی درجه ده ایكانلكنی كورساتوركه یته.

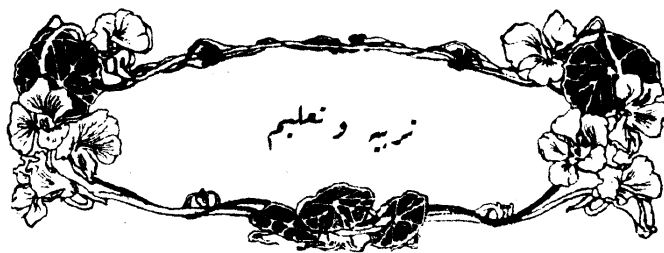
مسكاورده قریمل (قلعه)، قراسنی پلوشچاد، تربتیاقوف قارتینی غالیریسی، رومه نسف موزه خانه سی، نباتات و حیوانات باقچه لری كبی كوریلوركه تیوش اورنلر بارلقنی بله ایدم. لکن بولرنی كوروب یورو ایچون جاین تابمی ایدم. کامیسیه كه بر باردقمده اوج دورت آرقاداشم بله ن سویله شوب اوطورغانده کامیسیه نك سیکریتاری «پروپییر» افندی کیلوب سوزمزگه قاتشدی. بزده مسكاوننگ تاریخی یادكارلرینی كوررگه آرزوؤمز بارلقنی آبارغه عرض ایتدك. اول عالی جناب بزنگ آرزوؤمزی خوش قبول ایدوب بو طوغروده غرافینا بو برنسقایا بله ن سویله - شمكچی بولدی. اوزاق اوتمه دی مسكاونی یاخشی بلگان آثار عتیقه متخصصلرندن بره ونی بزگه یته كچی ایتوب چاقررغه قرار چغارلدی. ایكنچي كون کامیسیه غه حیولغان ایلیله ب سیاحلرنی بر متخصصل آدم مسكاور بینه آلب كیتدی.

قریمل كه بارغانده ئله نی قدر قالدوتلر (باغانلر) تیراسلر بله ن زینلانگان بر بورث قارشینه طوقتاب یته كچیمز بونك پیترغه قدر بولغان دوردن قالما بردن بر اولوغ بابار یورطی ایدوكنی سویله دی.

«قریمل» «مسكاور» یلغه سینگ بیوك یارینه صالتمش بیوك بر قلعه در. بونك ئلیك زمانلرده حربی اهمیتی البته زور بولغاندر لکن حاضر اول جهتن آنك هیچ اهمیتی یوقدر.

(*) باشی ۷ نچی عددده.

مسجد بيك ياخشى، زور، ايكي قاتلى، ايليكتريقتلى. آستى قاتى مکتب. بوده زور فقط قازا گهي، پارتلار يوق، صنف تاقناسندن باشقه اوقتو اسبابى هيچ يوق. آكسزدن باروب كرگان كشي بونى مکتبدن بيگرك مانيز (آت اويرته طورغان اورن) ديب بلور ايدى، بو مسجد بر صارت باينگ همتى بلن سالغان. اورنى جنتده بولسون. تاتارلر قايدده آرته لکن مسكاوده گي قدر مدنى واقتصادى آرته قانو هيچ قايد سيزلمى. سبى نى در؟ ايندى تقدیر بونده رياستتى ده باشقارتدى؛ شولای ده مهم اوزگارشلر ايشتولامى ئلى.

فن تریه

انسان، توغان کونندن باشلاب آخر عمرینه چاقلى، کیرهك اعضاسى، کیرهك فکر و حسی جهتندن بيك کوپ اوزگارشلرکه اوچرى.

انسانتک توغان وقتده، اعضاسى چککنه، سويه کارى کيمرچهك، بوونلرى توتانا قسز حالده بولوب، تشرى چقماغان آش قازانى سوتدن باشقه آرقتى سگدر لک حالگه کيلمه گن بولا. یمش بالا، طوتو، ایشتو، کورو قوتلری برله اشيا حقنده معلومات حاصل ایتمکدن، تورلى نرسه لر برله اثرلتمکدن، ذهنن اشله تمکدن، اعضاسن تله گه نچه حرکت ایتدرمکدن تماماً محروم طوراً. لکن بو حاللر کوبکه بارمى، آز زمان اچنده زور، زور اوزگارشلر وجودکه کيله: بالا اوسه، قوتلنه، آناسن تانى آلا. ایشتکن طاوش، کورگن حرکتلرکه تقلید ایتهرگه، بعض نرسه گه قووانوب بعضندن کيفسزله نرگه، حتى ييرده شووب يوررگه بولدر ا باشلى.

انسانتک بو اوزگارشلرى چککنه لگگندن بيك تيز بولوب، بر نيچه يللر اوتگچ آقرنایا، صوگره کيمرگه باشلى. قسقه سى، انسانتک تهنى (بدنى) و اول تهنده گي قوت و قابليتلى اوچون اوسو دورى، توقتاو دورى، کيمو دورى اسمنده اوچ دور بار. هر انسانغه بو اوچ دورنى اوتکرو طبيعى بولسه ده، هر قايسى بر تورلى اوتکرمى. بعض بالالر بيك تيز اوسه، تيز

نرسه تکامل و تعالى ایتکانده جمعیت بشريده ده انسانیت حسی نى ایچون برده تعالى ایتمی ایکان؟ کبی سؤاللر اختیار سز کو گلگه کيله لر.

رومه نسف موزه سى - بونده روسیه ده ياشاگان و ياشاوجى کوب ماتلرنگ دنيا کونشلىرینه، عرف و عادتلرینه آنلرنگ ماضيلرینه عاند کوب آثار بار. کوب قوملرنگ طورمشلىرى، اويلرى، يورت حيوانلىرى، قوشلىرى کونده لک اشلىرى اشلهب طورولرى بلن تمثيل قیلونغان. يوررگه ايكي - اوج آطنه عمرىنى آیاماغان كشي بونده روسیه ننگ جنوبنده، شمالنده، غربنده، شرقنده بولغان قوملرنگ طورمشلىرى فى الجملة عرف و عادتلرى بلن تانوشا آلور. تأسفکه بزگه آندى فرصت چقغانى يوق ئلى. طانى بر قات تأسفکه اول فرصتى نزله گن ملتداشلىرىمه ده اوچراغانم يوق. بوندن باشقه نباتات و حيوانات باشقه لرینه ده باروب يوردك ايسه ده آنلر طوغروسنده يازو سوزنى اوزايتاچق بولغانغه سکوت بله نکنه اوتهرگه تيوش تالام.

مسكوره مسلمانلر

مسكاوده سوزلرگه قاراغانده اون مگلهب مسلمان بار. بو خلق کوبرك فابريقلرده أشله وچيلردن، تالچوقچيلردن، آربا - چيلردن. قوچير هم دؤور نيقلردن عبارتدر. شولای ده سیره ککنه بولسه ده چيتوك کاوشچى، قارا کولچى تاتار فيرمالرى ده کوزگه چاغلوب قالغالى. شول خلقتک حوائج دينيه لرینی اوتهر اوچون اوچ ملا ايكي مؤذن بار. بونلرغه قاراغان برى تاتارسقى اورامده، ايکنجيسى دورتچى ميشچانسقى اورامده ايكي مسجد بار. تاتارسقى اورام مسجدنده (مرحوم) خيرالدين آخوند خلقنى ايسكى آلا - مالقدن آيرلماسقه، اصول جديده قبول ایتماسکه، روس مکتبلرینه کروب قارالماسقه اونده وچى بر ذاتدر. بو ذاتک هر اشنى سوزگه اوستالق بله بتره م دتواسنده بولورى، اوز طوغروسنده بولغان آيفدوتلرى ميگا ئيکدن معلوم بولغانغه آنى زبارت ايتونى تيوشسنمدم. ايکنجى مسجدنگ ياش امامى صفا ملا (مرحوم) يائنه کيتدم. مسجد ايشک آدينه کرگچ قابقاغه قارشى طورغان بر ايشک گه باروب ملانى صورادم. درحال صفا ملا تکلفسزگنه چقدى. اوينه آلوب کردى. حضرت آچق يوزلى، تملی تللى بولغانغه بايتاق اوطوررغه طرغرى کيلدى. حضرت مسكاو خلقندن بيك زارلاندى: اوقو اوقوغه هيچ هوسلرى يوق، روس مکتبلرینه بالالرىنى بريميلر، غزته و ژورناللریمزنى اوقمیلر، مکتبلریمزنى تيوشلى درجه ده تریه ایتمیلر، خالاتچيلقدن باشقه اشکه کرشمیلر، دیدى. چغوب کيتکانده حضرت مسجدنى کورسه توب يوردى.

۱۷۰۴ میلادیده) ایتونجه تربیه، انسانلرنی فضیلتلی، جمعیت بشریه اوچون فائدهلی، اوز مسکلهنده نباتلی - مهارتلی ایتوب یتشدرمک.

یونان حکمای قدیمه سندن افلاطون (ولادتی ۴۲۷ - وفاتی ۳۴۷ یلده مولد عیسی علیه السلامه قدر): یاخشی تربیه، بدنا هم روحاً انسانه قبول ایته آوردای هر کالاتی بیرکان تربیه دردی. فرانسوز سیاسیلر نندن تالیران (ولادتی ۱۷۵۴ - وفاتی ۱۸۳۸ میلادیده): «تربیه، انسانلرنی هم اوزلری هم جنس ده شلری اوچون ممکن بولغان ایگ فائدهلی بر درجه که مندرود» دی.

بالانی یاخشی بر تربیه ایله تربیه له مک اوچون: بالانرنگ طبیعی حاللری نیدن عبارت ایکن، توری قوت و قابلیتلرنگ طبیعی حالده نیچک اوسوب نیچک اوزگه روون هم نیندی قوت و قابلیتلرنگ حقیقتاً فائدهلی اولدغن، حیاتدن غایه نی ایدکن بلمک تیوش بولادر. بونلر اوچونده مستقل مریلرکه، علم حیات، علم روح، علم اخلاق اسمنده گی اوچ علمدن خبردار بولو لازم. علم حیات، مریلرکه، بدنتک و اول بدنده گی قوتلرنگ طبیعی حالده نیچک اوسوون و بو حال طبیعیک نیندی سیلر برله اوزگه روون. بنا علیه بدنتک نی صورت برله تربیه ایتله چکن بلدرگن علمدر.

علم روح. احوال روحیه ننگ - قابلیت فکریه، حسیه، اخلاقیه ننگ حال طبیعیده نیچک طوغانون و نیچک اوسکنن و بو حال طبیعیک نیندی سیلردن اوزگه روون، بنا علیه فکر و اخلاق ننگ نیچک تربیه ایتلور که تیوشلگن بلدرگن علمدر. علم اخلاق، خیر برله شرنگ نیدن عبارت ایکن، حیاتدن غایه نی بولغانون، سقسه سی تربیه ده نیندی غایه تعقیب ایتلور که کیره کلگن بلدرگان علمدر.

انسانتک ایگ اولگی مریلری عائله سیدر. چونکه بالانگ توغانندن باشلاب بر نیچه یلرغه چه آشاو، اچووی؛ یانو، طورووی؛ کینووی خاصه عائله سی اچنده بولا. ایگ اولگی محاکمه لری، آغان اخلاقلری همسی عائله سی طرفدن تلقین ایتله. بنا علیه، عائله، تربیه ده بر نیچی مؤثر اورنون توتادر. صوگره بو بر نیچی مؤثر یانیه. ایکنچی مؤثر قوشلادر، که اولده «مکتب» در.

مکتبده بالالر، بر طرفدن معلملر نندن درس و تربیه آلا. ایکنچی طرفدن آرقاداشلر نندن یاخشی یاخود یامان اورنهک آلا و شوشی تربیه و اورنهکلر که قاراب بر نوع عقل، بر نوع اخلاق قازانادر.

تربیه نه لی مکتبده گنده تمام بولمی بلکه حیاتک صوکیه قدر دوام ایته. انسانتک مکتب صوگنده غی ایگ قوتلی مریسی

یوری باشلی، تیز آچلا. اما، قایسی برلری بولارنگ بارنده یاخود بر نیچه سنده بیک صوگمه قالا. بعض بالانر کچکنه و قنده قوتلی، تازا بولاده زور ایغاچ ضعیفله نه؛ بعضلری مونگ کیرسنجه کچکنه لکده ضعیف بولسه لرده اوسکچ تازارالر.

انسانلر آراسنده، یهش وقتلر ننده زیرهک بولوب ده صوگره آکهر الانغانلرن، اخلاقی بولوب ده بوز و ققغه صابقانلرن، قار - تایغچی صبی فکر ننده قالغانلرن ده بایناق اوچراتورغه ممکن. انسانلر آراسنده غی بو تیگزسزک، بو اوزگه شلر نیدن کیله؟ بولارنگ کوبسی تربیه دن کیله. بو دعوانی اثبات اوچون شونی کورسه تور که ممکن: بز اگر بر اوک جنسدن بولغان دورت اورلقنک برسن، یومشاق، تیرسلی بیر که اوتور توب ده صو سیب تورساق؛ ایکنچیسن، قاتی، تیرسز بیر که اوتور توب ده صولاماساق؛ اوچنچیسن، یومشاق، تیرسلی بیر که اوتور توب ده برده صوسیمه. سهک؛ دورت چیسن، اول صولاب ده صوگره صولاماساق. . . . دورت یرده گی اوله ننگ دورت توری بولوب اوسوونده هیچ کنتک شبه سی یوق.

بو دورت تورلیک نیدن کیلدی؛ البته تربیه ننگ تورلیک نندن کیلدی. شونک توسلی انسانلرنگ ده تورلیلگی، بر حالدن ایکنچی حالگه آوی، تربیه لرینک تورلیلگ نندن، تربیه لرینک آووندن کیله. بنا علیه تربیه لرینه قاراب انسانلرنگ سعادته ایشولری ممکن بولغان توسلی بدبخت بولوب قالولری ده - یاقندر.

ایندی انسانلرنگ هر جهتدن مکمل و مسعود بولولری هر طبع سلیم قارشنده مطلوب بولغانغه، انسانلر سعادتلی توغروسنده بر فن وجود که کیترلمشدر، که اولده «فن تربیه» در. «تربیه» دن کوزه تلگن مقصود ایکی: برسی، تربیه له نوچی ذاتی اوز منفعتی اوز مسعودیتی اوچون یاراقلی قیلمق؛ ایکنچیسن، - انسان حال اجتماعیده یه شه گه نلکدن - اول ذاتی جمعیت بشریه سعادتلی اوچون ده یاراقلی، فائدهلی بر اعضا ایتمکدر. بنا علیه «تربیه» نی: «انسانتک بدن و روحن و آلوده غی قوت و قابلیتلرن هم اوزی، هم جمعیت بشریه مسعود یه شه رگه صلاحیتلی بر حالگه کیترو» دیب تعریف ایتلور. مذکور صلاحیتی اویره تکه ن فنده «فن تربیه» آتالور.

«تربیه» حقنده توری، تربیه عالم لرینک فکر لری: اسلام علماسندن غزالی (ولادتی ۴۵۰ - وفاتی ۵۰۵ هجریده): تربیه، انسانلرنی، هم الله تعالی هم اوزلری قارشنده غی وظیفه. لرن اوتی آلورلق بر حالگه کیترودر، دی. اینگلیز فیلسوفلر نندن جون - لوق (ولادتی ۱۶۳۲ - وفاتی

محیطیدر (۱). شونگ برله برکه تریهده «نفس» نك اوز اوزن تریهسیده یوق توگلدرد. بناء علیه تریه نك مؤثری لری، دورت ایدیکی آگلانشور. عائله، مکتب، محیط، نفس.

تریهده کی بو دورت مؤثر نك ایک مهمی، ایک قوتاییسی عائله در. چونکه، عائله تریهسی مکتب، محیط تریه سینک اساسی بولو اوستینه، مکتب محیط تریهسی وقتدهده غالباً دوام ایته. مونک اوستینه انساننک قای طرفه بورساکده بوررغه ایک جیکل وقتی، عائله تریه-نده کی وقتیدر.

مکتب تریه سینکده بر مهم جهتی بار، که اولده: عائله تریه سنده کی کیمچیلک لرنی بتره، ضرر لرنی آزیاتا آلویدر.

علی حبیب. «قازان».

تل و ادبیات اوقتو اصولری

انشا درسی نك مقرر سی :- انشا درسلرنک مقدمه سی شاگرد لرنی سویله شه بلو که اویره تودن باشلاو بولا. انشادر سنده کی ایک برنجی وظیفه و ایک برنجی شرط شول. چونکه بالارنک تل و سویله و افاده سی یقندر یاخشر ناسه، توزه تلسه؛ آنلرنک یازو افاده سینک و اصل انشاننک ده شول حدلی اول کاملله شه بازغانلغی کورله. شولای اوق اول بالارنی یاخشیلاب سویله شه باور که اویره قیچه توروب، انشا درسلرن موفقیتلی ره ووشده آلوب بازوب بولمی هم اوزندن کوتولگان فایده غه قطعاً ایرشلمیدر. قسقه سی - یاخشی یازا بلو، یاخشی سویله شه بلونک نتیجه سی بولغانن هیچ اونوتورغه یارامی.

بو حقدغه غی تجربه لر هم پیداغولرنی بر نقطه غه جیناب، شوندی قطعی بر قرار غه کیلترگان. تجربه اوستنده کی معلم و معلم لر من بوگا آیروجه دقت ایتسهر، بونی اوزلری ده آچق آگلایه چقلردر. بالارنی سویله شه بلو که اویره توده معلم و معلمه افتدی لرنک اوزلرنک سویله شه بلورنی برنجی درجه ده طوتولا. بو، اول حقدغه برنجی چاره هم ایک نق تاثیر ایتوچی بر واسطه در. شونک اوچون معلم لر و معلم لر بولدر آغانلری حدلی، بالارغه تل و افاده جهنتدن هر وقت اوزلری آچق اورنهک بولوب یورر که تیشیلور. بو توغریده نه زگنه بر اعتبار سزلق، نه زگنه بر مساهله ده اشنی بوزوغه یته چکدر.

جماله لرنی طولی هم آچق نه توده، سؤال و جواب لرنی درست، یکل و آهنکی قیلوب بیره آوده؛ سویله شه کی منطقی اورغی (۱) انساننک میشتندگی حالی؛ زمانی، مکانی، مسلکی، آرقاداشلری الخ. محیطی اولور.

احتمال، قایسیر مزغه بوده عجب تو یولور. احتمال، اوز تلمزده سویله شو (مکالمه) درسینه نی حاجت بار؛ بالار آسزده اوز تلارنده سویله شه بله سلم منی؛ سویله شو درس لری یت عریچه یا که روسچه کچی چیت تلار اوقوتفانده غنه کیرهک بولا، دیوچیلرده بولور. هر حالده بو فکر یا گش هم اوستدن یوزگاننک علامتدن باشقه نهرسه توگلدرد.

یاخشی تریه کورگان هم اچنده توزوک، صاف، یکک و ادبی تل بله سویله شه تورغان ییک آز مقدارده غی بلکه یوق حکمنده کی عائله لر منی چفاروب آلوب ده کوبچیلک تشکیل ایتکان توبه ن عائله لر منی و آنلرنک بالارن تیکشروب قاراساق، مکتبلر مزده سویله شو درسی کیره کلگینه هر قایومزنک ایمانی کاملله شه چک. بوگا ایمانلری ضعیف بولغان معلم لرنی تجربه سز- لک بله ن حکم ایتسه یا گلش بولماس.

مکتبده بالارغه نهچکه لب قارالسه کوبسینک اوز تلارنده درست سویله شه بله ولری؛ آگلانورغه تله گانلرن آچق، یکل هم طولی ایتدروب آگلانا آماغانقلری کورله. بونی هیچ بر معلم انکار ایتمه سه کیرهک.

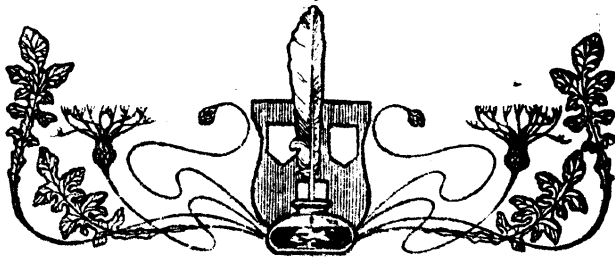
حتی بالارنک بعضلری عادی هم تلمزده قوللانلا تورغان بالغز و تارقوا سوزلر گده (مفرداتقه) یارلی بولالر. بالار بو حقدغه اوز محیطلری اچنده دائماً ملکه له نوب تودالر، دیب آنلرنک بوندی سوزلر که بای بولولرینه یولده قویق، لکن سوزلرنی ماتور و منطقی ره ووشده او یوشدره آلو، درست هم طولی جمله لر تزه بلو آنلرده قطعاً بولمیدر. چونکه آلا کوبرهک، جمله لرنک تمام کیسه کلری بله نکنه سویله شوب اویره نگان بولالر. آنلرنک کوبسی تیک آنا - آنلرنک و باشقه لرنک یارنی یورتی سؤال لرنه غنه جواب بیروب کونوککان بولالر. شونک اوچون آلا کورگانلرن ایشکانلرن حتی ایکی - اوج جمله بله نده آگلانا آلودن عاجز قالالر.

نلکری حقنده؛ یل بولمیرنگ (موسملرنگ) اسملرن، تهولک بولملری (ایرته، کوندز، کیچ، تون، تاگ)، آتهدده بولغان کون اسملری؛ اوستهل اورندق هم کرسی (پارتا) کیلرنگ نیندی اولوشلری (کیسهکلی) بولووی، آغاجلرده نهرسلر و نیندی اولوشلر (تاسر، اوزهک، بوتاق، یایراق کیلر) بولغاناق طوغریسینده سؤال قیلنور.

شولای اوق، تیمردن، آغاجدن، پیلادن، کاغددن، باقردن، کوموشدن، قالایدن، آلتون وسائرهدن یاصلغان نه بیرلر حقنده صورالور.

بالار بولارنی یعنی نه بیرلرنگ اسملرن یازودن بورون تلدن نه تیوب چغارلر، تلدن نه یتکان چاقلرنده سوزلرنگ حرفلرن - تاوشلرن آچق چغارتوب، اورغیلرن تمام برینه یتکرتوب درستلهب نه یتدروکه آیروچه دقت ایتلور. (سویله شو درسی ده شول طریقه باشلانور). (آخری بار).

معلم عبدالرحمن سعدی. «یکاتیرینبورغ».

مطبوع اثرلر

عقیده اسلامیه. مرتبی منور قاری بولوب فارسچیغه ترجمه و نشر ایتوجیسی حاجی معین ابن شکرالله در. «سمرقند» شهرنده «گزاروف و شرکاسی» مطبعهسینده تاش باصمه برله ۳۶ بیتده باصلغان.

صوغش. علم الدین افندی شرف اثری بولوب مندرجیسی اوشبو نرسهلردن عبارت: صوغش قه سیبلر، صوغشچی حکومتلر، صوغشنگ بارشی، خلقنگ صوغش قه قاراشی، مسلمانلرنگ صوغشده طوتقان اورنلری و باشقلر. «زمان» کالینداری قولنده ۶۷ بیتده باصلغان. کاغدی یاخشی، اشله نووی نفیس، رسملری بیک کوب. بوچتسی برله برلکده بهاسی ۲۶ تین.

دیگر آسنی. خیالی بر حکایت بولوب محرر و ناشرلری ذکی جان افندی شاه گراف در. ۸۴ بیتدن عبارت بولغان بو اثرنگ

بوگا بزنگ کوب عائله لرمزنگ بالالرن (ادبسنلک دیب اویلاب) سویله شودن طیولرن؛ شول سبیلی بالالرنک کوبسی مکتبکه کیلگج سویله شودن قورقوب، بزکه سوزنه یتورکه ده قیوسز- لانوب تورولرنده اوستهرکه کیرهک. منه بو یاقندنده سویله شو، بالالر بلن ایرکنچه که بله شو درسی کیره کلگینه دلیللر بایتاق.

شونگ بلن برکه، بالالرده فکر و معلومات آرتقان صاین و خیال هم تعریفیلرنک دائیره سی کیلکه یووی نسبتده آنلرنگ کیلیرهک وادیرهک تعبیرلرکه، صرف - نحو یاغندن درسترهک افاده لرکه محتاج بولا بارولرنده شبهه یوق. آنلرده بوندی ملکه- لرکه احتیاج کون صاین دیهرلک آرتا بارا.

بو احتیاجلر ایسه، درس وقتلرنده غی سویله شو، سؤال و جوابلاشو بله نکنه اوتولوب یتمی. بو حقده کیره گنچه ملکه له نو اوچون، البته اوزینه آیرم سویله شو هم که بله شو درسلری بولولازم. عادی و عوامی تلمز بلن، ادبی و علمی تلمزنگ آراسن یاقنلاشدررغه، بونلرنگ آراسنده غی زور آیرمانی آرتوب، تلمزنی و ادبیاتلمزنی کاملله شددرکه تلهو هم خلقلرمزنگ شوندی یولغه کروب کیتولرن امید ایتو هر قایومزنگ برنجی امللرندن بولاجغینه شبهه ایتلمیدر. منه بو بیوک و ایزگی املکه ایرشو اوچون یول حاضرله و دخی، باشقلردن بیگرهک، ملی مکتبلرنگ وظیفه سی بولورغه تیوش. معلم و معلملرمز مکتبلرده بو توغریده نق طرشسلر، موگا بالالرمزنی کیره گنچه ملکه له ندرسلر، شول دائمی ملکه آرقاسنده بالالر، البته ادبی تلمز که یاقن بولغان بر تل بلن سویله شوب یوروکه هر وقت اوزلرن مجبور کوردچکلردر. سویله شو درسی ابتدائی برنجی صنفدن هم برنجی درسدن اوک باشلانوب هر صنفده دوام ایتدولورکه تیوش. اصل انشا ایسه ابتدائی برنجی صنفنگ صوکنی بولمنده یعنی الفبا تمام ایتابوب قرائتکه کرشلاگج هم بالالر درست و شما اوقوغه بر آز الشقاج باشلانور.

انشا تحریفلری اول، سؤال واسطه سی بلن، بالالرنک اوز نه یله نه سنده بولا تورغان نه بیرلر و حیوانلرنگ اسملرن نه یتدروب شونلرنی یازدرو بلن باشلانور.

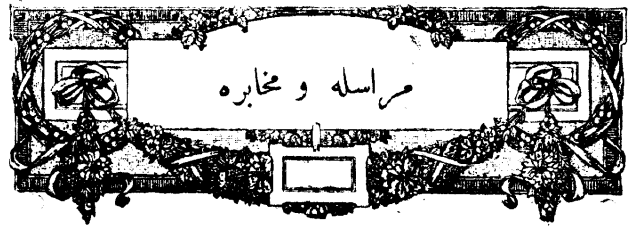
مثلا اول مکتب اچنده کی نهرسلردن باشلاب، اوقو نه بیر- لری، بالالرنک اوزلرینه معلوم بولغان یورت هم اوی اچنده قوللانلا تورغان نهرسلر وقوراللر، یورت حیوانلری هم قوشلری بالقلر، حشراتلر سویه کسز واق حیوانلر (насъкомые)، آغاجلر، یمشلر هم آشلقلر حقنده صورالور بالالرنک کوندز هم کیچ کوکده نهرسلر کورگا نلکلیری؛ جهی کونده باغچلرده، اورما- نلرده، بولونلرده، اپگنلکلرده نیندی نه بیرلر کوروب یورگ-

اولچاب قاراسه لر بتونلای آلائی توگل بلکه اون قاداق آورلندهغی تری بالقی تاسدهغی صوغه صالحاچده اون قاداق آوراغان. پادشاه اوزی بو اشئی عالمونک عقللرینی، ذهنلرینی صنار ایچون یوزی شولای ایتنکان ایکان. شول قیلدن: «یاگا فلرکه کوره جنلرنک آدملرکه تاثیرلری بارلغینه هنوز دلیل تابلمی» دیه چک اورنده: «یاگا فلر، جنلرنک آدملرکه تاثیرلری یوق دیب اثبات ایتلر» روشنده بیرلگان بولماسه یارار ایدی. یاگا فلر اوزلری میقروپ عالمینی اثبات ایتوب طورغانلری حالده «جنلرنک تاثیرلری یوق» دیب نیچوک دعوی ایتسونلر؟. میقروبلرنک «جن» عالمندن ایکانلگی حاضرنده افکار عمومی حکمینه کروب بارادر. بو بر، ایکنچی دن قر آن اسطلاحنده «شیطان» سوزی روحانی عالمکه کنه خاص توگل. مجاز وکنایه بولمیچه بلکه حقیقی معناسی برله «شیطان» سوزی روحانی و مادی نرسه لر تنگ هر برینه ایتوله در. لغت عالملرنک استاذلرندن بولغان بر ذات: «الشیطان اسم لکنک عات متمرده من انس و جن و دابة» دیمشدر. شولای بولغاچ مذکور ایتلردهگی «شیطان» نی روحانی نرسه که خصالده یاگا فلرکه قارشئی کیلوی برله بحث ایتارکه اورن بولماسه کیرهک. (۲) سدوم، شهرینک اورنی «لوط کولی» ننگ تون طرفنده ایدی، دیلر. (۳) خضر و الیاس پیغمبرلرنی کورگانمز و کورگان کشیلرنی ده کورگانمز یوق. شونک ایچوز آنلر حقنده خبر سویلرکه قولمزدن کیلمی. صحیح البخاری ده بولغان بر حدیثدن آنلرنک وفات بولغانقلری آگلاشلا، مناقب و کرامات حقندهغی کتابلرغه کوره آنلر همیشه ترک بولوب دنیاده یوریلر. حدیثی آده طووجیلر طبیعی آنلرنک وفات بولغانقلرینی سویلر، حدیث کتابلرینه کوره مناقب کتابلرینی آده طووجیلر آنلرنک ترک ایکانلگینی اعتقاد ایتلر. (۴) یاچوج و ماجوج حقنده بولغان «مفسدون فی الارض» سوزینک قایسی یرندن: «یاچوج و ماجوجلر آدم ایتی آشیلر» دیگان مهنا آگلاشلادر؟. اول آیت، قرآن کریمده بر طائفه ننگ سوزلرینی حکایت گنه ایتدر. آنلر شول وقته مفسد بولغانلر در، لکن «مفسدون فی الارض» دن منگولک که شولای بولورلر دیگان معنا چیقمی. آنده استمرار، دوام و تأییدکه دلالت ایته طورغان نرسه یوق.

فازانه. قبرده سؤال، سریان تلنده بولاجق دیب سوز بار. امام سیوطی ده اوزینک مشهور «رجوزه» سنده «ومن غرب ماتری العینان - ان سؤال القبر بالسریان» «اقتی به شیخنا البلقینی - ولم اره لغیره بعینی» دیمشدر. ایندی سریان تلنده بولغان سؤالغه اول تنی بلماوچیلر نیچوک جواب برلر؟ بو طوغروده کتابلرده

حق ۲۰ تین بولوب قازانده «ملت» کتبخانه سنده همده مؤلفنک اوزنده ساتولادر.

مالمزه ۱) یاگا فلر، جنلرنک آدملرکه تاثیرلری یوق دیب اثبات ایتلر. حالبوکه قرآن کریم ایوب پیغمبر قصه سنده: «انی مسنی الشیطان بنعب و عذاب» همده ربا حقندهغی ایتده: «کما یقوم الذی یتخبطه الشیطان من المس» دیب جن و شیطانلرنک تاثیرلری بولونی آگلا تادر. یوقسه آنلرنک تاثیرلری یوقلر حقنده دخی ده قوتایرک نقلی دلیلر بارمی؟ (۲) قرآن کریمده ذکر ایتوله طورغان «اصحاب الایکه» قصه سندهغی «سدوم» شهرینک اورنی قایسی یرده ایدی؟ آنک اورنی بو کونده معلومی؟ (۳) خضر و الیاس پیغمبرلرنی بو کونده ایسانلر دیب سویله و بیک مشهور. شوشی سوز درستی و آنلرنک شجره خلدن تناول قیلورلری سیندن دنیاده منگو طورولری حقندهغی خبرلرنک درست سندلری بارمی؟ (۴) اوچونچی «شورا» ده یاچوج و ماجوج حقنده آنلرنی روسلر دیب ده، تاتارلر دیب ده ایتوچیلر بار دیووی اشانورلق سوزمی؟ چونکه قرآن، آنلر حقنده «مفسدون فی الارض» دیب تعیر قیلدر. آلائی بولغانده آنلر وحشی و حیوان حکمنده و آدم ایتی آشاوچی مخلوقلر بولورغه تیوشلی ایدی. شوشی سؤالدرمزینک جوابلری «شورا» ده یازلسون ایدی. جان کونروف «آخونی».

سؤال: ۱) بر پادشاه، مشهور عالملرنی اوز حضورینه حیغاندن صوگ: «زور بر تاسغه صو صالوب میزان برله اولچانسه، سوکرده دن شول صوغه اولگاج اون قاداق تارتا طورغان بر بالقی صالونسه، هیچ بر آورایمی، تری بالقنک بارلنی برله یوقانی آراسنده آیرما کورلمی، مونک سببی نیندی نرسه؟» دیب صورغانده عالملر برسی برسندن اوز دروب حکمتلر بیان قیلغانلر. و فلسفه که چوموب بیک کوب سرلر اظهار ایکنلر. سوز که برده قاتشمی او طوروجی بر آدم، بیک کوب وقتلر اونکاندن صوگ: «واقعه بو، شولایمی ایکان؟» دیب تجربه قیلوب کوررکه قرار یرکان و شول مجلسده صواب قاراسی کیلگانلکنی بیان ایکان.

بلوچي مسلماندن صادر بولماز. آندی فکر، عقلی آدم باشنده يورماز. شوننگ ایچون مذکور شعرنی سویله وچی آدم غیبی یا که جبری مذهبه منسوب بر غوی آدم بولور، اگرده معتبر بر آدم طرفدن صادر بولغان بولسه هفوم و ذلت که، عبث و لطیفه که حمل قیلورغه تیوشلی.

♦♦

کیرکی. بر ابراهیم اسملی کشینگ احمد، حسن، زینب اسملرندده اوج بالاسی بولا. احمد، اتانندن مقدم اجلی یتوب ئوله. برسی اوغل برسی، قز - ایکی بالاسی قالا. احمدنک وفاتندن صوگ آتاری ابراهیمده ئوله. ابراهیمنک میرائینی تقسیم قیلغانده احمدنک بالالارینه میرائیدن الوش چیغارلمی. میرائیدن محروم ایتهلر. اوشبو صورتده میرائیدن محروملر جبرسنهلر. میرائیدن محرومیتلرینک شرعی بولوونه اشانوب تمیلر. میراث تقسیمچیلرینی عییلر. بونگ مثاللری کوب بولسه کیرهک. شونک اوچون اهل علم بولغان «شورا» اوقوچیلرندن خصوصاً الوغ عالمز موسی افندی یگییف جنابلرندن اوشبو توغورده شریعتنک قرارینی ایشتوب بله- سیمز کیله در.

احترام ایله عبدالرحمن فخری . «بخارا» خانلغنده .

♦♦

کرمه. قرآن کریمنی تجوید قاعده سسی بلهن اوقو، قایسی زمانده کم طرفندن چیغارلغان؟ «من لم یجوید القرآن فهو- آثم» صحیح حدیثمی؟. درست حدیث بولسه «تجوید» دن مراد نیندی نرسه، «حرف اوزگهرسه معنی ده اوزگره» دیلر: تجویدچه ییک کوب حرفلر اوزگهرتله. بعض حرفلر بو تونلی آلشدرلا ییت. شوشی سؤالغه عربیات عالمرندن جواب کوتهم .

نوشران یاوشف.

مطالعته

«جدیدی مکتب» ده

بز شهردن چقغانده ایکندی وقتلری بولوب، هوا جلی ایدی. «یافراق قدرلی» ایری قاربورتوکلری اورامده یوروجیلرینک اوستلر قار بلهن طوتورساده اورامده یوروجی کوب ایدی.

برر تورلی سوز کورلمی؟ ۲۰) «اذالمعالم یحاق سعیدا من الازل فخاب مریه وخاب مؤمل»، «فموسی الذی رباه جبریل کافر- وموسی الذی رباه فرعون مرسل» دیگان شعرده کی اولگی موسی دن مراد نیندی کشی و شوشی سوزنک مضمونی درستیدر؟ . سؤالرمنک جوابی «شورا» ده یازلسون ایدی . زین الله الحسینی.

سؤال: ۱۰ قبر سؤالی حقنده حدیثلر کوب بولسه ده آنک کیفیتتی حقنده تفصیلات کورگانمز یوق. موندی مسئلهلر حقنده بندهلرنگ وظیفه لری تسایم محضدن عبارت بولوب شوندن باشقه سینی تیکشیررکه تیوشلی توگل . آنلرنگ کیفیتلری الله تعالی نک اوزینه- کته معلوم بولغان سرلردندر. باقینی زور بر عالم بولسه ده بو طوغورده یوقنی سویلی، فتواسی ده فضولدر. موندی مسئله ده فتواغه نیندی حاجت بار؟ اگرده بره و علمی مسئله ظن ایتوب صورغان بولسه آگا: «سینگ دینگ و دنیاک ایچون کیرهک نرسه لرنک بارد، شونلرنی صورا، قبر سؤالی و قبر عذابی کیفیتلرینی بلو برله الله تعالی بندهلرنی تکلیف ایتکانی یوق، بو طوغورده وظیفه مز باری الله دن یاردم صورا و دن غنه عبارتدر» مضمونده جواب بیررکه کیرهک ایدی. الوغ کشینگ یا ککشووی بتون ملتک یا ککشوونه سبب بولونده غنی حکمت اوشبودر. عصر مزده بولغان عرب عالمرندن بری سیوطی یتلرینی «ومن سخیف ماتعی الاذنان - ان سؤال القبر بالسریان»، «افقی بهذا شیخنا البلقینی - وهو حدیث کذب و مین» روشنده اصلاح ایته و بورونغی آدملرنگ شوشندی معناسز و حاصلسز نرسه لر برله مشغول بولولرینی، اوز وظیفه لری بولما- غان اشلرده مجرد ظن و تخمین برله سوز سویله ولرینی (فتوی بیرولرینی) ایکنچیلری شونی «شیخمز شولای فتوی بیردی» دیب گویا جبرائیل فرشته سوزی شیکلی ییک یوقاریدن طوروب سویله ونی تریف و تقییح قیله در. حق ده بار. ۲) شعرده مذکور بولغان صوگنی «موسی» دن مراد قرآن کریمده ذکر ایتوله طورغان «سامری» بولسه کیرهک. بعض مفسرلر قایدن آلوبدر شول سامری ننگ اسمینی موسی بن ظفر دیب تریف قیله لر. شعرنک صاحبی کیم ایکانلگی بزگه معلوم بولمادی اما مضمونی بوزوقدر. چونکه «سامری» نی جبرائیل فرشته تریه ایتووی درست نقللر برله ثابت نرسه توگل. اول سوز بتونلای جزاف بر دعوی بولونندن اوستون جبرائیل کبک حرمتلی بر فرشته نی استخفاف قیلو بولادد. اگرده جبرائیل، آدم بالالرینی تریه ایته طورغان بولسه اول وقتده آنک تریه ایتکان کشیسی، سامری بولغان موسی توگل بلکه پیغمبر موسی بولور. «فرعون تریه ایتو سبلی موسی پیغمبر، رسالت منصبه کوتاردلی» دیگان سوز اوز دینتی یاخشی

*.

آلوده، قاباسينه بز توقتاغان اويده گنه اوط بار ايدى. كوچر، قارا بيهسى قولنلاغان يلنى بو آلوده بولغانى بارلغن، شوندىن جامالاب بزگه كيره كللى يولدىن اونيش چاقمرلر چيتكه كيتكاملنگمزننى سويله گاج، جاتوب چقارغه رخصت صورار اوچون اويگه كروب كيتدى.

مىنى قارشى آلمان كشى، اير اورطهسى، قارا صاقالى، ميغن قرغان بولوب - اوستينه اوزون آقلى كولمك اوستىدىن اوزون كامزول آياغينه چيتك اوستىدىن آق ييما كىگان ايدى.

اويگه كرگانده بورنغه يك آچى بر ايس كردى. ايس، بزنگ ايسكى مدرسه لرده چقا طورغان ايس ايدى. ايشك ياننده يورى طورغان بر خاتون، بز كرگچ چارشاو آراسينه يه شرندى. چولپى طاوشلريغنه ايشتلوب قالدى . . .

كروب اوطوروب ايسه نلك صالوق صوراشقاج بز، بر برمزننى طانندق. مين اوزمنك قايدده ايكافنى بلدم. بز، حاضر كچكته رهك بر تاتار اولنده بولوب بو اوى شول اولنگ مکتبى و معلم ننگ كوارتيراسى، بزنى قارشى آلمان قرغان ميقتلى كشى معلم ائندى، بز كرگانده چارشاو آرتينه يه شرنگان نهرسه، آنك ريفقهسى ايكان. مين كوزلرمنى يورتوب اوينگ بويون ايكى اولجب، - نيكشروب چقدم. اوى كوادراتى ۷-۸ آرشين زورلقده، دورت تهره زملى ته به ننگنه. ايشكدن كرگچ اوڭ ياقده له گن، قومغان. صاماوور كى نهرسلر؛ صول ياقده قزل چارشاو بلدىن ياسالغان بولمده كچكته سهكى؛ اورطهده زور بيچ، آرطنده زور آياقلى اوستمل و اوطورنچلر. قالغان قسمى ايدى بولوب، ايدنده بر نيچه ته به نهك اوستلار. اوينگ اچى عموما، باشيگه بره ر اش توشمه گانده، قيناسه لرده كره سگ كيلمه سلك كوگلسز و يه مسز. استيناده كى بوره نه آراسنده غى موكلر آق بالچق بلن صلانغان، آنك اوستىدىن يازولى آق كاغد بلن ياشترلغان؛ تهره زه دن آفغان صو بلن استينانگ توبه ن قسمى بوتونلاى چلانغان. معلم ننگ اوسته لى اوستنده بر نيچه قزل باشلى طاستمال، چيگان ياولقغه تورولگان چالما، قارا صوت، قاورى قام. آنده غى كتابلر آراسنده ايمان شرطى وبدواملر بلن برگه تاريخ انيا، بدأ التعلیم، تجويد كيلىر بار.

استيناگه آصولنغان قارا طاقطا مينم دقمنى جلب ايتدى. لکن طاقطانگ آرتينه اوزون بر چيق قسترلغان ايدى . . . مينم نيچكده تيزرهك معلم ننگ فكرى و اوقواصولى بلن طاناشام كيه باشلادى. معلم ائندى بزگه جاي حاضرله دى. اوستينه بر تاريكده بلن كليندر. بر چنایاق تاريكده سى بلن جيمش كيتروب قويدى. بز معلم ائندى بلن يك اوزاق سرله شدك. اول آسانا

آلار هر قايسى شادلقلى شاولاشوب قالدیلر. مين كوبدن بيرلى طوروب ايه له نگان، كوب طانش بلشدر باصاغان شهرنى قالدروب كيتوومنگ آچى تاثيرى آستنده شهردن چغوب كيتدم.

شهردن چقعاچ كوچر، قكغراولرن چيشه رايچون آطلرن طوقتادى. مين شهر اوستينه تاغن بر مرتبه قارادم. قویی يوا تورغان قار آراسندن شهرنى كوروب بترو ممكن بولماسه ده، مهابت وعظمتلرى بلن بتون شهرده كى بنالرغه خواجه بولورلق قزلر كيمنازه سى وربالنى اوچيلشچه بنالرى كورنه لر ايدى. كوچر:

- بارين! ته مكي تارتورغه يارى توغاندر - ديب ميندن رخصت صوراعاچ ماخوركاسن قايزدى. و اوزغان يل يك شهب چيره ن آيفرى بولغان، بيچاره ننگ بر آياغينه صو توشرگچ يك اوچوزغنه صاتقانون، آندن صوڭ اول اط قولدىن قولغه كوچب آخرده ايكى يوز صومغه بر آلياوت آلمان، حاضر ايندى اول اط بلن آلياوت قزلريغنه كاتاسه ايتدن سويله ب آلدى. تاغن بر نيچه اوزينگ قولنه كروب چقان آطلر تاريخن سويله سه ده مينم آرنى طكلاسم كيلمى ايدى.

آطلر ننگ بر كويگنه يورتوب بارولرى، قكغراونك ايرننگانصمان شالتروى، كوچر ننگ اوز بانده ايك موفيتلى نلله نيندى موگليراق طاوش بلن نه ليدن نه لى آطلرينه چقروى، آطلرينه شولدرر طاققان، چانالرينه بوش ميچكدر تويه گان قارشى كيلوچيلرننگ چانا اورده چلرى بلن بزنگ چاناغه قاغلوب، قاغلوب كيتولرى اوزه گكه اوتهرلك بر موگسولق تشكيل ايتو و مينم خياللرمنى يك يراقلرغه آلوب كيتو ايدى.

*.

كوچر ننگ: - بارين، آداشدق ييت! - ديب چقراغان طاوشينه اويغانوب كيتدم. تون بولغان، قوتلى بوران چقان؛ آطلر ايكيسى ده مونلرنندن قارغه باتقانلر. بز كوبدن ايندى اولى يولدىن چغوب كچكته يولغه كرگانمز، كوچر صاتاشوب بر چوقورغه كيلوب توشكانمز ايكان.

بز ايكيمز ايكى ياقغه يول نزلرگه كيتدك.

بر نيچه ساعتلر آزابلانعاچ، آطلر توقتاغان ييردن بايتاق يراق بر ييرده ماياقلر كوروب، يولنى تابدى. آطلر نى تواروب مگ بلا و مشقت بلن يولغه چقارعاچ ايله بكنه شول يول بله كيتدك. بو يولنگ بزنى قايدده آلوب بارغان بر خدای اوزينگنه بله. بز ياخشيفنه طوكغانده ايدك. مينم الكده نوڭ فوزغالا باشلاغان نيرؤامنى بو كوگلسز واقعه بتولنه لى قوزغاتدى. مينم اچ پوشا ايدى.

ئلہ نیچک ایتوب اوچ آلاسی کیلو حس ایتدم . تاغن ئەللە نیسلر اویلادم . لیکن مینم قولدن برسی دە کیلمی ایدی . . .

آنک سینگز یل اتلەندگی مکتبندە مین بر ساعت او طورغاچ دە طوبدم . تیزرەک کیتەسی کیلە . لیکن بزنگ اوچون یاقترغانچی کیتونک امکائی یوق ایدی . بردن مینم آرتق اچ پوشووی ، ایکنچیدن استینادەگی غیر متاهی قاندا لارننگ بزنگ یوقلاغانی کوتوب طورولری میگا بون یوقلاونی دە امیدایدرمی ایدی . نیچک تون اوزدرو مسئلەسی مشکللەشدی . اشلەرگە اش ، اوقورغە کتاب یوق . اوستەل اوستندەگی کتابلرنی نیچە قات قاراب چقسامدە اوقوسی کیلورلگی تابلمادی . آبتراچ استیناگە تزلگان ایسی کالیندار کاغدلرن اوق باشلادم . آلازدەدە برسوز . روحنی کوتەررلک نرسە طابیم . آلازدە اوقولوب بتدی . تاغی تیک او طورغە توغری کیلیدی . مین تیک او طورام . باشقە ، برسی آرتلی برسی ئەللە نیندی کوکلسز اویلر کیلە . صووق بولسەدە تیرایم . پورەگم بر طوقاوسز سیکرە ؛ جغوب قاچاسم کیلە . جیتەسە تاغن یاقا طولی قاندا قانمنی اچەر . . . اگر اول مینوتلرنی تورمەدە اوزدرسام شبهەسز ، ئەللە نی قدر جیکل اوزدرغان بولور ایدم .

کوچر : اط جیکدم . دیب قچقراچ معلم افندی دە طوردی . دوستانە صاو بوللاشدق . جای اچکاغز اوچون آچە بررگە نیقدر طرشمامدە موفق بولا آمادم . شولایدە آچەمنی ئەلیگنە یوقیسندن طوروب ایدە ندە یوری طورغان بالاسینە « صدقە » یوللو بیروب قالدردم . آگار معلم افدینکدە کوکلی بولدی .

•••

طشده بوران طوقتاغان . هوا آچق لیکن صالقنچە . مین جاناغە او طورغاچدە قومسز لایوب . صاف هوانی ایسنەب راحتلە نسەمدە . ئەلی کوکلسز منظرە لرننگ تأیری هماندە مینم پورەگمنی طرنی ایدی . . .

«حطی»

محرری : رضا الدین بن فخرالدین .

ناشری : « محمد شاکر و محمد ذاکر رامیفلر » .

Дозволено военной цензурой.

جدیدلکگە خلاف توگل ، موللا ایرک برسە بتوناهی جدید بلەن اوقتماقچی دە بولا . حتی اول مکتبن قدیمی دیب آطاسی کیلمی ، جدیدی مکتب دن صانی . موانە ایندی آقرونلاب شاقئای جدیدلک کرئکان : تجوید اوقوتا ، تاریخ انیاء بیکلەتە ، بالارغە روس حرفلری دە طانتقالی ایکان . اول ، زمانە کشیسی بولورغە بیک یاراتە . باشلرچە سوز آراسینە روسچە سوزلر قاتشترغەلی . لیکن آلازنی بیک اورونسز و بوزوب استعمال ایتە « بزنگ مکتب ننگ بولای بیزابرازی بولووی عین ترتیبسز لکدن کیلە » دی .

ایندی اول بو مکتبندە سینگرنچی یل معلم بولوب طورا . وظیفە طوغر و سندنە صورغاچ . بر کشتی طرفندن دە مخصوص وظیفە بیرلمەدن ، محلەدن کیلگان نقل صدقە و زکات کی نرسە لر بلەگنە عائلەسن تریبە ایتدن و جای کونی بعض شهرلردە لیمونلر بلەن سودا قیلدن سویلەدی . معلم افندی سوز آراسندە بزنگ آرادە اشسز لکننگ عجب درجەدە مقبول ایدکندن زار لایوب آلدی :

— موانە بو کچکنە گنە اولدە ملا ، مؤذن ، صوفی ، قارت ملا اوغلی و بیشنچیسی مین — باریمز دە کچکنە گنە محلە آرقاسندە طوقلانامز . آچلی طوقلی کون کورسە کدە باشقە چە کسب قیلونی اویلا میزدە ، دی .

ملا ندە زار لایوب :

موانە ایندی بزنگ نیندی طورمشلی ایکنمزنی کورەسک ، ئە ملا شولای دە بزنی کورە آلمی ، کونلەشە . تورلیچە آچی سوزلر یشتدرە . اگر محلە خلقندن قورقماسە قووب حیبرر ایدی ، دی . معلم ، نی قدر طویاس ، نی قدر نادان بولسەدە ، آندە ماتینە خدمت ایتو ، شول اول بالارن آغار تو فکری بار . بو آنک هر سوزندن ، هر حرکتدن بلنوب طورا . مین چنلابوق آنی قزغاندم ، قولمدن کیلسە ئەللە نیندی یاردملر ایتمە کچی بولدم . شوندی قباحت آلاچە اچندە ، شوندی قبردن قورقنچلی روحسز بیردە ، شوندی آغولی هوانی ایسنەب ، اوقتو یولندە کوکرەگن چرتکان معلم افندی ایچون پامتنیکار یاصاتوب ، بوتون دنیا کشیلردن رحمتلر ایشتدرەسم کیلیدی . فقیر لکننگ چیگندە بولوب اوقتو یولندە بر آیاغی بلەن قبرگە باسقان ضعیف معلم ننگ آقق تلم ایکمەگن کونلەوی ایچون ملادن

«شورا» اورنبورغره اولدە بشمە کونردە بر هیفقاہ ادبی ، فنی و سیاسی مجلە در .

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЕ: НА 2-й СТРАНИЦЬ ОБЛОЖКИ 30 КОП., НА 3 и 4 СТ.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА
Адресь: г. Оренбургъ, редакция журн. „ШУРО“

آبونە بدلی : سنهك ۵ ، آلتی آیلق ۲ روبلە ۶۰ تین .
« وقت » برلن برگە آویچلرغە :
سنهك ۹ ، آلتی آیلق ۴ روبلە ۶۰ تین در .

«شورا» ننگ برنجی مارتده چقغان نومیرنده اسماعیل الجفیری افندیگ «اویا آتا شهرنده ایسی اثر لر» اسمی ایله یازلغان بر خبری باصلغان. بو خبرده ایضاحقه محتاج اوشبو نقطه لر کورنه:

(۱) آندغی مشهور قبرلردن برسن (خلق تلنده اولیا قبری دیلر ایکان) چیگز خان بالارندن «قارا خان» قبری دیسزم. چیگز خان نسلندن قارا خان اسمی بر خان بولوون بز ناریحلرده برده کوره المادق. مگر چیگز ننگ بالارنده قارا خان اسمی بر خان بولغان (۱). سز قارا خان ننگ چیگز بالارندن بولوون قایسی تاریخده اوقودگر؟

(۲) طلاس صووی بوینده قارماق صالوب یورگنده بر بالانگ، آلتمش آرشین اوزونلقده، ۳ - ۴ آرشین کیلکده بولغان تیری اوستینه یازلغان بر اثر تابقانی یازغان. اسماعیل افندیگ تخمین قیلوونه قاراغانده اول اثر، خط کوفی ایله یاخود ایسی تورک یازووی بولغان اویغور یازوی ایله یازلغان بولورغه تیوش. ۶۰ آرشین اوزونلقده ۱/۴ آرشین کیلکده بر تیری طاسماسی قوراو ایچون آزدن اوتوز قوینگ تیرسی کیرهک. هر قوینگ تیرسی بر قاداقدن غنه بولسه ده ۳۰ قاداقلق بر اثر بولا. آنی توگره که ب تورگنده قولاج یتمه سلک بر بوره نه یوانلغنده بولا (۲). شولقدرد الوغ نرسه ننگ بیک کوب زمان. قارماق سالغان بالاغه کورنورلک یرده طوروونه کوکنگ اشاناسی کیلمی. بوندی اثر لر، بیک تازا، بیک قوری یرلرده گنه اوزاق صاقلانوغه ممکن. مینم شیکلی باشقه لر ننگ کوکینه ده شوندی شیک کیلوگه ممکن کورنه.

(۳) اونوتلوب بتکان، الوغ بر اسلام کیمیا گیری ابو اسماعیل الحسینی بن علی طغرائی ننگ اثری بولغان بر کیمیا کتابن کورگه نلگن یازا. اول کتاب حقنده غی توبه نده گی جمله لر مینم دقتمنی جلب ایدی:

«حاضرده مقبول کیمیانگ اساسلری بولدی کیمی آتون یاساو، آتا آنا صوون آوب بالار اوسدرو کیمی قیونراق مسئله - لر نیده اثبات ایته».

(۱) احمد رفیق افندیگ «بیوک تاریخ عمومی» نده هم «تاریخ رشیدی» ده.

(۲) اشاناساگر ماغازینغه باروب قالچه غنه بولغان ۶۰ آرشینلی پوستاو تورگه گن کورگر.

بو جمله نی اوقوغاچ توبه نده گی سؤاللر خاطرگه کیله: (۱) اول زمانده، بو زمانده دستور طوتلغان کیمیانگ اساسلری بولوب بتدی میکان؟ حاضرگی، فوتوغراف، تیلغراف کیمی کوز آلمزده خدمتمزده تورغان کیمیا اصولری شول زمانده بولغان میکان؟ (۲) حاضر کیمیانگ اول زمانغه نسبتا بیک ترقی اینکانن کوروب طورامز؛ شولای بولسه ده کیمیا اصولی بلهن آتون یاصی المیلر هم آتا- آنا صوون شیشه گه سالوب قویوب آدمده یاساغانلری ایشتمی. اول زمانده شولایوق آدمنی هم آتوتنی قول ایله یاساغانلر میکان؟. یاصی الماغان بولسه لر، شول عزیز کتاب هم شول الوغ کیمیا گیر حقنده «یوقنی یازوچی ایکان دیب» شبهه گه توشو ممکن. آلی وجود که چقمی قالغان بولسه لر آنی «کیمیا» دیب آتاویک درست بولمسه کیرهک. اسماعیل افندیگ: «وقتم مساعده ایتمه دکندن تونله ی مطالعه ایتوب چقا الماسامده حاضرگی زمانده ده یوز قزارماسلق، حتی حاضرده ده آگلاشلماغان مسئله لر بارلغن آگلام» دیگان جمله سینی اوقوغاچ اوزمزنک زمانده ده مجهول بولوب یاتقان «کیمیا گیر اسماعیل» بار بولوون بلوب بیک سویندم.

صابر عبدالمنف. «طوقاق».

اداره رده:

اورن قالماغان سبیلی شرق غه عائد یا کا اثر اسمی مقاله بو عددگه کر می قالدی.

□ قل سلیمان افندی جیرانچین گه: بابر نامه ننگ قایده صاتو- لغانغی بزگه معلوم توگل.

□ بخاراده صدرالدین افندی عینی گه: «مشهور ایرلر» مجموعه- سینگ برنجی جزئی بولغان «ابن رشد» اسمی اثر ایندی بو کونده صاتلوب بتکان بولسه کیرهک. قازانده «ملت» کتبخانه سینه یازسه گر بلکه برر نسخه تابوب ییازر.

□ امام سلیمان افندی کارو کوف گه: سزگه محررنک اوز اسمندن خصوصی جواب یازلدی واوزگر کورستان آدرسگر برله ۱۰ تینلک مازقه کرنی یابشدرلوب بیارلدی. شول خط سزگه تابشرلماغان ایکان. خطده: «ناشر تابا آله گز مستقل رساله ایتوب باصدروگر یاخشی بولور، اگرده ناشر تابا آله گز، بزگه بیارر سز، بز آنی معلوم کتتاب غه درج قیلورمز» دیولگان ایدی.

Ш У Р О

№ 8.

АПРѢЛЬ 15 = 1915 ГОДА.

«Кتب سته و مؤلفرى»

رضاء الدين بن فخرالدين اثرى

حديث وسنت عالملى قاشنده «كتب سته» ديب مشهور بولغان صحيح البخارى، صحيح مسام، سنن ابى داود، جامع ترمذى، سنن نسائى، سنن ابن ماجه، موطا مالك كتابلى حقنده يازلغان بر رساله در. حديث علمى برله شغلله نوچيلر ايجون كيره كلنى معلوماتلرده بار. ۱۳۶ ييتدن عبارت بو رساله نك حقى بوچته سى برله برلكده ۵۵ تين.

آدرىس: Редакция газ. „Вактъ“ въ Оренбургѣ.

«ابن عربى»

رضاء الدين بن فخرالدين اثرى

شيخ محى الدين بن عربى ترجمه حالى حقنده ترتيب ايتولگان بر رساله در. مونده ابن عربى نك مسلگى واوزينه خاص بولغان فكلر نندن مهملى ذكر ايتولگان. ۱۲۶ ييتده باصلغان بو رساله نك حقى بوچته سى برله برلكده ۶۰ تين. باش اسقلادى «وقت» اداره سنده.

«ابن تيميه»

رضاء الدين بن فخرالدين اثرى

اسلام عالملى نك ايگ مشهورلر نندن بولغان ابن تيميه نك ترجمه حالى، مسلگى و فكلرلى يازلغان ۱۴۸ ييتك بر اثر در. حقى بوچته سى ايله برلكده ۶۰ تين. هر بر مشهور كتابچيلرده ساتلور. باش اسقلادى «وقت» اداره سنده.

اورنبورغده «وقت» مطبعه سنده

كانتورلر ايجون: هر تورلى كنيگه لر، اس-چوط، ناكلادنوى، فاكفور، بلانقه، كانويرت، آچق خط، كويتانسيه؛ يارلىق، آفیشه، ليمتوچقه؛ طوى وضيافت ايجون: دعوت زاپيسقه لرى هم تبريك و ويزيت كارتچكه لرى حاصل هر تورلى مطبعه اشلىرى تورلى قراسقه، پوطال و تورلى حرف ايله گوزل روشده اشله رگه زاكاز قبول ايتوله و چيتدن بر آز زادانقه يباروب صور اغالمرغه تله گانلرى فورماده تيز اشله نوب يبارله در.